

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ
ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

นางสาวกาญจนรัตน์ คำเพชรดี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2556

**The Factors Affecting Self-Esteem of Elderly People in
Ubon Ratchathani Province**

Miss Kanchanarat Kampechdee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Education in Guidance and Psychological Counseling

School of Educational Studies

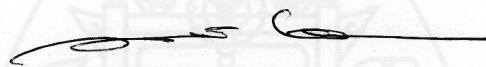
Sukhothai Thammathirat Open University

2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ
ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี
ชื่อและนามสกุล นางสาวกาญจนารัตน์ คำเพชรดี
แขนงวิชา การแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา
สาขาวิชา ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัลภา สบายยิ่ง
2. อาจารย์ ดร. นิรนาท แสนสา

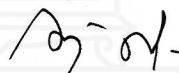
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2557

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นवलฉวี ประเสริฐสุข)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัลภา สบายยิ่ง)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร. นิรนาท แสนสา)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี
ผู้วิจัย นางสาว กาญจนรัตน์ คำเพชรดี รหัสนักศึกษา 2552801082

ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (แนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง (2) อาจารย์ ดร.นิรนาท แสนสา

ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี (2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ (3) ศึกษาอำนาจการทำนายของการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ เพื่อการทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ และ (4) เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

กลุ่มตัวอย่างคือผู้สูงอายุจำนวน 385 คน ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ และความภาคภูมิใจในตนเอง ได้รับการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีค่าความความเที่ยงเท่ากับ .94, .81 และ .80 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับสูง (2) การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ($r = .60$ และ $r = .67$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ สามารถร่วมกันทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุได้ร้อยละ 52.8 โดยเขียนสมการได้ดังนี้

$$Z_{\text{Self esteem}} = .488_{\text{Respect}} + .334_{\text{Career}}$$

และ (4) ผู้สูงอายุที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้สูงอายุที่มีเพศ สถานภาพการสมรส และลักษณะการอยู่อาศัยแตกต่างกัน มีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ ความสำเร็จในอาชีพ การยอมรับนับถือ ความภาคภูมิใจในตนเอง ผู้สูงอายุ

Thesis title: The Factors Affecting Self-Esteem of Elderly People in Ubon Ratchathani Province

Researcher: Miss Kanchanarat Kampechdee; **ID:** 2552801082;

Degree: Master of Education (Guidance and Psychological Counseling);

Thesis advisors: (1) Dr. Wunlapa Sabaiying, Assistant Professor;

(2) Dr. Niranat Sansa; **Academic year:** 2013

Abstract

The purposes of this research were (1) to study the level of self-esteem of elderly people in Ubon Ratchathani province; (2) to study the relationships of career success, respectability, and self-esteem of the elderly people; (3) to investigate the combined predicting power of using the factors of career success and respectability for prediction of self-esteem of the elderly people; and (4) to compare the levels of self-esteem of the elderly people as classified by demographic data.

The research sample consisted of 385 elderly people residing in Ubon Ratchathani province, obtained by multi-stage sampling technique. The employed research instrument was a questionnaire on career success, respectfulness, and self-esteem of elderly people, which was verified on its content validity by experts and had reliability coefficients of .94, .81 and .80, respectively. Statistics employed for data analysis were the percentage, mean, standard deviation, Pearson's product moment correlation coefficient, multiple regression analysis, and t-test.

Research findings were as follows: (1) self-esteem of elderly people residing in Ubon Ratchathani province was at the high level; (2) career success and respectability correlated positively at the moderate level with self-esteem of the elderly people ($r = .60$ and $r = .67$, respectively), which were significant at the .01 level; (3) career success and respectability could be combined to predict self-esteem of the elderly people by 52.8 per cent; the regression equation in the form of standard score was as follows: $Z_{\text{Self esteem}} = .488_{\text{Respect}} + .334_{\text{Career}}$; and (4) the elderly people with different ages, educational levels, and careers differed significantly in their levels of self-esteem at the .05 level; while those with different genders, statuses, and types of residence did not significantly differ in their levels of self-esteem.

Keywords: Career success, Respectability, Self-esteem, Elderly people

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัลภา สบายยิ่ง และ อาจารย์ ดร. นิรนาท แสนสา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นवलณี ประเสริฐสุข หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา และการแนะแนว มหาวิทยาลัยศิลปากร ประธานสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำชี้แนะแก่ผู้วิจัย ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 ท่าน ที่กรุณาตรวจแก้ไขและให้คำแนะนำในการปรับปรุงแบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งผู้นำชุมชน 12 ตำบล ในเขตรับผิดชอบอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการทดลองใช้เครื่องมือ และเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ แขนงวิชาวิชาการแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เพื่อนักศึกษาและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

ท้ายนี้ผู้วิจัยขออ้อมรำลึกถึงถึงพระคุณบิดา มารดา ที่เป็นแรงบัลดาลใจให้ทำสิ่งที่หวังได้สำเร็จ ขอขอบคุณคุณวิมลย์ ภู่วง และคุณกิริติกา พิมพ์มาศ ตลอดจนเพื่อนร่วมงานทุกท่าน ที่คอยสนับสนุนให้กำลังใจตลอดมา

กาญจนารัตน์ คำเพชรดี

มิถุนายน 2557

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ขอบเขตการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง	7
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องความสำเร็จในชีวิต	21
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนับถือ	28
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ	32
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	41
กรอบแนวคิดการวิจัย	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	48
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	48
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	50
การเก็บรวบรวมข้อมูล	53
การวิเคราะห์ข้อมูล	54
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	55
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ	56
ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความภาคภูมิใจ ในตนเองของผู้สูงอายุ	58

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี	63
ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายความภาคภูมิใจในตนเอง ของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จากการรับรู้ความสำเร็จ ในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ	64
ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัย อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	65
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	70
สรุปการวิจัย	71
อภิปรายผล	73
ข้อเสนอแนะ	79
บรรณานุกรม	81
ภาคผนวก	88
ก ราชานามผู้ทรงคุณวุฒิ	89
ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	91
ประวัติผู้วิจัย	98

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามหมู่บ้าน	49
ตารางที่ 4.1 จำนวนร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และลักษณะการอยู่อาศัย	56
ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกเป็นรายด้าน	58
ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความรู้สึกร่องกายตนเอง จำแนกเป็นรายข้อ	59
ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนอื่น จำแนกเป็นรายข้อ	60
ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความสำเร็จของตนเอง จำแนกเป็นรายข้อ	61
ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จำแนกเป็นรายข้อ	62
ตารางที่ 4.7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี	63
ตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่าง การรับรู้ความสำเร็จ ในอาชีพและการได้รับการยอมรับนับถือ เพื่อทำนายความภาคภูมิใจ ในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี	64
ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามเพศ	65

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.10 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัย อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุ	65
ตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุเป็นรายคู่	66
ตารางที่ 4.12 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามสถานภาพ	66
ตารางที่ 4.13 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามระดับการศึกษา	67
ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายคู่	67
ตารางที่ 4.15 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอาชีพ	68
ตารางที่ 4.16 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอาชีพเป็นรายคู่	68
ตารางที่ 4.17 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย	69

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 โมเดลความสำเร็จในอาชีพของอิลล์	23
ภาพที่ 2.2 โมเดลความสำเร็จในอาชีพทางการบริการของจัดจ์	23
ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย	47

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัยและสังขารของมนุษย์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาผ่านวัฏจักรของชีวิต ตั้งแต่ วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ แล้วเข้าสู่วัยสุดท้ายคือวัยสูงอายุอย่างไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งในปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญกับภาวะการเพิ่มจำนวนของประชากรผู้สูงอายุ อันเป็นผลจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ และนโยบายควบคุมอัตราการเกิดของประชากร ประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน ข้อมูลรายงานของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (สารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล 2555: 1) ข้อมูล ณ วันที่ 1 กรกฎาคม 2555 พบว่า ประชากรวัยผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) ไทยมีจำนวน 13,509,000 คน จากจำนวนประชากรของประเทศกว่า 64 ล้านคน และดัชนีผู้สูงอายุก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การเปลี่ยนแปลงนี้กำลังนำประเทศเข้าสู่ภาวะที่มีประชากรวัยผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งหมด นอกจากนี้มีประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้นแล้ว อายุขัยเฉลี่ยของประชากรก็ยืนยาวขึ้น ส่งผลให้โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงไปสู่ "สังคมสูงอายุ" (Aging Society) (สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ 2545: 8)

จากการเปลี่ยนแปลงของประชากรผู้สูงอายุที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีที่ทำว่าจะเพิ่มอย่างต่อเนื่อง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ขนาดของครอบครัวลดลง โดยเปลี่ยนจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยว ทำให้บทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุเริ่มลดลง ผู้สูงอายุมักจะถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง รวมไปถึงบทบาทของผู้สูงอายุก็ลดลงเช่นเดียวกัน จากเดิมที่ผู้สูงอายุเคยเป็นผู้นำครอบครัว มีอำนาจ มีหน้าที่การงาน เมื่ออายุมากขึ้นต้องเกษียณตัวเองจากการทำงานและบทบาทต่างๆ ทางสังคม กำลังวังชาของร่างกายก็ลดน้อยลงทำให้ไม่สามารถประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้เต็มที่ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเองอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลง ซึ่งความภาคภูมิใจในตนเอง หรือ "Self-Esteem" เป็นความรู้สึกรับรู้ในของบุคคลที่ชื่นชม หรือให้คุณค่าแก่ตนเอง ทั้งด้านการกระทำ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ ค่านิยม และมาตรฐานส่วนบุคคล (ยุพดี ธรรมชาติ 2546: 2) เป็นการเห็นความดีของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ซึ่งรวมถึงผลสัมฤทธิ์ความเป็นอยู่ที่ดีและสุขภาพ ตลอดจนมีความคิดว่าตนมีค่าในสังคม มีเกียรติมี

ศักดิ์ศรี เป็นผู้ได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น ได้รับความสนใจ ความใส่ใจ มีความสำคัญเป็น ที่น่ายกย่องชมเชยของบุคคลอื่น ความภาคภูมิใจในตนเองจึงเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ บุคคลที่ควรให้ความสำคัญ เนื่องจากความภาคภูมิใจในตนเองมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะต่างๆ หลายประการ อาทิ ความเชื่อมั่นในตนเอง และวุฒิภาวะทางอารมณ์

Atchley (1988: 107-108) ได้กล่าวว่า สาเหตุของการสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเอง มีสาเหตุมาจาก

1. ความเสื่อมโทรมในความสามารถของร่างกายจะส่งผลต่อการได้รับการยอมรับของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิง การสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเองจึงเกิดขึ้นเพราะได้รับผลกระทบต่อ ภาพแห่งตน (Self-image) ของผู้สูงอายุ

2. จากการสูญเสียความมั่นคงภาพลักษณ์แห่งตนอยู่แล้ว เพราะความไม่แน่ใจหรือไม่ มั่นคงต่อความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคล ส่งผลต่อการกระทำของบุคคลโดยจะพึงพาสังคมมาก ขึ้นและมีการระมัดระวังในบทบาทตนเองมากขึ้น

3. สูญเสียการควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ เมื่อตนสูญเสียการควบคุมในสิ่งที่ตน เคยควบคุมได้ หรือสิ่งที่ตนมีอิทธิพลเหนือกว่าจะทำให้กลไกการป้องกันตนเองตามธรรมชาติของ ผู้สูงอายุสูญเสียไปและส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเอง

หากผู้สูงอายุมองเห็นตนเองในด้านลบก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในตนเอง ลดลง ดังนั้น การส่งเสริมผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในตนเองจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ เพราะความ ภาคภูมิใจในตนเองเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีการพัฒนาตนเองและ ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า การที่ผู้สูงอายุจะประสบความสำเร็จหรือความล้มเหลวนั้นก็ขึ้นอยู่กับ ความภาคภูมิใจในตนเอง ไม่ว่าจะเป็นความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกล้วนเป็นสิ่งที่ สะท้อนให้เห็นถึงการมีความภาคภูมิใจในตนเองทั้งสิ้น และเมื่อผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในตนเอง ก็จะมีความเคารพตนเองมากขึ้น จะส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวและใช้ศักยภาพของตนเองใน การดำเนินชีวิต อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมจนนำไปสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มี คุณภาพ (Active ageing)

จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุที่ดำรงตนอยู่อย่างมีคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในตนเอง เป็นที่ ยอมรับและเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ชีวิตจาก การเป็นผู้สูงอายุมาสู่คนรุ่นหลัง นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีคุณค่าต่อสังคม ดังนั้นการที่ผู้สูงอายุได้ตระหนัก และเห็นคุณค่าในตนเองก็เปรียบเสมือนจุดเริ่มต้น ที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในตนเองซึ่ง จะส่งผลต่อการปรับตัวได้อย่างเหมาะสม อยู่ร่วมกับผู้อื่นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ อย่างมีความสุข รวมทั้งมีความมั่นคงทางจิตใจประสบความสำเร็จตามที่ตนคาดหวังและได้รับการ

ยอมรับจากบุคคลในสังคม จากสภาพดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

2.2 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

2.3 เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

2.4 เพื่อเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี” มีขอบเขตการศึกษาแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ขอบเขตเนื้อหา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อศึกษาอำนาจการทำนายและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำประโยชน์ที่ได้ไปพัฒนาผู้สูงอายุให้ตระหนักถึงคุณค่าของตน และทำให้ผู้สูงอายุมีศักยภาพมากยิ่งขึ้นไป

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ขอบเขตด้านประชากรในการศึกษา คือ ผู้สูงอายุที่มีชื่อและอาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา คือ 24 หมู่บ้าน จากทั้ง 12 ตำบล ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

4.1 **ผู้สูงอายุ** หมายถึง ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ที่มีรายชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร และมีที่อยู่อาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบของอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

4.2 **ปัจจัยส่วนบุคคล** หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะของผู้สูงอายุแต่ละคน ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และลักษณะการอยู่อาศัย

4.3 **การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ** หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ตนเองและสามารถประเมินความสำเร็จในอาชีพของตนเอง ตามแนวคิดของ Gattiker and Larwood (1986) ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

4.3.1 **ความสำเร็จด้านการทำงาน** หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ว่าตนเองมีความสุขกับงานที่ทำในอดีตจนถึงปัจจุบัน ได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ในการทำงาน ได้รับผลตอบแทนที่ทำอย่างเต็มที่ และมีความสุขที่ได้อุทิศตนในการทำงาน

4.3.2 **ความสำเร็จด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล** หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ว่าตนเองได้รับการยอมรับ ได้รับการเคารพนับถือ ได้รับการเชื่อมั่น จากทั้งเพื่อนร่วมงาน ครอบครัว และชุมชน

4.3.3 **ความสำเร็จด้านการเงิน** หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ว่าตนเองได้รับค่าตอบแทนในการทำงานอย่างยุติธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนร่วมงาน ได้รับผลประโยชน์ที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถและคุณภาพของงาน

4.3.4 **ความสำเร็จตามลำดับขั้น** หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ว่าตนเองมีความพึงพอใจกับการได้รับการยกย่องจากเพื่อนร่วมงานหรือนายจ้างให้เป็นต้นแบบให้ผู้อื่น สามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตน

4.3.5 **ความสำเร็จในชีวิต** หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ว่าตนเองมีความสุขกับชีวิตส่วนตัว เพลิดเพลินกับกิจกรรมอื่นที่ไม่ใช่งานประจำเพียงอย่างเดียว และมีความพึงพอใจกับชีวิตทุกด้าน

4.4 **การได้รับการยอมรับนับถือ** หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ว่าตนเองได้รับการให้ความสนใจดูแล การเชื่อฟัง การให้ความสำคัญ และการมีความประพฤติที่เหมาะสม ซึ่งแสดงออกในรูปแบบของการยกย่องชมเชย การให้กำลังใจ การแสดงความยินดี การแสดงออกที่ทำให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ จากทั้งคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และเพื่อนบ้าน

4.5 ความภาคภูมิใจในตนเอง หมายถึง การที่ผู้สูงอายุประเมินคุณค่าตนเองด้านความเชื่อหรือความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง แสดงถึงทัศนคติทั้งทางบวกหรือลบ ซึ่งสังเกตได้จากคำพูด และพฤติกรรมที่แสดงออก มีความเคารพและยอมรับในตนเองว่ามีความสำคัญ มีความสามารถและใช้ความสามารถที่มีอยู่กระทำการต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งสามารถวัดได้ตามแนวคิดของ Gates (1978) ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

4.5.1 ความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง (The body self) หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ว่ามีบุคลิกและความรู้สึกต่อรูปร่างและหน้าที่ของร่างกาย ตลอดจนรับรู้ความสามารถของหน้าที่พื้นฐานของร่างกาย

4.5.2 ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น (The interpersonal self) หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ตนเกี่ยวกับวิธีที่ตนมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นคนที่สนิทสนมคุ้นเคยหรือบุคคลที่พบโดยบังเอิญ

4.5.3 ความสำเร็จของตนเอง (The achieving self) หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ความสามารถของตนที่จะนำตนไปสู่ความสำเร็จในชีวิตครอบครัว การทำงานและสิ่งแวดล้อม

4.5.4 ความเป็นเอกลักษณ์ของตน (The identification) หมายถึง ผู้สูงอายุรับรู้ความรู้สึกทางนามธรรมและพฤติกรรมที่แสดงความสนใจทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ

5. ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

5.1 ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

5.2 ได้ทราบถึงอำนาจการทำนายของการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

5.3 นำประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางกำหนดหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน การสร้างความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุให้มีความสุขในการดำเนินชีวิต

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสรุปเป็นสาระสำคัญ ดังนี้

1. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.3 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.4 พัฒนาการของการเห็นคุณค่าในตนเอง
 - 1.5 การวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องความสำเร็จในอาชีพ
 - 2.1 ความหมายของความสำเร็จในอาชีพ
 - 2.2 ลักษณะของผู้ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ
 - 2.3 การวัดความสำเร็จในอาชีพ
3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนับถือ
 - 3.1 ความหมายของการยอมรับนับถือ
 - 3.2 แนวคิดของการยอมรับนับถือ
4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ
 - 4.1 ความหมายของผู้สูงอายุ
 - 4.2 การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ
 - 4.3 ปัญหาที่พบในวัยผู้สูงอายุ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

1.1 ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นคำศัพท์ภาษาไทยที่ใช้แทนคำว่า Self-Esteem จากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง มีผู้ให้คำจำกัดความไว้หลายท่าน ดังนี้

โรเซนเจอร์ (Rosenberg, 1965: 45) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง คือ ความคิดทางบวกหรือทางลบที่บุคคลมีต่อตนเอง การเคารพและยอมรับนับถือตนเอง และมองตนเองว่าเป็นบุคคลที่มีคุณค่า

แฮมเชค (Hamachek, 1995: 326) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนเองในมิติของความรู้สึก เป็นโครงสร้างของการประเมินในสิ่งที่ตนเองทำและสิ่งที่ตนเองเป็น สิ่งใดที่สำเร็จ บุคคลนั้นก็ประเมินว่าดี มีคุณค่า และให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้

พาลาดิโน (Palladino, 1989: 3) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นแนวทางที่บุคคลคิดและรู้สึกเกี่ยวกับตนเองและบุคคลอื่น โดยวัดจากการกระทำของตน รวมถึงระบบความเชื่อภายในตนเอง และประสบการณ์ชีวิตจากภายนอกที่ได้รับ

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1981: 4-5) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นการประเมินคุณค่าของตนเอง แสดงถึงทัศนคติทั้งทางบวกหรือทางลบ เป็นการตัดสินคุณค่าแห่งตน ทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณมีความสามารถ ความสำเร็จ และมีความสำคัญ ซึ่งสังเกตได้จากคำพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก

ริชาร์ด-อามานโต้ แพทริเซีย เอ (อ้างถึงใน มาลี นันทสาร, 2541: 61) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นการประเมินผลคุณค่าที่บุคคลกำหนดให้กับตัวเอง โดยสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่เป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับ ตลอดจนการแสดงถึงความเชื่อในตนเองว่าเป็นผู้มีความสามารถ มีความสำคัญ มีคุณค่า และประสบความสำเร็จ

ประดินันท์ อุปรมัย (2544: 13) ให้ความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเองว่าเป็นการเห็นความดีของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ซึ่งรวมถึงความรอบรู้ ผลสัมฤทธิ์ความเป็นอยู่ที่ดี และสุขภาพ

จากการศึกษาความหมายของการเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถสรุปได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง หมายถึง ความเชื่อหรือความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง มีความเคารพและยอมรับในตนเองว่ามีความสำคัญ มีความสามารถและใช้ความสามารถที่มีอยู่กระทำการต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้โดยได้รับการยอมรับจากบุคคลในสังคม

1.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

1.2.1 ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierachy of Needs Theory)

อับราฮัม มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นนักจิตวิทยาที่ทำการศึกษาด้านบุคลิกภาพ ได้กล่าวว่าการเห็นคุณค่าในตนเองไว้ในทฤษฎีของเขาว่าเป็นความต้องการที่สำคัญและเข้าใจยากที่สุด เพราะต้องขึ้นกับองค์ประกอบที่สำคัญต่างๆ มากมาย (Maslow, 1970: 45-46) ซึ่งทฤษฎีของมาสโลว์เน้นเอกลักษณ์ของบุคคล ความสำคัญและความหมายของคุณค่าต่างๆ ศักยภาพสำหรับการชี้นำตนเอง และความเจริญเติบโตของบุคคล

มาสโลว์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ โดยกล่าวว่า มนุษย์ทุกคนมีความต้องการ และความต้องการนั้นเริ่มจากความต้องการซึ่งอยู่ในระดับต่ำที่สุด ไปจนถึงความต้องการในระดับมากที่สุด โดยแบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น คือ

1. ความต้องการทางสรีระหรือความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของร่างกาย เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับสิ่งมีชีวิต มนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางสรีระอยู่เสมอจะขาดไม่ได้ถ้าอยู่ในสภาวะขาดจะกระตุ้นให้คนมีกิจกรรมและขวนขวายที่จะสนองความต้องการ

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) เป็นความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นอิสระจากความกลัว ไม่ถูกขู่เข็ญบังคับจากผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม เป็นความต้องการที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง ความต้องการประเภทนี้ เริ่มต้นตั้งแต่วัยทารกกระทั่งวัยชรา เช่น ความต้องการที่จะมีงานทำเป็นหลักแหล่งก็เป็นความต้องการเพื่อสวัสดิภาพอย่างหนึ่ง

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Love and Belonging Needs) มนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ให้ทุกคนยอมรับตนเป็นสมาชิก

4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า (Esteem Needs) ความต้องการประเภทนี้ประกอบด้วย ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จ มีความสามารถที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่าและมีเกียรติ ต้องการได้รับการยกย่องจากผู้อื่น ผู้ที่สมปรารถนาในความต้องการนี้ จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง เป็นคนมีประโยชน์และมีคุณค่า หากบุคคลขาดความต้องการประเภทนี้ จะรู้สึกว่าคุณค่าไม่มีความสามารถและมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย

5. ความต้องการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงและพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงของตน กล่าวที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินของชีวิต รู้จักค่านิยมของตนเอง มีความจริงใจต่อตนเอง ปรารถนาที่จะเป็น

คนที่ดีที่สุดในท่าที่จะมีความสามารถทำได้ ทั้งทางด้านสติปัญญา ทักษะ และอารมณ์ความรู้สึกยอมรับตนเองทั้งส่วนดีและส่วนเสีย เปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต เผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ

มาสโลว์ (Maslow, 1970: 45-46) กล่าวถึงการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งตรงกับความต้องการที่มีความสำคัญและเข้าใจยากที่สุดเพราะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ มากมาย การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์กับความต้องการความรักและเป็นเจ้าของ ความต้องการนี้ประกอบด้วย ความนับถือตนเอง ความเชื่อมั่นในตนเอง มีความสามารถและได้รับการนับถือ และหากได้รับการเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นไปอีก ก็จะก้าวเข้าสู่ขั้นบรรลุในสังจการแห่งตนเอง (Self-Actualization) ซึ่งเป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์

นอกจากนี้ มาสโลว์ แบ่งการเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ความต้องการความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) เป็นความต้องการที่บุคคลอยากให้คุณค่าในตนเองเป็นผู้เข้มแข็ง ประสบความสำเร็จ เป็นผู้มีความสามารถเพียงพอในการกระทำสิ่งต่างๆ เป็นผู้เชี่ยวชาญและสามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีอิสรภาพและมีความเชื่อมั่นในการเผชิญกับสิ่งต่างๆ ในโลก

2. ความต้องการให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าในตนเอง (Esteem from Other People) เป็นความต้องการของบุคคลที่อยากให้ผู้อื่นยอมรับว่าตนเป็นผู้มีเกียรติมีชื่อเสียงเป็นผู้มีอำนาจเหนือผู้อื่น เป็นบุคคลที่มีความสำคัญ และเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น

1.2.2 ทฤษฎี “ตน” (Self Theory)

ในเรื่องของการเห็นคุณค่าในตนเองมีแนวความคิดส่วนใหญ่ในรูปแบบของอัตมโนทัศน์ (Self Concept) มีลักษณะเป็นหน่วยรวมของความคิดที่เป็นระบบ ซึ่งมีความหมายที่ครอบคลุมถึงการเห็นคุณค่าในตนเอง อัตมโนทัศน์ คือ ความตระหนักในตนเองของบุคคลและเอกลักษณ์ของตนเอง เรียกว่า “ตน” หรือ “อัตต” มีทฤษฎีทางจิตวิทยาที่สามารถอธิบายเรื่องเกี่ยวกับ “ตน” ได้ดังนี้

โรเจอร์ (Rogers, 1961: 8) กล่าวถึงคุณสมบัติของ “ตน” ที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองว่า “ตน” อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามวุฒิภาวะ ซึ่งการเรียนรู้เกี่ยวกับ “ตน” มีความสำคัญที่ถือว่าเป็นคุณลักษณะประจำตัวบุคคล เป็นความคิดเกี่ยวกับ “ตน” ในด้านคุณค่าของตนเอง ศรีเรื่อน แก้วก้งวาน (2539: 123) ได้กล่าวถึงทฤษฎี “ตน” ของ Rogers ไว้ว่ามนุษย์มีตัวตน 3 แบบ คือ “ตน” ตามที่ตนเองมองเห็น (Self Concept) “ตน” ตามที่เป็นจริง (Real Self) และ “ตน” ตามอุดมคติ (Ideal Self)

1. “ตน” ตามที่ตนเองมองเห็น (Self Concept) คือ ภาพของคนที่เห็นว่าตนเป็นคนอย่างไร คือใคร มีความรู้ความสามารถลักษณะเฉพาะตนอย่างไร เช่น คนสวย คนเก่ง คนรวย คนมีชาติตระกูล คนต่ำต้อย คนช่างพูด คนขี้อาย คนเก็บตัว คนเงียบ เป็นต้น โดยทั่วไปคนรับรู้มองตนเองหลายแง่มุม อาจไม่ตรงกับข้อเท็จจริงหรือภาพที่คนอื่นเห็น

2. “ตน” ตามที่เป็นจริง (Real Self) คือ ลักษณะตัวตนที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง บ่อยครั้งที่ตนมองไม่เห็นข้อเท็จจริงของตนเพราะเป็นกรณีที่ทำให้รู้สึกเสียใจ เสรีใจ ไม่เทียมหน้าเทียมตากับบุคคลอื่น ความรู้สึกผิด บาป เป็นต้น

3. “ตน” ตามอุดมคติ (Ideal Self) คือ ตัวตนที่อยากมีอยากเป็น แต่ยังไม่เป็นในปัจจุบัน เช่น เป็นคนขบถรับจ้าง แต่นึกฝันอยากเป็นเศรษฐี หรือเป็นคนชอบเก็บตัว แต่นึกอยากเป็นคนเข้าสังคม เข้าคนง่าย เป็นต้น

ถ้า “ตน” ที่มองเห็นกับ “ตน” ที่เป็นจริงมีความแตกต่างกันมากหรือขัดแย้งกันมาก บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะก่อปัญหาแก่ตนเองและผู้อื่น และอาจรุนแรงถึงขั้นให้ป่วยเป็นโรคทางจิตเวชได้ ดังนั้นผลดีของการรู้จักปรับตัวให้ “ตน” ที่มองเห็นให้ตรงกับ “ตน” ตามที่เป็นจริงจะทำให้บุคคลมีความมั่นคงทางอารมณ์และบุคลิกภาพ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีสมรรถภาพสูงในการปฏิบัติภารกิจตามหน้าที่ไม่ค่อยมีความวิตกกังวล และไม่ค่อยใช้กลไกในการป้องกันตัวเอง ส่วนบุคคลที่มองตนเองตรงกับ “ตน” ตามความเป็นจริง จะมองเห็น “ตน” ตามอุดมคติที่ค่อนข้างเป็นไปได้ ทำให้บุคคลมีความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิต มีกระตือรือร้นและสนใจหวังอยู่เสมอ บุคคลนั้นจะมีความพอใจในตนเองมากซึ่งมักจะนำไปสู่ความพอใจในบุคคลอื่นด้วย

ส่วนบุคคลที่สร้างภาพของ “ตน” ตามอุดมคติไกลจาก “ตน” ตามที่เป็นจริงมักจะประสบความผิดหวังในตนเองและผู้อื่นอยู่เรื่อยไป ทำให้มองตนเองและผู้อื่นในด้านลบ มีเพื่อนน้อย คบหาสมาคมกับคนอื่นได้ยาก บุคคลประเภทนี้มักมีข้อสับสนและขัดแย้งในตนเองกับผู้อื่นอยู่เสมอ โดยธรรมชาติแล้วคนเรามีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองย่อมมีทั้งทางบวกและลบ ยิ่งถ้าบุคคลมีความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองด้านบวกมากเท่าใดก็ยิ่งมีความมั่นคงและมีวิวัฒนาการของบุคลิกภาพมากเท่านั้นแล้ว

สถิติ วงศ์สวรรค์ (2540: 116-117) ได้อธิบายทฤษฎี “ตน” ตามแนวคิดของ Rogers ว่าเป็นความนึกคิดเกี่ยวกับ “ตน” ที่มีผลต่อพฤติกรรมที่ตนเองแสดงออกมา จากผลการวิจัยพบว่าคนที่นึกคิดเกี่ยวกับตนเองดีมักจะมองผู้อื่นในแง่ดี ส่วนคนที่นึกคิดเกี่ยวกับตนเองไม่ดีก็มักจะมองผู้อื่นในแง่ร้าย นอกจากนั้นบางคนก็มีท่าทางที่คนอื่นดูแล้วขัดเคืองตา บางคนก้าวร้าว ขโสโอหัง บางคนท่าทางสงบเสถียร สุภาพ ขึ้นอยู่กับความนึกคิดเกี่ยวกับ “ตน” ของบุคคลนั้นด้วย ถ้าตัวตนในความเป็นจริงของตนไม่สอดคล้องกับตนตามอุดมคติแล้ว คนมักจะเกิดปัญหาหรือความ

คับข้องใจขึ้น เช่น คนที่คิดว่าตนเองฉลาดแต่ในความเป็นจริงแล้วเป็นคนโง่งทำอะไรผิดพลาดเสมอ เขามักจะเกิดความเครียด เช่น เรียนไม่เก่ง คิดว่าครูแกล้ง เป็นต้น

บุคคลจะมีการวัดและประเมินผลในตนเองอยู่เสมอว่าตนมีสิ่งดีหรือด้อยกว่าคนอื่นอย่างไร ถ้ามีความรู้สึกที่ตนเองดีกว่าก็จะมีความสุขใจ ถ้ามีความรู้สึกที่ตนเองด้อยกว่าก็จะมีพยายามหาสิ่งที่ดีมาเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความรู้สึกที่เด่นขึ้นได้ ก็จะมีความรู้สึกสุขใจแต่ถ้าคิดว่าตนเองด้อยกว่าคนอื่นในทุก ๆ ทางก็จะเกิดความรู้สึกด้อยมีความน้อยเนื้อต่ำใจตลอดเวลา และโดยปกติแล้วคนเรามักจะเอาตนเองไปเปรียบเทียบกับคนอื่นอยู่เสมอจึงทำให้ชีวิตไม่ค่อยมีความสุข

สรุปได้ว่า อัตมโนทัศน์ของบุคคลจะมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นประเมินตนเองในแง่บวก ลบ หรือมีการเห็นคุณค่าในตนเองไปในทางใด อัตมโนทัศน์จึงเป็นสิ่งที่มียผลต่อพฤติกรรมของบุคคลในด้านต่าง ๆ

1.2.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ในทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของบันดูรา (Bandura, 1986: 356) ได้อธิบายและพยากรณ์พฤติกรรมของบุคคลด้วยมโนทัศน์ต่างๆ มโนทัศน์หนึ่งที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับ การเห็นคุณค่าในตนเอง ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy) มีบทบาทสำคัญต่อการบังคับควบคุมตัวเองมีการประเมินตนเอง (Self-Evaluation) และมีทัศนคติต่อตนเองทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง ความรู้สึกหรือความเชื่อถือของบุคคลที่จะทำงาน หรือทำพฤติกรรมบางอย่างได้สำเร็จ บุคคลจะรับรู้ความสามารถของตนเอง ผ่านผลงานที่ทำในอดีตเคยประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว จากการเปรียบเทียบผลงานของตนเองกับผู้อื่นโดยบุคคลที่เคยประสบความสำเร็จเป็นส่วนใหญ่ในชีวิต จะมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงกว่าบุคคลที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวในชีวิต แนวคิดนี้เชื่อว่าความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลจะเป็นสิ่งกำหนดที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การรับรู้ความสามารถของตนเองเกี่ยวข้องกับความเชื่อที่ว่าบุคคลสามารถควบคุมพฤติกรรมและสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ ถ้าบุคคลขาดความรู้สึกดังกล่าวนี้ จะไม่สามารถจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้สำเร็จ แต่ถ้าบุคคลมีความเชื่อดังกล่าวสูงจะทำหลายสิ่งหลายอย่างได้ดีมีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเองสูง ซึ่งความเชื่อในความสามารถของตนเองจะประกอบด้วย ความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลและความคาดหวังในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งความเชื่อมีบทบาทสำคัญในการวางหลักแห่งการกระทำและยังเป็นองค์ประกอบที่จะช่วยให้บุคคลสามารถปรับพฤติกรรมที่แสดงออกมาให้เข้ากับสถานการณ์ตามความเชื่อได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้นลักษณะบางประการของบุคคลที่เชื่อในคุณค่าของตนเองนั้นจะไม่ทอดยเมื่อเผชิญกับความล้มเหลว มีแนวโน้มเป็นผู้วิตกกังวลน้อยมาก ยินดีและต้อนรับต่อสิ่งท้าทายแปลกใหม่ที่เข้ามาในชีวิตเป็นอย่างดี มีระดับผลการเรียนที่ดีและได้คะแนนการทดสอบผลสัมฤทธิ์สูง

1.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง

ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง มีแนวคิดที่สำคัญดังนี้

1) ธรรมชาติและแหล่งกำเนิดของการเห็นคุณค่าในตนเอง การศึกษาเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ได้มีการให้คำจำกัดความและอภิปรายเกี่ยวกับความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเองว่ามี 3 รูปแบบ (Brown, 1998 อ้างถึงใน อัสพรสิริ เอี่ยมประษา, 2542 : 15-17) ดังนี้

(1) รูปแบบทางอารมณ์ของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Affective Models of Self-Esteem) รูปแบบทางอารมณ์ของการเห็นคุณค่าในตนเองได้เสนอไว้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองนั้นเกิดขึ้นในช่วงพัฒนาการระยะต้นของชีวิต ซึ่งประกอบด้วยลักษณะเฉพาะ 2 ลักษณะ (Two components of Self-Esteem) คือ

ก. ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ (feeling of Belonging) เป็นความรู้สึกที่รักอย่างปราศจากเงื่อนไข เกิดขึ้นอย่างไม่มีสาเหตุหรือเหตุผล เกิดขึ้นได้ค่อนข้างง่าย ความรู้สึกของการเป็นเจ้าของนี้ เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ เป็นความรู้สึกพื้นฐานในด้านความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต เมื่อมีปัญหาจะสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เขาจะรู้สึกว่ามีความค่าและได้รับการเห็นคุณค่าในตนเองจากผู้อื่น

ข. ความรู้สึกที่มีความชำนาญ (feeling of mastery) เป็นความรู้สึกที่รับรู้ว่าเป็นคนที่มีอิทธิพลต่อสิ่งต่างๆ อาจไม่ใช่สิ่งที่ยิ่งใหญ่และเกิดขึ้นวันต่อวันในชีวิต แต่มีความแตกต่างจากการรับรู้ความสามารถของตนเอง

การที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองนั้น ต้องเข้าใจความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและความรู้สึกที่มีความชำนาญ ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้เป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ มีการพัฒนาตั้งแต่ระยะแรกของชีวิต เป็นผลจากการเลี้ยงดู และปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก การให้ความสำคัญกับประสบการณ์ในระยะแรกของชีวิตจึงเป็นการวางรากฐานการเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำ แล้วจะเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปตามประสบการณ์เมื่อเติบโตขึ้น

(2) รูปแบบทางปัญญาของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Cognitive Models of Self-Esteem) รูปแบบทางปัญญาของการเห็นคุณค่าในตนเองนั้น มีความคิดพื้นฐานว่า การเห็น

คุณค่าในตนเองขึ้นอยู่กับรูปแบบที่บุคคลใช้ในการประเมินคุณลักษณะของบุคคล โดยการมีการประเมินบุคคลใน 4 ลักษณะ ได้แก่ ความดึงดูดใจ (Attractive) สติปัญญา (Intelligence) บุคลิกภาพดี (Well Liked) และมีความเป็นนักกีฬา (Athletic) ซึ่งมีการประเมินใน 3 รูปแบบดังนี้

ก. รูปแบบการประเมินตนเองโดยทั่วไป (Add-em-up Model) เป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการเห็นคุณค่าในตนเองโดยทั่วไป จะแสดงผลรวมของวิธีการในการประเมินความสามารถและคุณลักษณะของบุคคล ในการตัดสินระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง คะแนนที่สามารถใช้ทำนายได้ว่าบุคคลใดมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่ากัน

ข. รูปแบบการประเมินตนเองกับสมาชิกในกลุ่ม (Weight-em-by-Importance Model) เป็นรูปแบบในการประเมินการเห็นคุณค่าตนเองของบุคคลในกลุ่มที่มีความเฉพาะเจาะจง โดยเป็นการเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าในตนเองกับสมาชิกคนอื่นในกลุ่มของตน

ค. รูปแบบการประเมินตนเองในปัจจุบันกับตนในอุดมคติ (Self-Ideal Model) เป็นรูปแบบในการประเมินการเห็นคุณค่าตนเองที่ขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างตนเองในปัจจุบันและตนในอุดมคติ

ทั้ง 3 รูปแบบนี้ มีการให้ความสำคัญในการอ้างสาเหตุที่แตกต่างกัน คือ มีรูปแบบในการเปรียบเทียบระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลหนึ่งกับบุคคลใน 3 กลุ่ม ที่มีลักษณะแตกต่างกันไปตามรูปแบบ

(3) รูปแบบทางสังคมของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Sociological Models of Self-Esteem) มีความคิดพื้นฐานว่าการเห็นคุณค่าในตนเองได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยทางสังคม ถ้าบุคคลเชื่อว่าเขาได้รับการยอมรับจากสังคมและมีคุณค่าในสังคมที่เขาอาศัยอยู่ บุคคลนั้นก็จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง โดยปัจจัยทางสังคมจะแปรเปลี่ยนไปตามแต่ละสังคม เช่น ชื่อเสียง รายได้ ระดับการศึกษา และสถานภาพทางสังคม (เช่น เพศ หรือการนับถือศาสนา เป็นต้น) การที่บุคคลได้รับการประเมินจากกลุ่มทางสังคมทางบวกจะมีการเห็นคุณค่าในตนเองทางบวก ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองขึ้นอยู่กับว่าเขาได้รับการเห็นคุณค่าและการปฏิบัติต่อสังคมอย่างไร หรือเขามีพฤติกรรมที่มีความสอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมหรือไม่ สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวทำนายว่าบุคคลนั้นเป็นบุคคลที่มีคุณประโยชน์หรือประสบความสำเร็จในชีวิต บุคคลนั้นก็จะมึระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม รู้สึกอับยศและเสื่อมเสียชื่อเสียง บุคคลนั้นก็จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ

2) องค์ประกอบของความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

มาสโลว์ (Maslow, 1970 : 45-46) ได้แบ่งความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

(1) การยอมรับนับถือและการประเมินคุณค่าตนเอง ได้แก่ การมีจุดเด่น (Strength) ความสำเร็จ (Achievement) ความสามารถ (Adequacy) การบรรลุเป้าหมายและความมีอำนาจ (Mastery and Competence) ความเชื่อมั่น (Confidence) และการพึ่งพาตนเองและการมีอิสระ (Independence and freedom)

(2) การได้รับการตัดสินว่ามีคุณค่าจากผู้อื่น เช่น การมีชื่อเสียง (Fame) เกียรติยศ (Glory) ตำแหน่ง (Dominance) ความรุ่งเรือง (Recognition) การยอมรับ (Attention) ความสำคัญ (Importance) และการมีศักดิ์ศรีหรือเป็นที่น่าชมเชย (Dignity or Appreciation)

เมคเคย์และกอร์ว (Makay & Gaw, 1975) ได้แบ่งความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 2 องค์ประกอบ คือ

(1) การยอมรับนับถือตนเอง เป็นความรู้สึกที่มีคุณค่าที่ได้รับจากการมีความเชื่อมั่นในตนเองและเป็นผลให้มีความเชื่อมั่นว่า “ฉันเป็นคนมีความสามารถ เพราะฉะนั้นชีวิตฉันจึงเป็นสิ่งที่มีความค่า”

(2) ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผลรวมจากการประเมินแต่ละบุคคลที่สามารถเผชิญและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้

เกตส์ (Gates, 1978 อ้างถึงใน ปฏิญญา แก้วทรวงศ์, 2552: 18) ได้แบ่งความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองออกเป็น 4 องค์ประกอบดังนี้

(1) ความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง (The body self) หมายถึง บุคลิกและความรู้สึกต่อรูปร่างและหน้าที่ของร่างกาย ตลอดจนความสามารถของหน้าที่พื้นฐานของร่างกาย

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น (The interpersonal self) เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองที่บุคลิกและความรู้สึกเกี่ยวกับวิธีที่ตนมีสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นคนที่สนิทสนมคุ้นเคยหรือบุคคลที่พบโดยบังเอิญ

(3) ความสำเร็จของตนเอง (The achieving self) หมายถึง สิ่งที่บุคคลคิดและรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถของตนที่จะนำตนไปสู่ความสำเร็จในชีวิตครอบครัว การทำงานและสิ่งแวดล้อม

(4) ความเป็นเอกลักษณ์ของตน (The identification) เป็นความรู้สึกทางนามธรรมและพฤติกรรมที่แสดงความสนใจทางศีลธรรมและจิตวิญญาณ

คูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1981: 16-24) ศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองพบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองมี 2 ประเภท ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ คือ องค์ประกอบภายในบุคคลที่เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองในด้านต่างๆ และองค์ประกอบภายนอกบุคคลที่เกี่ยวกับการได้รับการเห็นคุณค่าจากผู้อื่น ดังนี้

(1) องค์ประกอบภายในบุคคล หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคนที่มีผลทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลแต่ละคนแตกต่างกัน ได้แก่

ก. ลักษณะทางกายภาพ (Physical Attributes) ลักษณะทางกายภาพของบุคคลมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเอง ลักษณะทางกายภาพบางลักษณะมีส่วนช่วยให้บุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มมากขึ้น เช่น ความงาม การมีรูปร่างหน้าตาที่น่ามอง เป็นต้น บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพดี จะมีการเห็นคุณค่าในตนเองและมีความพึงพอใจในตนเองมากกว่า บุคคลที่มีลักษณะทางกายภาพไม่ดี

ข. ความสามารถทั่วไป สมรรถภาพและการกระทำ (General Capacity Ability and Performance) มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของบุคคลทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมภายในโรงเรียน ครอบครัวหรือสังคม โดยเฉพาะผู้อยู่ในวัยเรียน กิจกรรมทางการเรียนเป็นตัวอย่งที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถของบุคคลในการดำเนินกิจกรรมหรือสติปัญญากับการเห็นคุณค่าในตนเองได้อย่างชัดเจนมาก ถ้าผู้เรียนสามารถใช้ความสามารถและสติปัญญาที่มีอยู่อย่างเต็มที่และประสบความสำเร็จในการเรียน การเห็นคุณค่าในตนเองจะเพิ่มขึ้นทันที แต่เมื่อใดที่พบกับความล้มเหลว บุคคลจะมีความรู้สึกว่าคุณค่าไม่สมควรได้รับการยอมรับ การเห็นคุณค่าในตนเองก็จะลดลง

ค. ภาวะทางอารมณ์ (Affective States) ภาวะทางอารมณ์เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกพอใจ ความรู้สึกเป็นสุข ความรู้สึกวิตกกังวล หรือภาวะอื่นๆ ที่อยู่ในตัวบุคคลทั้งที่แสดงออกและไม่แสดงออก โดยส่วนใหญ่เป็นผลสืบเนื่องจากการประเมินถึงสิ่งที่คุณเองประสบ และเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นแล้ว มีผลกระทบต่ออารมณ์ตนเองในเวลาต่อมา บุคคลที่ประเมินตนเองในทางที่ดีจะแสดงความรู้สึกพอใจ เป็นสุขในขณะที่บุคคลที่ประเมินตนเองในทางที่ไม่ดี จะไม่พอใจในสภาวะชีวิตปัจจุบันของตน และมองว่าตนเองไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ในอนาคต

ง. ค่านิยมส่วนตน (Self - Value) โดยทั่วไปบุคคลประเมินตนเองกับสิ่งที่ตนให้คุณค่าที่สอดคล้องกับสิ่งที่สังคมให้คุณค่า เช่น บุคคลที่ให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ถ้าประสบความล้มเหลวทางการเรียน จะก่อให้เกิดความรู้สึกอับอาย ผิดหวัง และทำให้การเห็นคุณค่าในตนเองลดลง ในทำนองเดียวกัน ถ้าค่านิยมส่วนตัวสอดคล้องกับค่านิยมของสังคม การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลนั้นก็ยิ่งสูงขึ้น และถ้าค่านิยมส่วนตัวของเขาไม่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม บุคคลจะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง ดังนั้นแสดงว่าบุคคลมีแนวโน้มที่จะใช้เกณฑ์ค่านิยมของสังคมเป็นตัวตัดสินคุณค่าของตน

จ. ความทะเยอทะยาน (Aspiration) การตัดสินใจคุณค่าของบุคคล ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบผลการปฏิบัติและความสามารถของตน กับเกณฑ์ความสำเร็จที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะประสบการณ์การได้รับความสำเร็จจะนำไปสู่การเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างความสำเร็จในครั้งต่อไป การสามารถปฏิบัติได้ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้จะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเอง

(2) องค์ประกอบภายนอกบุคคล หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วยซึ่งส่งผลให้บุคคลเกิดการเห็นคุณค่าในตนเองที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมดังกล่าวประกอบด้วย

ก. สัมพันธภาพกับครอบครัว / พ่อแม่ ประสบการณ์ความสัมพันธ์ที่บุคคลได้รับจากภายในครอบครัวเป็นรากฐานที่สำคัญในชีวิตของบุคคล เด็กที่ได้รับความอบอุ่น สนับสนุนให้กำลังใจ การให้เสรีภาพเด็กในการกระทำ ความคาดหวังต่างๆ และรวมไปถึงการดูแล ระเบียบกฎเกณฑ์ที่พ่อแม่ใช้ปกครองลูก และการจัดการดูแลให้เด็กมีอิสระในการปฏิบัติตามที่พ่อแม่กำหนดไว้ โดยมีการกำหนดและจำกัดขอบเขตการกระทำไว้อย่างชัดเจน การที่พ่อแม่ยอมรับเด็กอย่างมีเงื่อนไข สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง

ข. โรงเรียนและการศึกษา โรงเรียนเป็นสถานที่พัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของเด็กสืบต่อจากที่บ้าน กิจกรรมโรงเรียนที่จัดขึ้นเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของเด็ก เพื่อพัฒนาความคิด เพื่อการได้ตระหนักรู้ในตนเอง นอกจากนี้ ครูจะมีบทบาทที่สำคัญต่อการเรียนรู้และการรับรู้ของเด็ก ครูสามารถทำให้เด็กรู้สึกว่าคุณค่า รู้สึกว่าคุณมีความสำคัญได้ เนื่องจากครูจะเป็นผู้ประเมินการกระทำ ของเด็กในด้านต่างๆที่โรงเรียน ซึ่งมีผลให้เด็กมีทัศนคติต่อตนเองจากการประเมินนั้น การที่ครูมีความคาดหวังในตัวเด็กจะทำให้เด็กพัฒนาความสามารถของตน แล้วสามารถประสบความสำเร็จในด้านการเรียนตามที่ครูคาดหวังจึงเห็นว่าโรงเรียนเป็นสถาบันที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคล

ค. สังคมและกลุ่มเพื่อน นับเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญต่อการเห็นคุณค่าในตนเอง บุคคลจะรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจากการเปรียบเทียบตนกับกลุ่มเพื่อนในด้าน ทักษะ ความสามารถ ความถนัด สัมฤทธิ์ผล หากบุคคลมีสิ่งดังกล่าวนี้นสูงกว่าเพื่อนๆ หรือได้รับการยอมรับเป็นที่นิยมชมชอบจากกลุ่มเพื่อน บุคคลจะเห็นคุณค่าในตนเองสูงในทางตรงข้ามหากบุคคลไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม บุคคลก็จะเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเห็นคุณค่าในตนเองมาจากองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ องค์ประกอบภายในตนเอง และองค์ประกอบภายนอกตนเอง ซึ่งองค์ประกอบภายในตนเองนั้นจะขึ้นอยู่กับบุคคลนั้น โดยตรง เช่น การยอมรับ

ลักษณะทางกายภาพ ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ การยอมรับความสามารถของตน และมีความเชื่อมั่นในตนเอง ส่วนองค์ประกอบภายนอกบุคคลหรือสภาพแวดล้อมต่างๆ คือ สัมพันธภาพในครอบครัว

1.3 ความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญในการพัฒนาบุคคลในด้านต่างๆ เนื่องจากทำให้บุคคลมีจิตใจที่เข้มแข็งมั่นคง เชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ ตลอดจนมีความชื่นชม พึงพอใจในตนเอง และสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ในการดำรงชีวิตอันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

แบรนเดน (Branden, 1981: 124) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นการประเมินตนเองที่ฝังลึกอยู่ในกระบวนการทางความคิด อารมณ์ ความต้องการ ค่านิยม และเป้าหมายของบุคคล ดังนั้น การเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นความจำเป็นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ เพราะปัจจัยที่มีอำนาจในการคงไว้ซึ่งการดำรงชีวิต ทำให้บุคคลสามารถมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับคอนสแตนติโนเปิล (Constantinople อังใน จงกลนี ดุ้ยเจริญ 2540: 4) ที่กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิต เพื่อให้มีชีวิตอยู่อย่างเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเอง และสอดคล้องกับ ธีระ ชัยยุทธชรรยง (2542: 69) ที่กล่าวว่า ในการที่มนุษย์จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ขึ้นอยู่กับการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมต่างๆ ที่บุคคลแสดงออกในชีวิตประจำวันนั้น ล้วนขึ้นอยู่กับ การเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลทั้งสิ้น

ทาฟท์ (Taft, 1985: 79) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเปรียบเสมือนพลังที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญอุปสรรคต่างๆ ในชีวิตด้วยความมั่นใจ มีความเชื่อมั่นในความสามารถตนเองทางบวก รู้สึกว่าตนเองมีค่า มีประโยชน์ต่อสังคม มีภาวะจิตใจที่มั่นคง เป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาใคร ขณะเดียวกันก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2543: 5-8) กล่าวว่า บุคคลที่รู้สึกว่าตนเองมีค่าและมีความสามารถ ที่ไม่ได้ด้อยไปกว่าคนอื่น ก็จะเกิดความต้องการที่จะเป็นตัวของตัวเองที่ต้องการพึ่งตัวเอง ต้องการแสดงความสามารถของตัวเอง ไม่คิดแต่จะคอยลอกเลียนแบบคนอื่น ทำตามคนอื่นหรือหวังพึ่งคนอื่น มีความคิดอิสระที่ไม่ติดอยู่ในกรอบหรือกฎเกณฑ์ใดๆ รู้จักเลือก รู้จักตัดสินใจ รับผิดชอบในสิ่งที่ตัวเองเลือกกระทำโดยไม่ยึดติดกับผู้อื่นหรือสิ่งใด และเมื่อความต้องการพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น จะพบว่าความต้องการที่จะพึ่งพาคนอื่นหรือสิ่งอื่นจะน้อยลง มีแนวทางชีวิตที่มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น มีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแก้ปัญหา ตัดสินใจทำอะไรด้วยตนเอง และสามารถมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขได้ด้วยตนเอง ในทางตรงกันข้าม

ภาวินี ธนบดีธรรมจารี (2540: 5) กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเปรียบเหมือนพลังที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตด้วยความมั่นใจและดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ความเป็นอิสระ ไม่พึ่งพาใคร มองตนในทางบวก รู้สึกว่าตนมีคุณค่า มีความสามารถ มีประโยชน์ต่อสังคม มีภาวะจิตใจที่มั่นคง ในทางตรงกันข้ามถ้าบุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ อาจจะทำให้กระทบกระเทือนต่อการแสดงบทบาท ขาดความมั่นใจ ไม่กล้าตัดสินใจ รู้สึกว่าตนเองขาดความสามารถ

จากแนวคิดของมาสโลว์ (1970) กล่าวว่า หากบุคคลมีการเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกตนเองมีค่า มีความสามารถและมีประโยชน์ต่อสังคม แต่หากบุคคลเสียการเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้ เกิดความรู้สึกว่าตนมีปมด้อย ซึ่งจะไปเกี่ยวข้องกับ การปรับตัวของบุคคลนั้นๆ ด้วย รวมทั้งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียน ที่จะมี ความสัมพันธ์ทางบวกกับการเรียน ซึ่งงานวิจัยของนักศึกษพบว่าเด็กที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองสูง มักเป็นเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กที่มีการเห็นคุณค่าในตนเองต่ำ และเสนอว่า การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้มีการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วย นอกจากนี้ การเห็นคุณค่าในตนเองยังเป็นสิ่งสำคัญ ในการพัฒนาคนไปสู่การเป็นบุคคลที่สมบูรณ์และการ บรรลุสัจการแห่งตนดังที่คูเปอร์สมิธ (1981) ได้กล่าวว่า บุคคลที่เห็นคุณค่าในตนเองสูงจะเป็น บุคคลที่มีความสุข ไม่ค่อยเครียดหรือวิตกกังวล มีความเชื่อมั่นในตนเองมองตนในด้านดี ยอมรับ ตนเองและผู้อื่น ปรับตัวได้ดีและสามารถใช้ศักยภาพของตนได้เต็มที่ในการดำเนินชีวิต อันจะ ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม มาสโลว์กล่าวอีกว่า หากบุคคลมีความรู้สึกเห็นคุณค่า ในตนเองจะทำให้บุคคลนั้นมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีค่ามีความสามารถและมี ประโยชน์ต่อสังคม แต่หากบุคคลเสียความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองจะทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนมี ปมด้อย ซึ่งจะไปเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของบุคคลนั้นๆ ด้วย รวมทั้งความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นอีกตัวแปรหนึ่งที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นลักษณะเฉพาะ บุคคล จนกลายเป็นลักษณะที่สำคัญของบุคลิกภาพ และเมื่อบุคคลเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น มี ความเคารพในเอกลักษณ์ของตนเองมากขึ้นความรู้สึกนี้จะแผ่ขยายไปสู่ผู้อื่น จะรักและเห็นคุณค่า ของผู้อื่น มีความเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่นมากขึ้นตลอดจนมีความรู้สึกเชื่อมั่น มั่นใจและ มีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างไม่ท้อถอย มีความคิดสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีงาม ให้แก่ตนเอง บุคคลนั้นจะไม่มี ความมั่นใจต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของตน มี แนวโน้มทำลายตัวเอง มีพฤติกรรมการคิดสารเสพคิด การก่ออาชญากรรมและก่อให้เกิดปัญหา

สุขภาพจิตตามมาได้ นอกจากนี้ จรัญญา ชันกฤษณ์ (2543: 10) ได้สนับสนุนว่า การเห็นคุณค่าในตนเอง จะทำให้บุคคลมีความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกหรือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ อันจะช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของตน ซึ่งจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและได้รับการไว้วางใจจากคนอื่น ๆ อีกด้วย คนที่ไม่เข้าใจในตนเอง ไม่ยอมรับตนเอง มองไม่เห็นคุณค่าในตนเอง ย่อมมีชีวิตอยู่ด้วยการหลอกลวงคนอื่น ๆ หลอกลวงตัวเองตลอดเวลา และ มนูญ ตนะวัฒนา (2539: 154) ได้อธิบายว่า ลักษณะของคนที่มีการเห็นคุณค่าในตนเอง จะประกอบด้วยความรู้สึกที่ดีต่อตัวเองมีความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลถึงการปรับตัวได้เป็นอย่างดี ไม่รู้สึกว่าตนเองมีปมด้อย หรือขาดความเชื่อมั่น ไม่ตำหนิ เกลียด หรือลงโทษตัวเอง แต่มีความรู้สึกที่สมบูรณ์ รวมทั้งสามารถเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ จะมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง คือมีความสามารถที่จะประเมินคุณสมบัติและความสามารถของตนได้ตรงตามความเป็นจริง ไม่ตั้งระดับแรงบันดาลใจไว้สูงเกินกว่าความสามารถที่แท้จริง ซึ่งอาจทำให้เขาประสบความล้มเหลวในบั้นปลาย หรือตั้งความหวังที่จะใช้ความสามารถต่ำกว่าความสามารถที่แท้จริงของตน

สรุปความสำคัญของการเห็นคุณค่าในตนเองได้ว่า การเห็นคุณค่าในตนเองเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ เป็นปัจจัยหนึ่งในลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ที่มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการความต้องการความยกย่องนับถือ เมื่อบุคคลได้รับความต้องการตามลำดับขั้นจากพื้นฐานแล้ว ก็จะพัฒนาไปสู่ความต้องการที่สูงขึ้นไปอีก สำหรับการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นความต้องการที่เกิดขึ้นหลังจากที่บุคคล ได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย มีความปลอดภัย ได้รับความรักและเป็นเจ้าของแล้ว ถ้าบุคคลใดไม่ได้พัฒนามาถึงขั้นนี้ก็จะกลายเป็นบุคคลที่ไม่เข้าใจตนเอง ไม่ยอมรับตนเองและอาจเกิดปัญหาต่างๆ ต่อตนเองได้

1.4 พัฒนาการของการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเองมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ดังนั้น การทราบถึงพัฒนาการและสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในแต่ละวัยของช่วงชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในแต่ละวัยของช่วงชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่อ โดยสามารถอธิบายขั้นตอนพัฒนาการของการเห็นคุณค่าในตนเองตามทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพของซัลลิแวน (Sullivan) ดังนี้ (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2539)

ขั้นที่ 1 ระยะเวลาทารกแรกเกิดจนถึงอายุ 2 ปี วัยนี้เป็นวัยที่ต้องการการตอบสนองทางกาย เช่น การอุ้ม การเลียบเสียง การร้องไห้ ความพึงพอใจของเด็กในวัยนี้จะอยู่ที่การใช้ปากดูดและอม ทำให้เด็กต้องมีความใกล้ชิดกับบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดู ซึ่งทำที่ความสัมพันธ์ของบุคคล

เหล่านั้นที่มีต่อเด็กอาจจะทำให้เด็กเกิดความสุขกาย สบายใจ หรืออาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกวิตกกังวลได้ เด็กจะรับรู้ได้จากการสัมผัสและต้องอันอ่อนโยนหรือหยาบกระด้างและจากน้ำเสียงที่แสดงความรักหรือความเกลียดชัง สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะมีผลต่อระดับการเห็นคุณค่าในตัวเองของเด็ก

ขั้นที่ 2 ระยะเวลาวัยเด็กตอนต้นตั้งแต่อายุ 2-4 ปี ระยะเวลานี้จะเริ่มรู้จักคิดและสื่อสารด้วยระบบสัญลักษณ์ซึ่งมักเป็นภาถ้อยคำ ขยายวงความคิดและความสัมพันธ์จากบิดามารดาหรือผู้ดูแลไปยังบุคคลอื่นและเพื่อนๆ ร่วมวัยเดียวกัน รู้จักตนเอง “เป็นคนคนหนึ่ง” และเริ่มเรียนรู้บทบาททางเพศ ในช่วงเวลานี้เป็นระยะเวลาที่เด็กเข้าใจความหมาย “ความใจร้าย” “ความเกลียดชัง” หากเด็กคนใดได้พบสภาพเช่นนี้จากครอบครัวและสังคมรอบข้าง เด็กคนนั้นจะขาดความมั่นใจในตัวเอง ชอบเล่นคนเดียว เก็บตัว ซื่อาย กลัวคนนอกบ้าน และคิดพ่อแม่ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ จะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระดับการเห็นคุณค่าในตนเองเด็ก

ขั้นที่ 3 วัยเด็กอายุระหว่าง 4-11 ปี เป็นระยะที่เด็กเข้าเรียนชั้นประถม เด็กวัยนี้เรียนรู้บทบาททางสังคม รู้จักเคารพกฎระเบียบของโรงเรียน ประพฤติตนอยู่ในกรอบวัฒนธรรมประจำสังคมที่ตนสังกัด หัดเรียนรู้การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มซึ่งเด็กจะมีพฤติกรรมคล้อยตามอิทธิพลของเพื่อนและคำวิพากษ์วิจารณ์จากเพื่อนหรือผู้ใหญ่ หากเด็กได้รับคำวิจารณ์ในทางลบมากๆ หรือถูกลงโทษจากการกระทำผิดต่อกฎระเบียบ ย่อมจะทำให้เด็กมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง แต่ถ้าเด็กได้รับการยกย่องชมเชยก็จะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูง

ขั้นที่ 4 วัยแรกรุ่นอายุระหว่าง 11-13 ปี เป็นระยะที่บุคคลรู้จักละความเห็นแก่ตัวเพื่อสร้างสัมพันธ์ทางอันสนิทสนมกับเพื่อน โดยเฉพาะกับเพื่อนเพศเดียวกัน ระยะเวลาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาไปสู่การมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ถ้าบุคคลใดไม่สามารถคบหาหรือสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ ย่อมจะทำให้บุคคลนั้นกลายเป็นคนเหงาหงอย ไร้ความสุข อันจะนำไปสู่การเห็นคุณค่าในตนเองต่ำลง

ขั้นที่ 5 วัยรุ่นตอนต้นอายุระหว่าง 13-17 ปี ระยะเวลานี้จะมีความสนใจเรื่องเพศและความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม หากไม่ได้รับการตอบสนองที่ถูกต้องจากการเลี้ยงดู หรือถูกกดดันทางสังคมมากเกินไป อาจจะทำให้เด็กวัยรุ่นเกิดความขัดแย้งภายในจิตใจและมีบุคลิกภาพแบบรักร่วมเพศเมื่อระยะนี้สิ้นสุด เด็กจะมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์อันสนิทสนมกับเพศตรงข้ามได้

ขั้นที่ 6 วัยรุ่นตอนปลายอายุระหว่าง 17-20 ปี วัยนี้เด็กสนใจที่จะทำกิจกรรมเกี่ยวข้องกับเพศตรงข้าม รู้จักสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างผูกพันแน่นแฟ้นและมั่นคงยิ่งขึ้น ความสามารถทางสติปัญญาถึงขีดสูงสุด รู้จักคิด รู้จักรับผิดชอบต่อชีวิตของตนเองและต่อความ

เป็นไปของสังคม รู้จักแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ยังไม่ได้รับความสำเร็จหรือยอมรับทางสังคมอย่างสมบูรณ์เนื่องจากเด็กไม่มีอาชีพเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ 7 วัยผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 21 ปี ขึ้นไปเป็นระยะที่สร้างความสัมพันธ์ในเรื่องความรักกับบุคคลอื่น โดยเฉพาะกับเพศตรงข้าม ถ้าบุคคลมีพัฒนาการดำเนินมาได้ด้วยดีทั้ง 6 ขั้น บุคคลนั้นจะเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ได้อย่างมีวุฒิภาวะ

จากทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพของซัลลิแวน จะเห็นได้ว่า บุคคลมีการพัฒนาบุคลิกภาพและพัฒนาการทางสังคมมาตั้งแต่วัยทารกจนถึงวัยผู้ใหญ่ และการพัฒนานั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องตามการเรียนรู้ในแต่ละวัย และตามประสบการณ์ที่บุคคลได้รับรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมที่อยู่รอบตัว แต่ถ้าบุคคลใดไม่สามารถปรับตัวได้หรือเกิดความวิตกกังวลในสถานการณ์นั้นๆ จะทำให้พัฒนาการในแต่ละขั้นหยุดชะงักและมีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิตอันจะส่งผลต่อพฤติกรรมและความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของบุคคลได้

1.5 การวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง

การเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นความนึกคิดที่บุคคลมีความพึงพอใจตนเอง การวัดความรู้สึกพึงพอใจในตนเองของบุคคลจึงกระทำได้ค่อนข้างยาก แต่อย่างไรก็ตามมีผู้สร้างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยวิธีรายงานตนเอง เช่น แบบวัด Self-Esteem Scale ของ โรเซนเบอร์ก (Rosenberg, 1965) แบบวัด Self-Esteem Inventory ของคูเปอร์สมิธ (1981) ในการวิจัยเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ในประเทศไทย พบว่า ผู้วิจัยนิยมใช้แบบวัดของคูเปอร์สมิธมากที่สุด โดยมีผู้แปลเป็นภาษาไทยทั้งฉบับผู้ใหญ่และฉบับนักเรียน แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองฉบับผู้ใหญ่

จากการที่ผู้วิจัยศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง เป็นแบบวัดที่มีลักษณะเป็นการรายงานตนเอง โดยนิยมแปลมาจากแบบวัดจากต่างประเทศที่มีการใช้มากในการศึกษาวิจัยในประเทศไทย คือ แบบวัดของคูเปอร์สมิธ การสร้างแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองยังพบว่ายังมีน้อย

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในอาชีพ

2.1 ความหมายของความสำเร็จในอาชีพ

แกตติเกอร์และลาวูดส์ (Gattiker and Larwood, 1986) กล่าวถึงความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัยไว้ว่า เป็นการรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าในอาชีพตนที่ได้รับจากประสบการณ์ทำงานด้านอาชีพ (Self-perceived Career Success) ในที่นี้หมายถึง การรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความสำเร็จในอาชีพพิจารณาจากหลายด้าน ได้แก่ บทบาทการทำงาน (Work Role)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal) ด้านการเงิน (Financial) และด้านความก้าวหน้าในการเลื่อนตำแหน่ง

ดูบริน (Dubrin, 1994: 392) กล่าวถึงความสำเร็จในอาชีพว่า คือการประสบความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการเริ่มต้น โดยมีวัตถุประสงค์และค่านิยมส่วนบุคคลอันเป็นความเชื่อที่ทำให้เกิดการดำเนินงาน รวมไปถึงการได้รับการฝึกฝนตามลำดับ

จัจ (Judge et al., 1995: 485) กล่าวว่า ความสำเร็จในอาชีพ เป็นผลทางบวกทางด้านจิตใจและการบรรลุผลสำเร็จจากประสบการณ์ต่างๆ ที่ผ่านมาในช่วงชีวิตการทำงานของบุคคล ได้เสนอแนวความคิดของความสำเร็จในอาชีพ ประกอบด้วย

1. ความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัย (Objective Career Success) หมายถึง ความสำเร็จในอาชีพซึ่งสามารถวัดได้อย่างเป็นปรนัย และมีเกณฑ์ที่มองเห็นได้ชัด ซึ่งนักวิจัยส่วนใหญ่มักชอบที่จะใช้เกณฑ์นี้ เนื่องจากสามารถวัดได้จากสิ่งที่สังเกตได้ เช่น เงินเดือน และการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง

2. ความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัย (Subjective Career Success) หมายถึง การรับรู้ของบุคคลว่าประสบความสำเร็จในอาชีพ และความพึงพอใจในอาชีพของตน ประกอบด้วย ความพึงพอใจในงาน คือ ความสุข หรือ ภาวะทางอารมณ์บวกอันเป็นผลมาจากการประเมินผลงาน ประสบการณ์การทำงานของบุคคล และความพึงพอใจในอาชีพ (Career satisfaction) หมายถึง ความพึงพอใจที่บุคคลได้รับจากลักษณะทั้งภายในและภายนอกของอาชีพตน ซึ่งรวมทั้งค่าจ้างและความก้าวหน้า

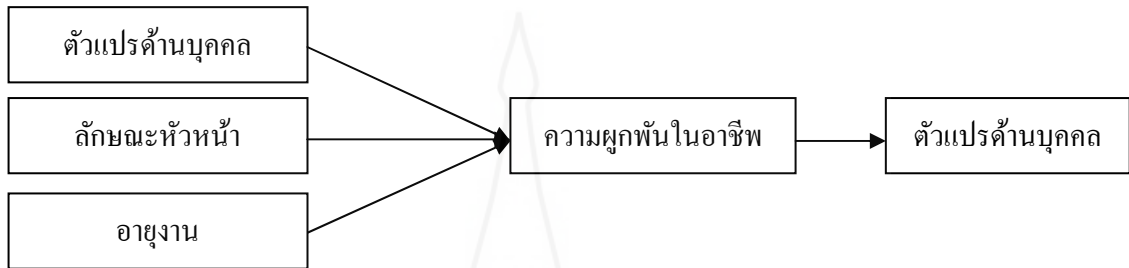
เมลามัด (Melamed, 1995) ให้ความหมายของความสำเร็จในอาชีพว่า หมายถึง จำนวนครั้งของการเลื่อนตำแหน่ง หรือปริมาณของเงินเดือนที่เพิ่มขึ้น โดยจะวัดจากตำแหน่งในปัจจุบัน เงินเดือน และกลุ่มอาชีพ

สมชาย หิรัญกิตติ (2539: 209) กล่าวถึงความสำเร็จในอาชีพว่า เป็นลำดับขั้นของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับงาน และพฤติกรรมที่มีการตรวจสอบที่อยู่เหนือเส้นทางชีวิตของบุคคล ให้ดำเนินไปตามประสบการณ์ในการทำงานลักษณะต่างๆ

สรุปได้ว่า ความสำเร็จในอาชีพ หมายถึง การประเมินตนเอง การรับรู้ว่าตนเองมีความพึงพอใจในงาน มีความสุขในการทำงาน เสียสละและอุทิศตนในการทำงาน ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจและใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่มาปฏิบัติงานอย่างเต็มกำลัง ได้รับการยอมรับนับถือจากครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และสังคม ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับคุณภาพและปริมาณ รวมถึงประสบความสำเร็จตามเป้าหมายในชีวิต และมีความพึงพอใจกับชีวิตในทุกด้าน

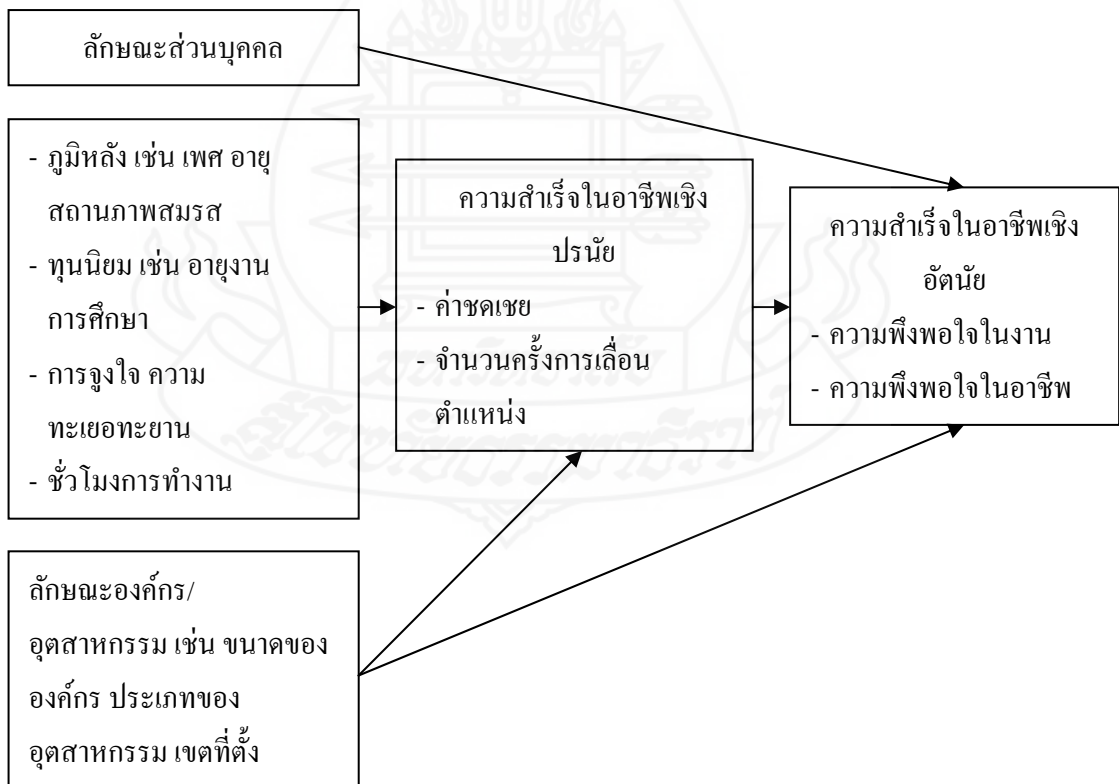
2.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จในอาชีพ

อิลล์ (Iles et al., 1990: 149) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จในอาชีพว่า ได้รับอิทธิพลมาจากตัวแปรด้านบุคคล ลักษณะหัวหน้า และอายุงาน ซึ่งตัวแปรเหล่านี้จะส่งผลต่อความผูกพันในอาชีพ และความผูกพันในอาชีพก็ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของบุคคล

ภาพที่ 2.1 โมเดลความสำเร็จในอาชีพ ของอิลล์ (1990: 149)

จัตซ์ (1995: 485 - 519) ได้พัฒนาโมเดลความสำเร็จในอาชีพทางการบริหาร ซึ่งพัฒนามาจากทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 2.2 โมเดลความสำเร็จในอาชีพทางการบริหารของจัตซ์ (1995: 488)

จะเห็นได้ว่า จัดจ์ (1995: 485-519) ศึกษาความสำเร็จในอาชีพในเชิงปรนัยและอัตนัยโดยหาความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัยนั้น ประเมินจากค่าชดเชย และจำนวนการเลื่อนตำแหน่ง ส่วนความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัยนั้น ประเมินจากความพึงพอใจในงาน และความพึงพอใจในอาชีพ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัยนั้น ได้รับอิทธิพลจากลักษณะบุคคล และลักษณะขององค์กร ส่วนความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัยจะได้รับอิทธิพลมาจากลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะองค์กร และความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัย

ลัวร์ และแชฟเฟอร์ (Lau and Shaffer, 1999: 227) ได้ศึกษาความสำเร็จในอาชีพ โดยการนำทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับความสำเร็จในอาชีพ โดยสร้างเป็นโมเดลความสำเร็จในอาชีพขึ้น ซึ่งแลนและแชฟเฟอร์ ได้ศึกษาความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัยและอัตนัย โดยศึกษาตัวทำนายความสำเร็จในอาชีพ 3 ตัวแปร ได้แก่

1. บุคลิกภาพ ประกอบไปด้วย การเชื่ออำนาจควบคุมตนเอง ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง การเตือนตนเอง การมองโลกในแง่ดี และการครองอำนาจ
2. ความเหมาะสมระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม
3. ผลการปฏิบัติงาน

ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรด้านบุคลิกภาพ ความเหมาะสมระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม และผลการปฏิบัติงานสามารถทำนายความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัยได้ และตัวแปรด้านบุคลิกภาพ ความเหมาะสมระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม และผลการปฏิบัติงานสามารถทำนายความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัยได้ และตัวแปรด้านบุคลิกภาพ และความเหมาะสมระหว่างบุคคล กับสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเป็นตัวทำนายความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัยได้ นอกจากนี้ยังพบว่า ความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัยสามารถทำนายความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัยได้

อีบี (Eby, 2005 อ้างถึงใน ฉัชชามน แสง, 2550) ได้ศึกษาและทบทวนเอกสารงานวิจัย (Metaanalysis) เกี่ยวกับตัวทำนายความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัย และความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัย จำนวนทั้งสิ้น 1,401 เรื่อง จากการทบทวนงานเอกสาร และงานวิจัยพบว่า งานวิจัยได้แบ่งประเภทของตัวทำนายความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัย และเชิงอัตนัยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ทูมนมนุษย์ (Human capital) การสนับสนุนจากองค์กร (Organizational sponsorship) ข้อมูลส่วนบุคคล (Socio demographic) และตัวแปรทางจิตวิทยาความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual differences) และจะประเมินความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัย และอัตนัย โดยความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัยนั้น ประเมินจากระดับเงินเดือน และการเลื่อนตำแหน่ง ส่วนความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัยนั้น ประเมินจากความรู้สึกพึงพอใจในอาชีพ ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวทำนายทั้ง 4 ประเภท และความสำเร็จในอาชีพพบว่า ทูมนมนุษย์ (ได้แก่จำนวนชั่วโมงการทำงาน การมีส่วนร่วมในการทำงาน

ระดับการศึกษา การวางแผนอาชีพ สัมพันธภาพทางสังคม) และข้อมูลส่วนบุคคล (ได้แก่ สถานภาพ การสมรส) มีความสัมพันธ์ทางบวก กับความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัย ส่วนการสนับสนุนจากองค์กร (ได้แก่ บุคคลภาพด้านการมีสติรับผิชอบ บุคลิกภาพด้านการแสดงตัว บุคลิกภาพแบบควบคุมเหตุการณ์ และการเชื่ออำนาจควบคุมภายในตนเอง) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัย

2.3 ลักษณะของผู้ที่ประสบความสำเร็จ

2.3.1 ความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัย (*Objective career success*)

เฟฟเฟอร์ (Pfeffer, 1977) ได้ใช้ระดับของเงินเดือน และตำแหน่งในการวัดความสำเร็จในอาชีพ

เบส (Bass, 1981) กล่าวว่า ความสำเร็จในอาชีพเป็นความก้าวหน้าตามลำดับขั้นของบุคคลในอาชีพ

อิลเลียตต์ (Elliott, 1982) กล่าวว่า ความสำเร็จในอาชีพเป็นการรวมความก้าวหน้าตามลำดับขั้น และเงินเดือนเข้ากันด้วย

2.3.2 ความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัย (*Subjective career success*)

แวน มาเนน และ ไชนน์ (Van Maanen and Schein, 1977) วัดความสำเร็จในอาชีพทั้งในมุมมองภายในตนเอง และภายนอกตนเอง มุมมองภายนอกตนเองกล่าวถึง สิ่งที่เป็นรูปธรรมโดยให้สังคม หรือเพื่อนให้บรรยายถึง ความสำเร็จที่ส่งผลในอาชีพในรูปแบบของรางวัล เช่น การเพิ่มความปลอดภัยในการทำงาน มีวันหยุดยาว หรือเพิ่มลำดับขั้นอาชีพ การเลื่อนตำแหน่งงาน การย้ายตำแหน่ง ส่วนมุมมองภายในตนเอง กล่าวถึงความพึงพอใจของตนเองในการพัฒนาอาชีพ ซึ่งเป็นการรับรู้ประสบการณ์ในการทำงานของตัวเอง

แกตติเกอร์ (Gattiker, 1985) กล่าวว่า ผลการทดสอบด้านความสำเร็จในอาชีพ คือความเกี่ยวข้องกันอย่างชัดเจนระหว่างความสำเร็จในชีวิตและความสำเร็จในอาชีพ แสดงถึงความสำเร็จในอาชีพและความสำเร็จที่ไม่เกี่ยวข้องกับองค์กร มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และคาดว่าความสำเร็จส่วนบุคคลสามารถพิจารณาได้จากทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้น นอกจากนี้ การรับรู้ของความสำเร็จในอาชีพส่วนใหญ่มาจาก อัตมโนทัศน์ และความเข้าใจในลักษณะของงาน

วิทยา นาควัชระ (2544: 111-112) กล่าวว่า บุคคลที่จะประสบความสำเร็จ และ ความสำเร็จในชีวิตได้มากกว่าคนอื่นนั้น ต้องมีคุณสมบัติต่างๆดังนี้

1. ต้องขยัน
2. มีความอดทน
3. หมั่นหาความรู้ใส่ตัวให้มากขึ้นอยู่เสมอ

4. กล้าเสี่ยงลงมือทำในสิ่งที่ควรทำได้
5. มีความกตัญญูทักท้วงต่อผู้มีพระคุณต่อเขาและสังคม
6. มีความซื่อสัตย์
7. เสียสละ
8. มีความรับผิดชอบ
9. มีความรักให้กับเพื่อนมนุษย์

โดยคุณสมบัติข้อที่ 1 ถึง 4 จะทำให้บุคคลสร้างผลลัพธ์และกิจกรรมใหม่ๆ ในชีวิตมากขึ้นกว่าบุคคลอื่น ส่วนคุณสมบัติข้อที่ 5 ถึง 9 จะทำให้บุคคลเป็นคนดี มีคนรักนับถือเป็นกำลังใจให้ จะมีคนสนับสนุนให้ความช่วยเหลือตลอดไป ก่อให้เกิดความศรัทธา ชื่นชม และเชื่อมั่นในตนเองทำให้ผลสำเร็จในชีวิตเด่นชัดขึ้น

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534) รวบรวมคุณลักษณะของผู้ที่ประสบความสำเร็จไว้ซึ่งประกอบด้วย

1. การมีช่วงระยะเวลาของการมีอายุที่ยืนยาว
2. มีภาวะด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
3. มีการตระหนักในคุณภาพชีวิตที่ดี
4. มีความสามารถทางด้านสังคม และเศรษฐกิจ
5. มีความพึงพอใจในชีวิต

2.4 การวัดความสำเร็จในอาชีพ

ไชลด์และคลิมอสกี (Child and Klimoski, 1986) ได้สร้างแบบวัดความสำเร็จในอาชีพขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือวัดถึงการประสบความสำเร็จในอาชีพ โดยใช้วิธีการประเมินตนเอง (Self - rating) แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 12 คำถาม เพื่อทำการหาความสัมพันธ์เข้ากลุ่มแล้วสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ความสำเร็จในการทำงาน (Job success)
2. ความสำเร็จส่วนบุคคล (Personal success)
3. ความสำเร็จในอาชีพ (Career success)

แกตติเกอร์ และลาวูดส์ (Gattiker and Larwood, 1986) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการวัดความสำเร็จในอาชีพ พบว่าความสำเร็จในอาชีพสามารถวัดได้จากความรู้สึกภายใน หรือเป็นความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัยใน 5 ด้าน ดังนี้คือ

1. ความสำเร็จด้านการทำงาน (Job success) หมายถึง การรับรู้ตนเองได้รับข้อมูลย้อนกลับจากทุกส่วนในทางบวก ได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ได้รับการรับผิดชอบ

งาน อย่างเพียงพอ ได้รับการสนับสนุนการทำงานอย่างเต็มที่มีความสุขในการทำงาน อุตศคนในการปฏิบัติงานและได้ทำงานที่ตนชื่นชอบ

2. ความสำเร็จด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal success) หมายถึง การรับรู้ว่าคุณได้รับการยอมรับและได้รับความเคารพนับถือจากเพื่อนร่วมงาน ได้รับการประเมินผลงานที่ดี ได้รับความเชื่อมั่นจากผู้บริหาร

3. ความสำเร็จด้านการเงิน (Financial success) หมายถึง การรับรู้ว่าคุณเองได้รับค่าตอบแทนในการทำงานที่ยุติธรรมเมื่อเปรียบเทียบกับผู้อื่น มีรายได้ที่สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนร่วมงาน และได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถของตนเองที่มอบให้แก่งาน

4. ความสำเร็จตามลำดับขั้น (Hierarchical success) หมายถึง การรับรู้ว่าคุณมีความพึงพอใจ กับการเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น ตามที่ตั้งเป้าหมายในอาชีพภายในเวลาที่กำหนดไว้ และได้ก้าวสู่เป้าหมายอาชีพทุกด้าน

5. ความสำเร็จในชีวิต (Life success) หมายถึง การรับรู้ว่าคุณมีความสุขกับชีวิตส่วนตัวเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่ไม่ใช่การทำงาน มีความพึงพอใจกับชีวิตทุกด้าน และอุตศคนให้กับการทำงาน

ดูบริน (Dubrin, 1994: 392) แบ่งเกณฑ์การวัดความสำเร็จในอาชีพ ประกอบด้วยเกณฑ์ 2 ด้าน คือ

1. เกณฑ์ภายใน (Internal measures) ความพึงพอใจ
2. เกณฑ์ภายนอก (External measures) เช่น รายได้ เงินเดือน

จัจ (Jugd et al., 1995) ได้เสนอเกณฑ์การวัดความสำเร็จในอาชีพไว้ 2 ประการ

1. ความสำเร็จในอาชีพเชิงปรนัย (Objective career success) เป็นความสำเร็จที่วัดได้อย่างเป็นปรนัย เป็นเกณฑ์ภายนอกที่สามารถมองเห็นได้ เช่น เงินเดือน การเลื่อนตำแหน่ง
2. ความสำเร็จในอาชีพเชิงอัตนัย (Subjective career success) เป็นการรับรู้ของบุคคลว่าประสบความสำเร็จในอาชีพ เช่น ความพึงพอใจในงาน ความพึงพอใจในอาชีพของตน

สเตอร์จ (Sturges, 1999: 244) ได้ศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความสำเร็จในอาชีพ โดยวิเคราะห์ถึงเกณฑ์ที่ผู้จัดการให้คำอธิบายถึง คำจำกัดความของความสำเร็จในอาชีพ ไว้ดังนี้

1. ความสำเร็จภายใน (Internal criteria for success)
 - 1.1 การบรรลุผลสำเร็จเป็นความรู้สึที่ดีต่อการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ
 - 1.2 ความสำเร็จเป็นการประสบความสำเร็จในงานที่ทำท่าย มีความสร้างสรรค์

ในการทำงาน และพัฒนาประสบการณ์ในการทำงาน

1.3 ความสนุกสนานในการทำงาน เป็นการค้นพบความน่าสนใจในงาน

1.4 ความมั่นคง และการพัฒนาสมรรถนะ เป็นความรู้สึกคุ้มค่า ระหว่างการทุ่มเท ความรู้ความสามารถให้แก่องค์กร กับสิ่งที่ยังคงการมอบกลับมา และความสามารถในการรักษา สมดุลระหว่างชีวิตการทำงาน และชีวิตครอบครัวให้ประสบความสำเร็จได้ทั้งสองสิ่ง

2 เกณฑ์ความสำเร็จที่จับต้องไม่ได้ (Intangible criteria for success)

2.1 การยอมรับเป็นการได้รับข้อมูลย้อนกลับจากบุคคลอื่น เช่น ได้รับความ นิยมชมชอบ การได้รับคัดเลือกให้เข้าประชุมในเรื่องที่สำคัญ

2.2 การมีอิทธิพล เป็นความสามารถในการมีอิทธิพลต่อบุคคลอื่น

3 เกณฑ์ความสำเร็จภายนอก (External criteria for success)

3.1 เกณฑ์การเลื่อนขั้น เป็นความก้าวหน้าในการเลื่อนลำดับขั้นในงานที่ทำ

3.2 เกณฑ์รางวัล เป็นเงินเดือน หรือค่าตอบแทนต่างๆที่บุคคลได้รับ

ลัว์และแชฟเฟอร์ (Lau and Shaffer, 2002: 228) เสนอเกณฑ์การวัดความสำเร็จ ในอาชีพไว้ว่า ความสำเร็จในอาชีพสามารถวัดได้ 3 มิติ

1. ความสำเร็จในอาชีพด้านวัตถุ ได้แก่ รายได้หรือเงินที่เทียบกับรางวัล และการบรรลุผลสำเร็จในงาน

2. ความสำเร็จในอาชีพด้านจิตใจ ได้แก่ การรับรู้ว่ารายได้มีความเพียงพอ และมีความพึงพอใจในอาชีพ

3. ความสำเร็จในอาชีพด้านสังคม ได้แก่ การมีสถานภาพทางสังคม การเป็นที่รู้จัก ในสังคม และการรับการยอมรับชื่นชมจากบุคคลอื่น

จากแนวความคิดดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้นักวิจัยจะมีการวัดความสำเร็จใน อาชีพ โดยใช้เกณฑ์การวัดที่แตกต่างกันออกไป ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวทฤษฎีของ Gattker and Larwood (1986) เป็นการวัดการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ โดยมีเกณฑ์ในการวัดความสำเร็จใน อาชีพ คือความสำเร็จด้านกรงาน ความสำเร็จด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสำเร็จด้าน การเงิน ความสำเร็จตามความลำดับขั้น และความสำเร็จในชีวิต

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับนับถือ

3.1 ความหมายของการยอมรับนับถือ

ดิลลอน (Dillon, 1992) กล่าวถึง ความหมายของการยอมรับนับถือว่า เป็นการให้ ความสนใจและการปฏิบัติอย่างเอาใจใส่และจริงจังต่อบุคคลอื่น

คานท์ (Kant, 1964) ให้ความหมายการยอมรับนับถือว่า หมายถึง หลักศีลธรรมที่ให้ความสำคัญกับการมีเกียรติยศ และคุณค่าของบุคคล

พรรณราย ทริพย์ประภา (อ้างถึงใน นลินี เนตรยัง, 2549) ให้ความหมายของการยอมรับนับถือว่า หมายถึง ความเชื่อในคุณค่า (worth) และความสามารถ (potential) ของบุคคลอื่น

นลินี เนตรยัง (2549) กล่าวถึงความหมายของการยอมรับนับถือว่าหมายถึง คุณค่าหลักในทฤษฎีองค์การ เป็นหลักศีลธรรมที่ให้ความสำคัญต่อบุคคลในเรื่องเกียรติยศศักดิ์ศรี และคุณค่าของบุคคลและเป็นทัศนคติ ความรู้สึกเอาใจใส่ และสัมพันธ์ต่อบุคคลและกลุ่มบุคคลอื่น

ระวัง เนตรโพธิ์ (2542: 112) กล่าวว่า การยอมรับนับถือ เป็นการจงใจให้บุคคลทำงานที่เกิดจากการยกย่องชมเชย การให้เกียรติ ให้กำลังใจในสิ่งที่ได้กระทำความดีงามต่างๆ ทั้งนี้ความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับนับถือเป็นปัจจัยที่สร้างความพอใจ (Satisfier Factor) ในการทำงานตามหลักทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factor Theory) ของเฟรดเดอริก เฮอซเบิร์ก (Frederick Herzberg)

มาตี ธรรมสังจกุล (2535: 50) ได้กล่าวถึงการยอมรับนับถือว่า เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อองค์กร หรือความรู้สึกว่าตนเองได้รับการยอมรับจากองค์กร เป็นเสมือนรางวัลแห่งองค์กรที่ให้ผู้ปฏิบัติงานจากการที่เขาทุ่มเทร่างกายให้กับองค์กรทำให้เขารู้สึกว่าเขาสามารถทำประโยชน์ให้แก่องค์กรได้ และรู้สึกว่าการปฏิบัติงานได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่า การได้รับการยอมรับอาจแสดงได้หลายลักษณะ เช่น การได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้น การได้รับรางวัล การได้เลื่อนตำแหน่ง การได้รับการเชิดชูเกียรติทางสังคม ซึ่งทำให้สถานภาพในองค์กรสูงขึ้น

สรุปได้ว่า การยอมรับนับถือ หมายถึง การให้ความเชื่อมั่นในคุณค่า และความสามารถของบุคคลอื่น ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติอย่างจริงจัง และเอาใจใส่ รวมถึงการให้เกียรติและยกย่องชมเชยในการกระทำที่ดีงามของบุคคลอื่น

3.2 แนวคิดของการยอมรับนับถือ

3.2.1 องค์ประกอบของการยอมรับนับถือ

รากศัพท์ของการยอมรับนับถือมาจากภาษาละตินว่า respicere หมายถึง มองกลับไปหรือมองซ้ำ เนื่องจากการยอมรับนับถือมีหลายรูปแบบแตกต่างกัน จึงยากที่จะจำแนก เช่น การแยกรูปแบบการยอมรับนับถือนั้น ต้องใช้คำอธิบายจำนวนมากเพื่อตอบคำถามดังกล่าว โดยมีคำอธิบายในทางปรัชญาจำนวนมากที่กล่าวไว้อย่างละเอียดถึงเรื่องความแตกต่างและความเกี่ยวพันของการยอมรับนับถือในแบบต่างๆ การยอมรับนับถือโดยส่วนใหญ่แล้วคือความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ซึ่งผู้กระทำจะกระทำต่อผู้ถูกกระทำตามทัศนคติบางอย่างที่เกิดขึ้นในวิถีทางที่เหมาะสม โดยเรื่องที่ยอมรับนับถือนั้นจำเป็นต้องมีผู้ที่ถูกกระทำมาร่วมด้วย การยอมรับนับถือจึงเป็นบางสิ่งที่ยกออกไปถึง มอบให้ มีความคิดเห็น หรือแสดงออกต่อ

ผู้ถูกกระทำ การยอมรับนับถือเป็นการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อกันในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจะจดจำได้ เข้าใจอย่างมีเหตุผล สามารถที่จะตระหนักและคิดตอบสนองต่อผู้ถูกกระทำเหล่านั้นด้วยตนเองได้ และรับรู้ และแสดงออกต่อผู้ถูกกระทำเหล่านั้นด้วยการยอมรับนับถือ แต่ก็มีเฉพาะคนด้วยกันเท่านั้นที่สามารถแสดงการยอมรับนับถือ และไม่แสดงการยอมรับนับถือต่อกันได้ การยอมรับนับถือเป็นความสัมพันธ์ซึ่งมีการตอบสนอง โดยทั่วแล้วการยอมรับนับถือจะระบุงองค์ประกอบของการตอบสนองไว้ 4 ประการ ได้แก่ การให้ความสนใจดูแล การเชื่อฟัง การให้ความสำคัญ และการประพฤติที่เหมาะสม การยอมรับนับถือจึงเป็นรูปแบบเฉพาะในเรื่องของการเข้าใจผู้ถูกกระทำ กล่าวคือ บุคคลผู้ซึ่งให้การยอมรับนับถือบางสิ่งบางอย่างจะรับรู้ต่อผู้ถูกกระทำได้แตกต่างไปจากคนที่ไม่มีการยอมรับนับถือ และจะตอบสนองต่อผู้ถูกกระทำในรูปแบบของการรับรู้ที่องค์ประกอบที่เกี่ยวกับการรับรู้ได้นี้ โดยปกติแล้วจะมีความหมายเช่นเดียวกับการเอาใจใส่ (มาจากคำว่า ระมัดระวัง) และการคิดพิจารณา (พิจารณาอย่างระมัดระวัง) แนวคิดของการมอบการเอาใจใส่ หรือการให้ความสนใจ ดูแลอย่างเหมาะสมต่อผู้ถูกกระทำซึ่งเป็นจุดสำคัญที่แสดงการยอมรับนับถือ โดยมากแล้วเป็นการยากลำบากที่จะทำความเข้าใจผู้ถูกกระทำนั้นได้อย่างชัดเจน เนื่องจาก ผู้ถูกกระทำนั้นมีความเป็นตัวตนของเขา โดยแท้จริงและไม่ใช่ว่าเรื่องง่ายที่เข้าใจมันได้ทั้งหมดผ่านแง่มุมด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการศึกษา ความปรารถนา ความรู้สึกเกรงกลัว เป็นต้น ดังนั้น การยอมรับนับถือ จึงเป็นบางสิ่งที่มีลักษณะตรงข้ามกับ การนึกไม่ถึงหรือไม่สนใจต่อมันการละเลยหรือการเมินเฉย การมองข้ามหรือการเอาใจใส่ หรือ การบอกผิดอย่างไม่ระมัดระวัง หรืออย่างจงใจ ผู้ถูกกระทำนั้นสามารถที่จะรับรู้ได้จากผู้กระทำ ดูได้จากทัศนคติที่มีความหลากหลาย ตัวอย่างเช่น บุคคลจะให้การยอมรับนับถือในความตัวตนของผู้อื่นได้นั้นเนื่องมาจาก เขาเป็นผู้ถือคุณธรรม ผู้พิพากษา นักร้องดัง เป็นบุคคลที่น่าไว้วางใจ หรือเป็นคนที่ เป็นภัยต่อความปลอดภัยของผู้อื่น การยอมรับนับถือที่คนหนึ่งมีให้ท่านก็จะมีแตกต่างกันไปในแต่ละกรณี อย่างไรก็ตามสิ่งที่จะเกิดขึ้นทั้งหมดจะต้องเกี่ยวข้องกับการพิจารณาอย่างรอบคอบด้วยว่าท่านเป็นอย่างไร เป็นผู้พิพากษาหรือเป็นผู้ร้าย ซึ่งในแง่มุมดังกล่าวนี้จะเอาเรื่องคุณค่ามาพิจารณาด้วย เพราะอย่างนั้นในบางทีการยอมรับนับถือก็จะถูกคิดไปในเรื่องของวิถีทางศีลธรรม (Dillon, 2003 อ้างถึงใน นลินี เนตรยัง, 2549)

ดิลลอน (Dillon, 1992) กล่าวว่า การยอมรับนับถือ มีองค์ประกอบดังนี้

1. การได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนร่วมงาน (Colleagues Respect) หมายถึง การที่บุคคลรู้ว่าตนได้รับการให้คุณค่าในเรื่องส่วนบุคคล ศักดิ์ศรีในการทำงาน มีการปฏิบัติอย่างไรให้เกียรติและเป็นไปตามความคาดหวังของสังคม จากผู้ที่ปฏิบัติงานร่วมกันและองค์การเดียวกัน

2. การได้รับการยอมรับนับถือจากผู้บังคับบัญชา (Superiors Respect) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้ว่าคุณได้รับการปฏิบัติจากผู้บังคับบัญชาโดยการให้เกียรติให้คุณค่ากับสถานะส่วนบุคคลและการปฏิบัติงาน โดยไม่มีการทะเลาะเพิกเฉยหรือทำเสมือนอยู่นอกองค์กร เมื่อมีกิจกรรมใดเกิดขึ้นในองค์กรก็จะนึกถึงและให้โอกาสใช้ความสามารถนั้น

3. การได้รับการยอมรับนับถือจากการกระทำของตน (Self Respect) การที่บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความเชื่อ และให้คุณค่าในเรื่องลักษณะส่วนบุคคล ความสามารถในการปฏิบัติงานของคุณและรู้สึกว่ามีเกียรติ มีศักดิ์ศรีภายในองค์กร

ชาญชัย อาจิณสมภาร (2535) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ที่ต้องการใกล้ชิดกับความต้องการทางสังคมคือ ความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ ทุกคนมีความรู้สึกดังกล่าวเมื่อต้องการได้รับการยอมรับ สถานะ ผลสัมฤทธิ์ หรือสำนึกของความสำเร็จ ความต้องมีชื่อเสียง และได้รับการยกย่อง เป็นความต้องการที่มีพลังอำนาจเป็นอย่างยิ่ง เพราะสัมพันธ์กับความรู้สึกของคนต่อคุณค่าและความสัมพันธ์

3.2.2 ชนิดของการยอมรับนับถือ

เนื่องจากเป็นธรรมชาติของผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถืออยู่แล้วว่าจะเป็นผู้ตัดสินคุณค่าของการยอมรับนับถือ และเมื่อผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือมีความแตกต่างกันทำให้เกิดการเรียกชนิดของความเอาใจใส่ ทัศนคติ และการปฏิบัติ ต่างกันไปด้วย ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้นักปรัชญาจำนวนมากเกิดการโต้แย้งกันในประเด็นที่ว่า มีความแตกต่างกันในเรื่องชนิดของการยอมรับนับถือซึ่งมีการแยกออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

จากการพิจารณาทางวิวัฒนาการทางความคิดที่ว่าคนทุกคนสมควรได้รับการยอมรับนับถืออย่างมาก และพบการใช้ชื่อเรียกในงานเขียนต่างๆ ของคานท์ (1964) ว่า Achtung (เป็นภาษาเยอรมันแปลว่า การยอมรับนับถือ) ฟีนเบิร์ก (Feinberg, 1975 อ้างถึงใน นลินี เนตรยัง, 2549) ได้แยกความคิดรวบยอดออกเป็น 3 อย่าง ซึ่งหมายถึงการยอมรับนับถือนั่นเอง ประการแรก Respekt เป็นทัศนคติที่เป็นกังวลและมีการเฝ้าดูอย่างระมัดระวัง ซึ่งมีองค์ประกอบของความกลัวอันเนื่องมาจากผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือนั้นเป็นผู้ที่มีอันตรายหรือเป็นสิ่งที่มีความอำนาจเหนือกว่าผู้ที่แสดงการยอมรับนับถือ ตัวอย่างเช่น ช่างทำเครื่องไม้อาจจะกลัวเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ ผู้อาศัยอยู่ในเมืองก็อาจจะกลัวพวกมิจฉาชีพ ทหารใหม่ก็ต้องเตือนให้กลัวต่อท้องทะเล เด็กก็อาจจะกลัวพ่อแม่ประเภทที่ไม่ค่อยดี ทั้งหมดนี้เป็นการแสดงความรู้สึกแบบ Respekt ทั้งสิ้น ทั้งนี้ Respekt นั้นจะตรงข้ามกับความไม่สนใจซึ่งแสดงการดูหมิ่น จึงแสดงออกมาในแบบที่เป็นการระมัดระวังตัว ปกป้องตนเอง หรือการสงบเสงี่ยม อย่างที่สองคือ Observantia จัดเป็นด้านที่ดีของ Respekt โดยเกี่ยวข้องกับการแสดงการยอมรับนับถือผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือ ในฐานะที่ได้บอกสิ่งที่ดีให้เรา

ปฏิบัติ หรือในฐานะที่สมควรที่ขอยกย่องในคุณความดีของสิ่งหรือคนนั้นซึ่งเป็นความพึงพอใจส่วนบุคคล เหล่านี้คือ Observantia ซึ่ง Feinberg ได้กล่าวไว้ว่า ความเป็นมาของ Observantia ในช่วงแรก ถูกจัดไว้เป็นการแสดงออกที่มีต่อคนหรือสิ่งที่ไม่เป็นอันตราย ซึ่งไม่เฉพาะแต่บุคคลผู้ที่นำขอยกย่องสรรเสริญยังรวมถึงคนทุกคน โดยไม่คำนึงถึงเรื่องคุณความดีหรือความสามารถ Observantia จึงรวมเข้าไว้ทั้งในรูปของการยอมรับ ไม่คำนึงถึงเรื่องคุณความดีหรือความสามารถ Observantia จึงรวมเข้าไว้ทั้งรูปของการยอมรับนับถือที่ต้องมีให้ทุกคนเท่าเทียมกันและในรูปแบบของการยอมรับนับถือ และการเชื่อฟังซึ่งได้รับการอบรมมาให้ยอมรับความแตกต่างของสถานะทางสังคม อย่างที่สามคือ Reverentia เป็นความรู้สึกลึกซึ้งซึ่งมีทั้งความยำเกรงอยู่ลึกๆร่วมกับการยอมรับนับถือ อย่างเช่นเวลาที่เราพบของบางสิ่งที่มีความพิเศษหรือสิ่งที่ดีเลิศอาจเกิดความรู้สึก ได้ทั้งความรู้สึก ตกต่ำและเบิกบานได้ในตัวเรา ในรายงานของ Kant กล่าวว่า อาศัยหลักจริยธรรมและผู้ที่นำเอาหลักจริยธรรมไปปฏิบัติได้นั้นก็จะสามารถสกัดเอา Reverentia ออกจากตัวได้ และจากประสบการณ์ของพวกเขา หลักจริยธรรมหรือการปฏิบัติดีตามนั้นจึงเป็นบางอย่างที่เอาชนะความเอนเอียงของจิตใจพวกเขา ในการที่จะตัดสินใจไปตามแรงปรารถนาพวกเขา สำหรับ Feinberg เขาเข้าใจถึง อนุภาพของการมีรูปแบบที่แตกต่างกันซึ่งซ่อนอยู่ในการยอมรับนับถือทั้ง 3 อย่างที่ได้กล่าวมา ซึ่งในแต่ละกรณีการยอมรับนับถือจะเป็นการยอมรับซึ่งอิทธิพล อำนาจของบางสิ่งทีเหนือกว่าตัวเราเองเพื่อที่จะประสงค์ สั่งการ หรือกำหนดในเรื่องทัศนคติ การคิดพิจารณา และการแสดงการยอมรับนับถือของพวกเขา (Dillon, 2003 อ้างถึงใน นลินี เนตรยัง, 2549: 30-31)

4. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัยผู้สูงอายุ

4.1 ความหมายของผู้สูงอายุ

วัยสูงอายุ (Old age) เป็นวัยสุดท้ายของวงจรชีวิตซึ่งวงจรชีวิต เริ่มตั้งแต่วัยทารก วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว วัยผู้ใหญ่ และวัยผู้สูงอายุ ในอดีตใช้บทบาทเป็นเกณฑ์ ส่วนปัจจุบันใช้อายุเป็นเกณฑ์ การใช้อายุเป็นเกณฑ์นั้นก็แตกต่างกันออกไป ความสูงอายุเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องใน ระยะเวลาสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์

นักวิทยาการผู้สูงอายุ (Gerontologist) กำหนดลักษณะหลักเกณฑ์ ในการพิจารณา ความสูงอายุได้ 4 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. พิจารณาจากอายุจริง (Chronological Aging) ความสูงอายุในเงื่อนไขนี้พิจารณาจากจำนวนปีหรืออายุจริงที่ปรากฏ โดยไม่นำปัจจัยด้านสุขภาพ สังคมหรือสติปัญญาเข้ามาเกี่ยวข้อง

2. พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Biological or Physical Aging) ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากภาวะเสื่อมถอย เช่น ผิวหนังเหี่ยวย่น ตกกระ เป็นต้น

3. พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ (Psychological Aging) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อบุคลิกภาพ เช่น ระบบความจำเปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ลดลง ระดับสติปัญญาลดลง เป็นต้น

พิจารณาจากบทบาททางสังคม (Social Aging) นักสังคมวิทยา พิจารณาความสูงอายุนั้น เป็นกระบวนการที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางบทบาทของบุคคล ซึ่งสัมพันธ์กับระบบครอบครัว ญาติ รวมถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมวัฒนธรรมด้วย

สุพัตรา สุภาพ (2531: 93) กล่าวว่า คำจำกัดความของผู้สูงอายุหรือวัยชรา (The Old Age) ในแต่ละประเทศหรือสังคมจะแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับอายุโดยเฉลี่ยของการทำงานหรือสภาพทางร่างกาย สภาพทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาถือ อายุ 65 ปี กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวียถือ อายุ 67 ปี สำหรับประเทศไทยได้บัญญัติขึ้นโดย พ.ร.บ.อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร โดยกำหนดผู้สูงอายุมีลักษณะ ดังนี้

1. เป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่มีความเสื่อมตามสภาพ มีกำลังถดถอยเชิงซ้ำ
3. เป็นผู้สมควรได้รับการอุปการะ
4. เป็นผู้มีโรคควรได้รับการช่วยเหลือ

ฮอลล์ (Hall, 1977: 70) ได้ศึกษาและแบ่งการสูงอายุของคนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การสูงอายุตามวัย (Chronological Aging) หมายถึง การสูงอายุตามปฏิทินโดยนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป

2. การสูงอายุตามสภาพร่างกาย (Biological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงมากมายทั้งด้านสภาพ และกระบวนการหน้าที่ที่ปรากฏขณะที่มีอายุเพิ่มขึ้น

3. การสูงอายุตามสภาพจิตใจ (Psychological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้แนวคิด ความจำ การเรียนรู้ เซาว์ปัญญา และลักษณะของบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่างๆของชีวิตแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้น

4. การสูญเสียตามสภาพสังคม (Sociological Aging) เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่สภาพของครอบครัวในระบบสังคม เช่น ครอบครัว หน่วยงานต่างๆ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า มีผู้ให้คำจำกัดความที่คล้ายคลึงกันหลายท่านผู้วิจัยจึงสรุปความหมายของผู้สูงอายุได้ คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกายและจิตใจในทางเสื่อมลง

4.2 การเปลี่ยนแปลงเมื่อเข้าวัยสูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับคนเราเมื่อพัฒนาเข้าสู่วัยผู้สูงอายุนั้น เป็นช่วงที่ใช้ระยะเวลายาวนาน ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด ซึ่งขึ้นอยู่กับกระบวนการทำงานของร่างกายอยู่ 2 กระบวนการ คือ กระบวนการเจริญเติบโต (Growth or Evolution) กับกระบวนการเสื่อมสลาย (Atrophy or Involution) ในวัยทารกถึงวัยหนุ่มสาว กระบวนการเจริญเติบโตจะมีมากกว่า กระบวนการเสื่อมสลาย ต่อจากนั้นกระบวนการเสื่อมสลายจะค่อยๆ มากขึ้น แล้วกระบวนการเจริญเติบโตจะค่อยๆ ลดลง อุษาพร ชาลิตนธิธิกุล (2540: 610) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับชีวิตของผู้ที่เข้าสู่สูงอายุนั้น มีผลกระทบและการเปลี่ยนแปลง น้มนวล ศรีจาด และคนอื่นๆ (2540: 237) กล่าวไว้ดังนี้

4.2.1 การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและสรีรวิทยา

การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและสรีระ คือสิ่งแรกที่บ่งบอกถึงความชรา คือลักษณะทั่วไปที่ปรากฏให้เห็นภายนอกได้แก่ ผมสีขาวและบางลง ใบหน้าเหี่ยวขุ่น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นในช่วงชีวิตของบุคคลที่ต่างกัน ซึ่งมีปัจจัยมากมายเข้ามาเกี่ยวข้องให้การทำงานของระบบต่างๆ เปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้

1. ผิวหนัง ความทนต่อความร้อนความเย็นลดลง ผิวหนังถลอกและฉีกขาดง่าย เมื่อเริ่มอายุมากขึ้นจะพบริ้วรอยชัดเจนบริเวณหางตา หนังกาด้านล่างห้อยเป็นถุงใหญ่ เนื่องจากความตึงตัว (Elasticity) ของเนื้อเยื่อลดลง ทำให้ไขมันบริเวณใต้ตาห้อยยานลง บางคนจะตกกระเป็นสีน้ำตาลหรือดำขนาด 2-5 มิลลิเมตร พบที่บริเวณแขน ขา ใบหน้า ซึ่งไม่เป็นอันตราย เป็นลักษณะที่เด่นชัดของผู้สูงอายุ บางครั้งเรียกวัยนี้ว่า “วัยตกกระ” เนื่องจากเซลล์สร้างเม็ดเลือดสีลดลง 8-20 % เมื่ออายุสูงขึ้น 10 ปี ซึ่งตรงข้ามกับเม็ดไฟจะลดลงเมื่ออายุเพิ่มมากขึ้น การเผาผลาญในร่างกายจะลดลง ทำให้ออกซิเจนที่นำมาใช้ในผิวหนังลดลง จึงเป็นเหตุให้ผิวหนังเกิดแผลถลอกได้ง่าย และเนื่องจากความบอบบางของผิวหนังทำให้เกิดแผลถลอกได้ง่ายเส้นเลือดฝอยใต้ผิวหนังอาจถูกทำลาย ในขณะที่ทำกิจกรรมหรือเคลื่อนไหวหรือถูกการกระทบกระทั่ง การควบคุมอุณหภูมิ (Temperature Regulation) ความสามารถของผู้สูงอายุในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิลดลง มักจะทนต่ออากาศร้อนหรือหนาวจัดไม่ค่อยดี เนื่องจากชุมชนต่อมเหงื่อเสื่อมอัตรา การเผาผลาญอาหารและกล้ามเนื้อลดลง (รุ่งรัตน์ ปิยธโร 2545)

2. ต่อมเหงื่อจะหดเล็ก คือ ความสามารถของต่อมเหงื่อในการผลิตเหงื่อจะเสียไป ทำให้เหงื่อออกน้อยลง รวมทั้งจำนวนต่อมเหงื่อจะลดลงทุกๆ 10 ปี ที่มีอายุเพิ่มขึ้น ฉะนั้นผู้สูงอายุจะมีเหงื่อน้อยลงแม้จะอยู่ในสภาพอากาศที่ร้อน ถ้าอุณหภูมิลดลงเล็กน้อย เช่น หน้าหนาวหรือหน้าฝน ก็จะเกิดอาการหนาวมาก เมื่อเปรียบเทียบกับวัยเด็กหรือวัยหนุ่มสาว

3. ต่อมสร้างกล้ามเนื้อ ซึ่งมีมากบริเวณรักแร้และอวัยวะเพศจะมีจำนวนลดลง รวมทั้งความสามารถในการสร้างกลืนในแต่ละต่อมจะลดลงด้วยทำให้ผู้สูงอายุมีกลืนตัวน้อยกว่าหนุ่มสาว

4. เล็บ ซึ่งเคยหนาสีขาวเป็นมันจะเปลี่ยนกลายเป็นเล็บที่เปราะบางไม่มีความมันแต่จะมีความด้านเข้ามาแทน รอยขาวที่โคนเล็บรูปพระจันทร์ครึ่งเสี้ยว จะมีขนาดเล็กลง หายหมดไป ความยาวของเล็บหรือความเจริญเติบโตของเล็บจะช้าลง 0.5 - 1 % ในทุกๆ ปีที่มีอายุเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้นการเจริญเติบโตของเล็บจะลดลงทำให้ผู้สูงอายุไม่ต้องตัดเล็บบ่อยๆ และถ้าเป็นโรคที่เล็บ เช่น เป็นเชื้อราที่เล็บ ผู้สูงอายุต้องรับประทานยาฆ่าเชื้อรา นานกว่าคนในวัยหนุ่มสาว

5. ผม จำนวนของต่อมขนจะเล็กลงทำให้ศีรษะบางหรือล้านและเนื้อเยื่อที่ศีรษะจะเหี่ยวจนประกอบกับการไหลเวียนของโลหิตไม่ดี เส้นผมได้รับสารอาหารไม่เพียงพอ จำนวนเซลล์ที่สร้างเม็ดสีมีปริมาณลดลง ทำให้ผมดำหรือสีผมกลายเป็นสีขาวหรือเทา มีลักษณะแห้งเปราะและร่วงง่าย

6. เส้นประสาทที่ผิวหนัง โดยเฉพาะเส้นประสาทที่รับรู้ความรู้สึกเกี่ยวกับการสัมผัสและแรงกดลดลง การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลทำให้ผู้สูงอายุอาจจะได้รับอันตรายจากการถูกน้ำร้อนลวกหรือไฟไหม้บริเวณมือได้ง่าย โดยเฉพาะเวลาทำกับข้าวในครัว การใช้มีดจับหรือคัดเลือกของใช้ต่างๆ จะเสียไป หยิบของแล้วมักจะหลุดง่าย ปิดแก๊สหุงต้มไม่เรียบร้อย ปิดก๊อกน้ำไม่สนิท ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดอันตรายกับบ้านเรือนได้ การสร้างวิตามินดีจะเสียไปเนื่องจากเซลล์ผิวหนังขาดสารบางอย่าง ทำให้การสร้างกระดูกไม่แข็งแรงดี ผู้สูงอายุจึงมีกระดูกเปราะและผุ่ยด้วย

7. ระบบประสาทการรับรู้ การสื่อสารสัญญาณประสาทช้าลงมีผลทำให้การตอบสนองต่อสิ่งเร้าช้าลง เนื่องจากสมองมีอิทธิพลต่อการนอนหลับจึงมีผลให้แบบแผนการนอนหลับของผู้สูงอายุเปลี่ยนไปด้วย Psychomotor Reaction ลดลง เนื่องจากนำสัญญาณประสาทช้าลง ความจำเสื่อม การได้ยิน การมองเห็น การรับรส การสัมผัส การทรงตัวจะมีประสิทธิภาพน้อยลงพบเนื้อเยื่อประสาทบางส่วนตายไป อวัยวะที่เกี่ยวข้องกับการทรงตัว มีลักษณะเสื่อมลงจากเดิม ผลที่ตามมาภายหลังการเปลี่ยนแปลง คือการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันช้าลง การเรียนรู้ตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว เชื่องช้า รุ่มร่ามต้องใช้เครื่องมือหลายชนิด เช่น แว่นตา เครื่องช่วยฟัง ง่ายต่อการเกิดอุบัติเหตุ การเปลี่ยนแปลงระบบประสาทสัมผัสเฉพาะ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และเส้นประสาทสัมผัสผิวหนัง (รุ่งรัตน์ ปิยธโร, 2545 : 14) มีดังนี้ คือ

7.1 ตา เลนส์ของตาจะหนาขึ้น รูม่านตาจะแคบลง เรติน่าจะเสื่อมและแยกออกทำให้ผู้สูงอายุมองเห็นไม่ชัดลานตาจะแคบลง บางรายอาจจะเป็นต้อกระจก ความดันในตามากทำให้เจ็บปวด

7.2 หู ประสาทรับเสียงเสื่อม การได้ยินของผู้สูงอายุจะเสื่อมลงความเสื่อมของการได้ยินอาจเกิดขึ้นได้ ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับอวัยวะรับคลื่นเสียง คือ เยื่อแก้วหูหรือกระดูกหูชิ้นต่างๆ หรืออาจเกิดร่วมกันกับการเสื่อมของประสาทหูซึ่งได้แก่ เซลล์ประสาทที่มีหน้าที่ในการแปลคลื่นดังกล่าว ทำให้ผู้สูงอายุมีปัญหาในการติดต่อกับผู้อื่น บางครั้งอาจจะได้ยินเสียงแต่ไม่รู้ว่าพูดอะไร เป็นต้น

7.3 จมูกและลิ้น ความสามารถในการรู้กลิ่นและการรับรสลดลง

7.4 ประสาทสัมผัสที่ผิวหนัง จากการเปลี่ยนแปลงสภาพของเซลล์ทั่วร่างกายทำให้ความตึงตัวและความยืดหยุ่นของผิวหนังเสีย และทำให้ความสามารถในการรับรู้ลดลง

8. หัวใจและหลอดเลือด พบว่า มีไขมันมาเกาะที่ผนังหัวใจและหลอดเลือด เอนไซม์ที่ช่วยในการทำงานของหัวใจลดลง เป็นผลทำให้ความดันเลือดและความแรงในการบีบตัวลดลง อัตราการเต้นของหัวใจลดลง เนื่องจากผนังหลอดเลือดมีโคเลสเตอรอลเกาะอยู่ส่งผลให้แรงยืดหยุ่นและแรงต้านทานของหลอดเลือดสูงขึ้นในการไหลเข้าสู่หัวใจน้อยลง ผลที่ตามมาภายหลังการที่เปลี่ยนแปลง อาจเกิดการเจ็บป่วยขึ้นกะทันหัน ความดันโลหิตต่ำขณะเปลี่ยนท่านอนลุกขึ้นนั่ง เป็นเหตุให้เกิดอาการเวียนศีรษะ หน้ามืด การปรับตัวให้เข้าสู่สภาวะปกติหลังจากการเจ็บป่วยเป็นไปได้ช้าลง สมรรถภาพของร่างกายภายหลังออกกำลังกายน้อยลง แขนงโน้มในกาเกิดโรคหัวใจ ความดันโลหิตสูงมีมากขึ้น การไหลเวียนของเลือดบริเวณส่วนปลายแขนลดลง มือเท้าเย็นบวมขึ้นง่าย

9. กล้ามเนื้อ เส้นใยและมัดกล้ามเนื้อลดลงความตึงตัวและความแข็งแรงจึงลดลงตามด้วยการเกิดภาวะลีบฝ่อมีของเสียพวกกรดแลคติก คาร์บอนไดออกไซด์และการจับรวมตัวระหว่างกล้ามเนื้อกับคอลลาเจน ไขมันที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ความกระชับกระเฉงท่วงท่าช้าลง การทรงตัวบุคลิกท่าทางไม่ออกผายไหล่ผึ่ง หกล้มง่าย ข้อและเอ็นยึดติดแข็งได้ง่าย ปวดเมื่อย ไม่มีกำลังเพื่อย่าง เหล่านี้เป็นผลมาจากการคั่งค้างมากดังกล่าวข้างต้น

10. กระดูก พบรูพรุนเป็นฟองอากาศอยู่ทั่วบริเวณเนื้อกระดูกแคลเซียมสลายออกมาในกระแสเลือด โดยเฉพาะผู้หญิงที่อยู่ระหว่างหมดประจำเดือน กระดูกสันหลังโค้งงอเกิดภาวะ Kyphosis และ Lordosis บริเวณข้อนิ้วพบกระดูกโต งอ เคลื่อนไหวอย่างมีขีดจำกัด เพราะความยืดหยุ่นลดลงมีคอลลาเจนมาเกาะแทนที่มากขึ้น กระดูกจะกร่อนเมื่อ อายุ 45 ปี รอยต่อของกระดูกสันหลัง จะหดลง ไค้ งุ่ม การขาดสารอาหารที่จำเป็นต่อการรักษาสภาพคงที่ของกระดูก ทำให้กระดูกอ่อนอย่างรุนแรง อาจทำให้เกิดโรคกระดูกพรุน (Osteoporosis) การขาดแคลเซียมในกระดูกเกิดขึ้น จากการสร้างวิตามินดีโดยเฉพาะคนแก่ที่อยู่แต่ในบ้านรวมทั้งการไม่คุมอาหาร

11. ทางเดินอาหาร ความอยากอาหารลดลง การเปลี่ยนแปลงของเหงือกและฟันภายในช่องปาก การรับรสเสียไป ต่อมรับรสมีจำนวนลดลง เหงือกกรันขึ้น ฟันโยกหักน้ำย่อย

ชนิดต่างๆ กรดในกระเพาะอาหาร ไขมันมีจำนวนลดลง การเคลื่อนไหวของลำไส้บีบตัวช้าลง กล้ามเนื้อท้องแรงดิ่งน้อยลง ทำให้เกิดอาการท้องผูก เมื่อรับประทานอาหารที่เคี้ยวรับประทานได้อาหาร รสจัดจะรับประทานได้น้อยลง มีโอกาสขาดสารอาหารโดยเฉพาะโปรตีน วิตามิน เหล็กแร่ ตำลึง อาหารง่าย ท้องผูกหรือกลืนอาหารไม่ได้ ในบางรายเป็นโรคปริทันต์ เหงือกอักเสบมีแผลในช่อง ปากได้ง่าย ในกลุ่มที่สูบบุหรี่ ต่อมารับรสหวานจะสูญเสียไปมากกว่ารสเปรี้ยว เค็ม และขม

12. ต่อมไร้ท่อ การเปลี่ยนแปลงของระบบนี้สัมพันธ์กับระบบประสาท โดยเฉพาะส่วนไฮโปทาลามัส ซึ่งเป็นส่วนสร้างฮอร์โมนสำคัญ และมีอิทธิพลต่อต่อมพิทูอิทารี โดยทั่วไปต่อมไพทรอยด์มีเนื้อเยื่อพังผืดมาเกาะผิวขรุขระขึ้น ประสิทธิภาพของต่อมนี้จะลดลง ทำให้ อัตราเมตาบอลิซึมลดลง การหลั่ง Thyroxine จึงลดลง การจับตัวของโปรตีนและไอโอดีนไม่ลด ระดับลง ซึ่งมีอิทธิพลต่อต่อมหมวกไตส่วนเปลือก มีผลทำให้ฮอร์โมนส่วนต่อมหมวกไตลดลงด้วย เป็นผลให้ฮอร์โมนหลายชนิดที่หลั่งจากต่อมนี้ ลดจำนวนลงและออกฤทธิ์ลดลงตามไปด้วย ต่อม เพศทำงานลดลง จะไม่ตอบสนองจากการกระตุ้นของต่อมได้สมอง ทำให้รังไข่หยุดทำงานไม่มีการ หลั่ง Estrogen และ Progesterone มีผลต่อประจำเดือนและระบบสืบพันธุ์เสื่อมหน้าที่ไป อาจมีผล ต่อการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ ซึมเศร้า ตกใจง่ายและหงุดหงิด ในเพศชายการเปลี่ยนแปลงของ ฮอร์โมนจะลดลงอย่างช้าๆ ความรู้สึกและความต้องการทางเพศจะคงที่ เพิ่มขึ้นหรือลดลงก็ได้ ขึ้นอยู่กับการเจ็บป่วย สิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุเอง การเปลี่ยนแปลงของต่อมไร้ท่อจึงมีผลทางด้าน ร่างกายในระบบต่างๆ ก่อให้เกิดความชราภาพของอวัยวะ จนร่างกายไม่สามารถทำงานได้ผล ตามมาและแนวโน้มที่จะเกิดภาวะ Hypothyroidism โรคภูมิแพ้ ความต้านทานต่ำ หนาวง่าย กว่าวัย หนุ่มสาวอ้วนหมุ่มีภายในลดลง การหลั่งอินซูลินและความสามารถในการดั่งกลูโคสลดลงเป็นผลให้ เกิดโรคเบาหวานได้ หรือพบระดับน้ำตาลสูงกว่าปกติ ผู้สูงอายุเพศหญิงพบการติดเชื้ในช่องคลอด ง่ายขึ้นเพราะสิ่งขับเมือกต่างๆ ลดลง เพศชายภาวะแข็งตัวของอวัยวะเพศและหลั่งอสุจิลดจำนวนลง

13. อวัยวะสืบพันธุ์และการขับถ่ายปัสสาวะ ไตมีขนาดเล็กลงโดยเฉพาะ เปลือกบางตัวลงกว่าส่วนในเนื้อเยื่อของไตหยุดการเจริญเติบโต มีการแข็งตัวของหลอดเลือดแดง ที่มาเลี้ยงอันเป็นสาเหตุให้หน้าที่ของไตลดลง พบว่าปริมาณเลือดที่มาเลี้ยงไตและอัตราการกรอง ลดลงถึง 50 % เมื่อเปรียบเทียบระหว่างคนอายุ 20 ปี กับ 90 ปี หน่วยไตทำงานลดลงพบว่า ความ เข้มข้นของน้ำปัสสาวะของผู้สูงอายุตรวจพบว่า ความถ่วงจำเพาะลดลงและยังมีผลต่อการกรองของ เสียลดลง การปัสสาวะบ่อยและการลุกขึ้นถ่ายปัสสาวะบ่อยและลุกขึ้นถ่ายปัสสาวะในเวลากลางคืน พบว่ามาจากสาเหตุกระเพาะปัสสาวะมีแรงดิ่งตัว และมีความจุน้อยลงมักมีปัสสาวะค้างอยู่เป็น จำนวนมากภายหลังปัสสาวะแล้ว การกลั้นปัสสาวะไม่อยู่จากรีเฟล็กซ์ในการขับถ่ายปัสสาวะลดลง ในเพศชายถ่ายกะปริดกะปรอยเป็นผลจากต่อมลูกหมากโตขึ้น แต่ไม่มีผลต่อการหลั่งน้ำกาม อวัยวะ

เพศหญิงมีลักษณะให้ขวลงเล็กน้อยเป็นผลจากฮอร์โมนเพศลดลง ไขมัน ขนบริเวณอวัยวะเพศจะลดลง บริเวณช่องคลอดเยื่อบางแห้งเรียบมีสภาพเป็นต่างมากยิ่งขึ้น มีเลือดมาเลี้ยงลดลง เยื่อบุมดลูกมีขนาดลดลงแต่มีการตอบสนองต่อฮอร์โมนที่มากกระตุ้น เช่น ในหญิงวัยหมดประจำเดือนถ้าได้รับฮอร์โมนเอสโตรเจน อาจมีเลือดออกทางช่องคลอดได้ ปีกมดลูกกว้างให้ขวลงเล็กน้อยขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้จะมีผลทางร่างกายที่ตามมาภายหลัง คือ ช่องคลอดติดเชื่อและมีอาการคันระคายเคืองง่าย มดลูกหย่อนตัวลงเกิด Uterine Prolapse ได้ ในผู้หญิงที่ผ่านการคลอดบุตรมาหลายคน อาจมีการติดเชื่อในทางเดินปัสสาวะได้ ความสามารถในการจับตัวของยาบางประเภทลดลง ความสมดุลของน้ำอิเล็กโตรลัยท์ในร่างกายลดลงเป็นสาเหตุให้เกิดโรคไตได้ง่าย

4.2.2 การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและอารมณ์ (Psychological Change)

จากกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ อารมณ์ ผู้สูงอายุตามมา การสูญเสียความรู้สึกสัมผัสต่างๆ ทำให้สิ่งแวดล้อมรอบตัวเปลี่ยนไป สาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดทางจิตใจในผู้สูงอายุได้แก่ (นิ่มนวล ศรีจาดและคนอื่นๆ 2540: 57)

1. การสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเอง ด้านความเป็นอยู่ การเลี้ยงดูตนเอง
2. การเสื่อมสภาพตามวัย การคิด การเรียนรู้ การทำความเข้าใจจะมีการตอบสนองช้าลงกว่าเดิม
3. การสูญเสียบุคคลที่รัก เช่น คู่สมรส ญาติหรือเพื่อนสนิท
4. การสูญเสียความงามความสง่างามที่เคยมีบุคลิกภาพดีเนื่องจากความเสื่อมตามวัย
5. การตายเป็นความกลัวของผู้สูงอายุชนิดหนึ่งการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ-อารมณ์ ระยะเวลาจะแสดงอาการซึมเศร้า ไม่สบายปวดเมื่อย รับประทานอาหารไม่ได้นอนไม่หลับ Hocstel พบว่า ร้อยละ 22.5 ของคู่สมรสที่มีชีวิตอยู่จะตายตามคู่สมรสภายใน 6 เดือนแรกหลังจากคู่สมรสเสียชีวิตไป อันเป็นผลมาจากการสูญเสียนี้ (เกษม ศรีประดิษฐ์ และกุลยา ตันติผลาชีวะ 2528: 72)

รุ่งรัตน์ ปิยธโร (2545: 18) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคม เพราะความเสื่อมเสียของอวัยวะต่างๆ มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตเป็นอุปสรรคต่อการติดต่อผู้อื่น การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ อันเป็นผลมาจากการสูญเสียด้านต่างๆ ประกอบด้วย

1. การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก เนื่องจากการตายหรือการแยกย้ายไปอยู่ที่อื่นไม่ว่าจะเป็นเพื่อนญาติสนิทหรือคู่ชีวิต ซึ่งทำให้เกิดความซึมเศร้าได้ง่าย

2. การสูญเสียสภาพสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากถึงวัยอันควรที่จะต้องออกจากงานทำให้สูญเสียตำแหน่งหน้าที่ รู้สึกไร้ค่าหมดความหมาย ขาดเพื่อน ขาดความผูกพันที่เคยมีต่อสังคม

3. การสูญเสียสัมพันธภาพในครอบครัว เนื่องจากปัจจุบันครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว บทบาทการให้คำปรึกษาดูแลสั่งสอนจึงลดลงทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยวเกิดความหว้าหว่และรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่าน้อย

4. การไม่สามารถสนองความต้องการทางเพศ เพราะการเปลี่ยนแปลงทางสรีระเคมีของร่างกาย ทำให้ไม่สามารถสนองความต้องการทางเพศได้ต่างๆ ที่ยังมีความต้องการ

4.2.3 การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

เมื่อวันเวลามีการหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ช่วงชีวิตของคนเราย่อมเปลี่ยนไปตามกาลเวลาเช่นกัน เป็นวงจรชีวิตทำให้บุคคลคนหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในชีวิตมากมายหลายด้าน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมก็เป็นอีกด้านหนึ่งที่สำคัญที่มีผลต่อผู้สูงอายุเอง ซึ่งเนื่องมาจากหลายสาเหตุดังนี้

1. ลักษณะครอบครัวเปลี่ยนจากครอบครัวที่มีผู้สูงอายุเป็นที่เคารพบูชานับถือ ปัจจุบันเป็นครอบครัวอุตสาหกรรมที่มีผลประโยชน์ที่มีการแข่งขันสูงขึ้น ผู้สูงอายุหมดความสำคัญ ลูกหลานไม่สนใจ จึงขาดที่พึ่งทางใจ

2. การสูญเสียทางสังคม เช่น ขาดจากตำแหน่งที่หมดความนับถือโดยตำแหน่งหรือรายได้ลดลง

3. ความคับข้องใจจากสังคมถูกปลดจากตำแหน่ง เกษียณอายุจากงานที่เคยปฏิบัติ สร้างความน้อยใจ หดหู่ จึงควรมอบหมายงานที่ควรปฏิบัติได้เพื่อสร้างเสริมสุขภาพจิต

4. ความสัมพันธ์กับชุมชนสังคมลดลง เป็นผลให้ไม่กล้าแสดงออกในกลุ่มสังคมเดิม การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ มีดังนี้

4.1 การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม เนื่องจากบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการงานหมดความนับถือโดยตำแหน่งตลอดจนบทบาทในครอบครัว ซึ่งผู้สูงอายุเคยเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวแต่ต้องกลับกลายเป็นผู้พึ่งพาเป็นผู้รับมากกว่าผู้ให้ สูญเสียอำนาจและบทบาททางสังคมที่เคยเป็นบทบาทผู้อำศัยในครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองหมดความสำคัญ บทบาทใหม่ที่ได้รับคือคนเลี้ยงเด็ก คือผู้นำและผู้แนะนำแนวทางทำให้เกิดความอับอายคิดว่าตนเองเป็นปัญหาหรือภาระของสังคม

4.2 การถูกทอดทิ้ง เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทางชนบท ชุมชนเมืองและจากเกษตรกรเป็นอุตสาหกรรมทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป ผู้สูงอายุจึงถูกทอดทิ้งไว้ข้างหลังทำให้ผู้สูงอายุเกิดความว้าเหว่และรู้สึกถูกทอดทิ้ง

4.3 การเสื่อมความเคารพ เนื่องจากอดีตผู้สูงอายุได้รับความเคารพนับถือในฐานะผู้มีประสบการณ์ผู้แนะนำสั่งสอน แต่ในปัจจุบันค่านิยมเหล่านี้เปลี่ยนไปและทำตามค่านิยมตะวันตกคิดว่าผู้สูงอายุไม่ทันต่อเหตุการณ์ ยึดถืออิสรภาพส่วนบุคคลจึงเกิดช่องว่างระหว่างวัยกัน ต่างคนต่างวัย ต่างอยู่

4.2.4 การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตวิญญาณ

เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ เช่น การกลัวตาย มีผลทำให้พฤติกรรมความเชื่อของผู้สูงอายุมีมากขึ้น เครื่องครัดในศาสนามากขึ้น ชอบทำบุญเพื่อเป็นขวัญกำลังใจให้แก่ตัวเอง จะเห็นได้ว่าสังคมไทยในชนบท ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอุทิศเวลาที่เหลือให้กับงานกุศล ทำบุญใส่บาตรสม่าเสมอ บางคนทำงานให้กับวัดโดยเป็นเจ้าหน้าที่แผนกต่างๆ จากความสามารถที่เคยมีประสบการณ์ ความมั่นคงทางจิตใจมักลดน้อยลงจึงปล่อยชีวิตไปตามยถากรรม ควรมีคนให้กำลังใจเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุแสดงความคิดเห็นด้วย ทักษะคติในครอบครัวมักปฏิบัติทางลบกับผู้สูงอายุ ควรเพิ่มความนับถือเพื่อเพิ่มความภาคภูมิใจในตัวเอง

4.3 ปัญหาที่พบในผู้สูงอายุ

ปัญหาที่พบในวัยผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่

4.3.1 ปัญหาทางด้านสุขภาพกาย ผู้สูงอายุมักมีปัญหาด้านสุขภาพเสื่อมโทรมมีโรคภัยต่างๆ เบียดเบียนทั้งโรคทางกายและทางสมองผู้มีอายุเกิน 65 ปี มักมีการเปลี่ยนแปลงทางสมอง คือ โรคสมองเสื่อม โรคหลงลืม โรคซึมเศร้า

4.3.2 ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีฐานะไม่ดีไม่มีลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดูอาจจะไม่มีรายได้ หรือรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ อาจจะไม่มีที่อยู่อาศัยทำให้ได้รับความลำบาก

4.3.3 ปัญหาทางด้านความรู้ ผู้สูงอายุอาจไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัยและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เข้ากันได้กับเยาวชนรุ่นใหม่

4.3.4 ปัญหาทางด้านสังคม ผู้สูงอายุอาจไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม โดยเฉพาะผู้ที่เคยเป็นข้าราชการ ตำแหน่งสูง ซึ่งเคยมีอำนาจและบิรวารแวดล้อม เมื่อเกษียณอายุราชการ อาจเสียดายอำนาจและตำแหน่งที่เสียไป

4.3.5 ปัญหาทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะไม่ได้รับความเอาใจใส่และความอบอุ่นจากลูกหลานอย่างเพียงพอทำให้รู้สึกว้าเหว่ อ้างว้าง และอาจจะมีควมวิตกกังวลต่างๆ เช่น กังวลว่าจะ

ถูกลูกหลานและญาติพี่น้องทอดทิ้ง กังวลในเรื่องความตาย ผู้สูงอายุมักมีการเปลี่ยนแปลง เช่น เศร้า เฉยเมย เอาแต่ใจตนเอง ผู้สูงอายุบางคนก็ยังมีความต้องการความสุขทางโลกีย์ซึ่งไม่เหมาะสมกับวัยของตนทำให้ได้รับความผิดหวัง

4.3.6 ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ปัญหาผู้สูงอายุที่น่าเป็นห่วงคือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในอดีตครอบครัวจะมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ที่เรียกว่าครอบครัวขยาย ทำให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและเกิดความอบอุ่นระหว่างพ่อแม่และลูกหลาน ในปัจจุบันครอบครัวคนไทย โดยเฉพาะในเขตเมืองจะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานจะมาทำงานในเขตเมืองทิ้งพ่อแม่ให้เฝ้าบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยวไม่ได้รับการดูแลและได้รับความอบอุ่นดังเช่นอดีตที่ผ่านมา

4.3.7 ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมทำให้เยาวชนมีความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ น้อยลง ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแลต้องอาศัยสถานสงเคราะห์คนชรา

ปัญหาที่พบในผู้สูงอายุ มีหลายด้านด้วยกันไม่ว่าจะเป็น ปัญหาทางด้านสุขภาพกาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านความรู้ ด้านสังคม ด้านจิตใจ หรือแม้กระทั่งสถาบันที่อยู่ใกล้ตัวเรามากที่สุดคือปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว เนื่องจากปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ในอนาคตเมื่อประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมแบบใหม่สังคมไทยอาจกลายเป็นสังคมตะวันตก คือต่างคนต่างอยู่ไม่มีการเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ไม่มีการทดแทนบุญคุณ บุตรหลานโตขึ้นก็จะไม่เลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อแก่ชรา

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยเกี่ยวกับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ ซึ่งรวบรวมได้ดังนี้

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความภาคภูมิใจในตนเอง

จงกลณี คู่ย์เจริญ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัยสัมพันธ์ภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าในตนเองกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง และสัมพันธ์ภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา ($p < 001$) ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการปรับตัวได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ลำดับการเกิด อายุของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา อาชีพของบิดามารดาและรายได้ของครอบครัว

สาวิตรี ทยานศิลป์ (2541) ได้ศึกษาอิทธิพลของครอบครัวต่อความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่นผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่มีความภาคภูมิใจในตนเองระดับปานกลาง (ร้อยละ 61.5) มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีความภาคภูมิใจในตนเองในระดับสูงและต่ำ (ร้อยละ 18.8 และ 19.7 ตามลำดับ) โดยที่วัยรุ่นชายและหญิงมีรูปแบบของระดับความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน

มณฑกานต์ สุ่นปาน (2543) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล แรงจูงใจในการศึกษาวิชาการพยาบาล ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมสถาบัน และการรับรู้ภาวะสุขภาพ กับความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเอง ของนักศึกษาพยาบาล สถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 จำนวน 412 คน ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาพยาบาลส่วนใหญ่มีคะแนนความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเอง อยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าการรับรู้ภาวะสุขภาพ ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมสถาบัน แรงจูงใจในการศึกษาวิชาการพยาบาล และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ การรับรู้ภาวะสุขภาพ ความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมสถาบัน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 47.4 ($R^2=.474$)

กุลชลิ เพ็ชรรัตน์ (2544) ได้ศึกษาวิจัย ระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในงาน ระดับความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเอง และระดับการรับรู้ความสามารถในตนเอง ความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างพลังอำนาจในงานกับการรับรู้ความสามารถในตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเองกับการรับรู้ความสามารถในตนเอง และศึกษาตัวพยากรณ์ร่วมระหว่างการเสริมสร้างพลังอำนาจในงาน ความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเอง กับการรับรู้ความสามารถในตนเอง กลุ่มตัวอย่าง คือ พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลรามคำแหง จำนวน 296 คน ผลการวิจัยพบว่า พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลรามคำแหง มีระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในงาน และระดับการรับรู้ความสามารถในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง และมีความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับสูง พยาบาลที่มีอายุ ประสบการณ์ทำงาน ระดับการเสริมสร้างพลังอำนาจในงานต่างกัน มีการรับรู้ความสามารถในตนเองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พยาบาลที่มีการได้รับการอบรมเพิ่มเติมทางการพยาบาลต่างกัน มีการรับรู้ความสามารถในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจในงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสามารถในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r=.140$) และความรู้สึกลีลาคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสามารถในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.001 ($r=.397$) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสามารถพยากรณ์การรับรู้ความสามารถในตนเองได้ ร้อยละ 21.40

นฤมล ปั่นลี (2545) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเครือข่ายร่วมมือ ความสำเร็จในอาชีพ ของหัวหน้าหอผู้ป่วยโรงพยาบาลชุมชน จำนวน 268 คน ผลการศึกษาพบว่า ของหัวหน้าหอผู้ป่วยโรงพยาบาลชุมชนมีความสำเร็จในอาชีพ การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเครือข่ายร่วมมือ โดยรวมอยู่ในระดับสูง การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้พบว่าสถานภาพการสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพของหัวหน้าหอผู้ป่วยโรงพยาบาลชุมชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เกษชญา มีความสุข (2546) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความพึงพอใจในงานของข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยเปรียบเทียบลักษณะส่วนบุคคลกับ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในฐานะข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะงาน ลักษณะสิ่งแวดล้อมในการทำงาน กับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในฐานะของข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในฐานะข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กับความพึงพอใจในงาน และศึกษาตัวพยากรณ์ระหว่างปัจจัยลักษณะงาน ลักษณะสิ่งแวดล้อมในการทำงาน รวมทั้งศึกษาตัวพยากรณ์ระหว่างปัจจัยลักษณะงาน ลักษณะสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในฐานะข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กับความพึงพอใจในงาน พบว่า 1) ข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และมีความพึงพอใจในงาน อยู่ในระดับปานกลาง 2) ข้าราชการที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อายุการทำงาน รายได้ และระดับตำแหน่ง แตกต่างกันมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) ลักษณะงาน ลักษณะสิ่งแวดล้อมในการทำงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของข้าราชการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 4) ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองในฐานะข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 5) ความมั่นคงในงาน ความสำคัญของงาน ความมีอิสระในงาน และความหลากหลายในงาน สามารถทำนายความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของข้าราชการ ได้ดีตามลำดับ โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 61.10 6) ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของข้าราชการ ความมีอิสระในงาน และความสำคัญของงาน สามารถทำนายความพึงพอใจในงานของข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ดีตามลำดับ โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 70

โหมยิต พรประเสริฐ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ผลการสร้างแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองได้แบบวัดที่มีลักษณะเป็นการรายงานตนเอง แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ส่วนผลการหาคุณภาพของแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมีความเที่ยงตรงเชิงปรอททุกข้อ มีอำนาจการจำแนกทุกข้อ มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง มีความเที่ยงตรงเชิงสภาพ และเกณฑ์ปกติของแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองมีช่วงคะแนนที่ปกติตามลำดับ

ภิลิวลย์ นัตรมณีฤกษ์ (2547) ได้ทำการศึกษา การเห็นคุณค่าในตนเองของคนพิการ: ศึกษากรณีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมองเห็นคุณค่าในตนเองของคนพิการในศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ และศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรคุณลักษณะเบื้องต้นและระดับการมองเห็นคุณค่าในตนเองของคนพิการ ทั้ง 8 แห่ง ของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยมีตัวชี้วัด 11 รายการ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการประเมินตนเองในด้านการมีสมรรถภาพสูง รองลงมาเป็นการไม่หวาดหวั่นต่อความยากลำบาก ต่ำสุดคือความเชื่อมั่นในตนเอง อย่างไรก็ตามในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีระดับการมองเห็นคุณค่าในตนเองในระดับมา จากตัวชี้วัด 9 รายการ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการประเมินตนเองในด้านความต้องการความเอาใจใส่ และการยอมรับสูงสุด รองลงมาคือการไม่ชอบตัดสินใจ และการผัดวันประกันพรุ่ง ส่วนการประเมินต่ำสุด คือ การชอบเอาชนะ พบว่าประเภทของความพิการมีผลต่อระดับการมองเห็นคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ธนวรรณ วิสุทธีรัตน์ (2549) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของพนักงาน: กรณีศึกษา พนักงานของบริษัท ซีแวกซ์ แอนด์ อาร์ค (เอเชีย) จำกัด กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ พนักงานบริษัท ซีแวกซ์ แอนด์ อาร์ค (เอเชีย) จำกัด จำนวน 174 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า พนักงานส่วนใหญ่มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับปานกลาง พนักงานที่มีระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้แตกต่างกัน มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พนักงานที่มีการรับรู้ต่อลักษณะงาน ด้าน ความสำเร็จในการทำงาน การมีส่วนร่วมในการทำงาน ความมีอิสระในการทำงาน ความมั่นคงใน การทำงาน และโอกาสก้าวหน้าในการทำงานแตกต่างกัน มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พนักงานที่มีการรับรู้ต่อลักษณะงาน ด้านความสำเร็จใน การทำงาน ความมีอิสระในการทำงาน และความมั่นคงใน การทำงาน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พนักงานที่มีการรับรู้ต่อลักษณะ งาน ด้านการมีส่วนร่วมในการทำงาน และโอกาส

ก้าวหน้าในการทำงาน มีความสัมพันธ์ทางบวก กับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นภัสนันท์ สินสุ (2550) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ในศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง เป็นวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มเดียว ทดสอบก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุในศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี นครลำปาง จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็น แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง และกิจกรรมกลุ่มจำนวน 10 กิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า หลังการทำกิจกรรมกลุ่มผู้สูงอายุมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในอาชีพ

นวลฉวี ประเสริฐสุข (2542) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของผู้บริหารสตรีในธนาคารไทยพาณิชย์ไทย กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารระดับกลางที่เป็นสตรีในธนาคารไทยพาณิชย์ 12 แห่ง จำนวน 581 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสตรีที่มีสถานภาพสมรส จะมีผลต่อความสำเร็จในอาชีพสูงกว่าผู้บริหารสตรีที่มีสถานภาพโสด ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในอาชีพผู้บริหารสตรีในธนาคารไทยพาณิชย์ไทย พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลทางบวกสูงสุดต่อความสำเร็จในอาชีพ คือ รูปแบบความเป็นผู้นำของ รองลงมาคือบรรยากาศองค์กร ความผูกพันในอาชีพ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ปัจจัยช่วยบุคคล และปัจจัยด้านครอบครัว ตามลำดับ ส่วนตัวแปรที่ส่งผลทางลบต่อความสำเร็จในอาชีพ คือ ความขัดแย้งระหว่างครอบครัว และการทำงาน ในขณะที่ความเชื่ออำนาจในตน และขนาดองค์กร ไม่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพ ทั้งนี้รูปแบบความเป็นผู้นำของผู้บริหารสตรี และความผูกพันในอาชีพส่งผลทางตรงต่อครอบครัว และการทำงาน บรรยากาศองค์กรส่งผลทางอ้อมผ่านความผูกพันในอาชีพ และผ่านรูปแบบความเป็นผู้นำของผู้บริหารสตรี ไปยังความสำเร็จในอาชีพ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ส่งผลทางอ้อมผ่านความขัดแย้งระหว่างครอบครัว และการทำงานผ่านความผูกพันในอาชีพ และผ่านรูปแบบความเป็นผู้นำของผู้บริหารสตรี

รุ่งทิพา อินทร์ปรง (2554) ได้ศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสำเร็จในอาชีพ และความพึงพอใจในชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ต.ท่าดอกคำ อ.บึงโขงหลง จ.บึงกาฬ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ระดับการรับรู้ความสามารถของตนเอง ระดับความสำเร็จในอาชีพ และระดับความพึงพอใจในชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง กับ ความพึงพอใจในชีวิต

ของเกษตรกรชาวสวนยางพารา 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสำเร็จในอาชีพ กับความพึงพอใจในชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือเกษตรกรชาวสวนยางพารา ต.ท่าดอกคำ อ.บึงโขงหลง จ.บึงกาฬ จำนวน 340 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับความสำเร็จในอาชีพ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจในชีวิต ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรชาวสวนยางพารา มีการรับรู้ความสามารถในตนเอง ความสำเร็จในอาชีพ และความพึงพอใจในชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง 2) ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน จำนวนเนื้อที่ในการปลูกยางพารา มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ 3) การรับรู้ความสามารถในตนเอง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการได้รับการยอมรับนับถือ

ฮีทเธอร์ (Heather, 2005) ได้ทำการศึกษาวิจัย การใช้การเสริมพลังอำนาจในการสร้างความไว้วางใจ และการยอมรับนับถือในสถานที่ทำงาน: กลยุทธ์สำหรับการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนพยาบาล กลุ่มตัวอย่างคือ พยาบาลที่ปฏิบัติงานในแผนกอายุรกรรม-ศัลยกรรม และแผนกผู้ป่วยวิกฤตใน Urban teaching hospital across Ontario จำนวน 273 คน พบว่า โครงสร้างของการเสริมสร้างพลังอำนาจ มีผลโดยตรงต่อการปฏิสัมพันธ์อย่างยุติธรรม การได้รับการยอมรับนับถือ และความไว้วางใจในองค์กร โดยการมีปฏิสัมพันธ์อย่างยุติธรรม สามารถทำนายการได้รับการยอมรับนับถือและความไว้วางใจในองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta=0.48$, $\beta=0.27$) และการได้รับการยอมรับนับถือสามารถทำนายความไว้วางใจในองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta=0.13$)

นลินี เนตรยัง (2549) ได้ทำการศึกษาระดับความไว้วางใจในหัวหน้าหอผู้ป่วยของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลทั่วไป เขตภาคกลาง และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการยอมรับนับถือ การมีปฏิสัมพันธ์อย่างยุติธรรม กับความไว้วางใจในหัวหน้าหอผู้ป่วยของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลทั่วไป เขตภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างคือพยาบาลประจำการ จำนวน 368 คน ได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามความไว้วางใจในหัวหน้าหอผู้ป่วย แบบสอบถามการยอมรับนับถือ แบบสอบถามการมีปฏิสัมพันธ์อย่างยุติธรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) ความไว้วางใจในหัวหน้าหอผู้ป่วยของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลทั่วไป เขตภาคกลาง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=4.10$) 2) การได้รับการยอมรับนับถือ มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลาง กับความไว้วางใจในหัวหน้าหอผู้ป่วย ($r=0.63$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) การมีปฏิสัมพันธ์อย่างยุติธรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูง กับความไว้วางใจในหัวหน้าหอผู้ป่วย ($r=0.83$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี มีขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุที่มีรายชื่ออาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวนทั้งสิ้น 10,715 คน จากทั้ง 12 ตำบล (รายงานประจำปีสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดอุบลราชธานี)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุทั้งเพศหญิงและเพศชายที่มีรายชื่ออาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 385 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีของทาโร ยามาเน่ มีระดับความเชื่อมั่น 95% โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน

1.3 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) มีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 อำเภอเมืองอุบลราชธานี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 ตำบล ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลากจำนวน 50% ของตำบลทั้งหมด ได้ 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลหัวเรือ ตำบลขามใหญ่ ตำบลแจระแม ตำบลปะอ่าว ตำบลไรร้อย และตำบลปทุม

ขั้นที่ 2 เนื่องจากแต่ละตำบลมีจำนวนหมู่บ้านมากน้อยต่างกัน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับสลากรายชื่อหมู่บ้าน จากทั้ง 6 ตำบล ตำบลละ 4 หมู่บ้าน รวมทั้งหมด 24 หมู่บ้าน

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยกำหนดสัดส่วนจำนวนของกลุ่มตัวอย่างโดยกำหนดโควตา (Quota Sampling) ผู้สูงอายุหมู่บ้านละ 16 คน จำนวน 23 หมู่บ้าน และ 17 คน จำนวน 1 หมู่บ้าน จะทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างครบ 385 คน ดังตาราง

ตารางที่ 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
จำแนกตามหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ตำบลหัวเรือ ได้แก่	
- บ้านหนองเม็ก	16
- บ้านจี้เหล็ก	16
- บ้านอ้น	16
- และบ้านสำราญ	16
ตำบลขามใหญ่ ได้แก่	
- บ้านห้วยคุ้ม	16
- บ้านด้ามพร้า	16
- บ้านหนองบัว	16
- และบ้านนาอุดม	16
ตำบลแจระแม ได้แก่	
- บ้านท่าบ่อใต้	17
- บ้านคูเคื่อ	16
- บ้านหนองแก	16
- และบ้านทัพไทย	16
ตำบลไธ้อย ได้แก่	
- บ้านนาเมือง	16
- บ้านนาเขีย	16
- บ้านทุ่งสำราญ	16
- และบ้านปลาตุก	16
ตำบลปทุม ได้แก่	
- บ้านห้วยวังนอง	16
- บ้านดงเจริญ	16
- บ้านดงห้องแห่	16
- บ้านสร้างทราย	16

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

หมู่บ้าน	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ตำบลปะอว ได้แก่	
- บ้านปะอว	16
- บ้านสร้างหมากแข้ง	16
- บ้านจำโคม	16
- และบ้านปะอวหมู่ 14	16
รวม	385

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่สร้างขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนแนวคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ลักษณะการอยู่อาศัย ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ จำนวน 15 ข้อ ที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Gattiker และ Larwood (1986) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะของแบบสอบถามส่วนนี้ จะมีคำตอบให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ ตามแนว Likert Scale โดยมีเกณฑ์การเลือกตอบและให้คะแนน คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาทั้งหมด
เห็นด้วย	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาเป็นส่วนใหญ่
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ไม่สามารถตัดสินใจได้ หรือไม่แน่ใจกับข้อความที่ให้มา
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาเป็นส่วนใหญ่
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาทั้งหมด

การแปลผลคะแนน มีเกณฑ์คิดคะแนนการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพของผู้สูงอายุ โดยนำคะแนนของผู้ตอบแต่ละคนรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ใช้หลักการแปลผลค่าเฉลี่ยในการให้ความหมายคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (ประคอง วรรณสุด, 2542)

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพสูงที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพสูง
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพต่ำ
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพต่ำที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการได้รับการยอมรับนับถือ จำนวน 10 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Dillon (1993) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลักษณะแบบสอบถามส่วนนี้ จะมีคำตอบให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า 5 ระดับตามแนว Likert Scale โดยมีเกณฑ์การเลือกตอบและให้คะแนน คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาทั้งหมด
เห็นด้วย	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาเป็นส่วนใหญ่
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ไม่สามารถตัดสินใจได้ หรือไม่แน่ใจกับข้อความที่ให้มา
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาเป็นส่วนใหญ่
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาทั้งหมด

การแปลผลคะแนน มีเกณฑ์คิดคะแนนการได้รับการยอมรับนับถือของผู้สูงอายุ โดยนำคะแนนของผู้ตอบแต่ละคนรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ใช้หลักการแปลผลค่าเฉลี่ยในการให้ความหมายคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (ประคอง วรรณสุด, 2542)

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีการรับรู้การได้รับการยอมรับนับถือสูงที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีการรับรู้การได้รับการยอมรับนับถือสูง
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีการรับรู้การได้รับการยอมรับนับถือปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีการรับรู้การได้รับการยอมรับนับถือต่ำ
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีการรับรู้การได้รับการยอมรับนับถือต่ำที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นแบบวัดความภาคภูมิใจในตนเอง จำนวน 20 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Gates (1978) ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาปรับใช้ให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับบุคคลอื่น ด้านความสำเร็จของตนเอง และด้าน

ความเป็นเอกลักษณ์ของตน ลักษณะแบบสอบถามส่วนนี้ จะมีคำตอบให้เลือกตอบในลักษณะ ประเมินค่า 5 ระดับ ตามแนว Likert Scale โดยมีเกณฑ์การเลือกตอบและให้คะแนน คือ

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาทั้งหมด
เห็นด้วย	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาเป็นส่วนใหญ่
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ไม่สามารถตัดสินใจได้ หรือไม่แน่ใจกับข้อความที่ให้มา
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาเป็นส่วนใหญ่
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ให้มาทั้งหมด

การแปลผลคะแนน มีเกณฑ์คิดคะแนนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ โดยนำคะแนนของผู้ตอบแต่ละคนรวมกันแล้วหาค่าเฉลี่ย ใช้หลักการแปลผลค่าเฉลี่ยในการให้ความหมายคะแนนเฉลี่ย ดังนี้ (ประคอง วรรณสูตร, 2542)

4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงที่สุด
3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง
2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความภาคภูมิใจในตนเองปานกลาง
1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ
1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำที่สุด

2.2 เกณฑ์การให้คะแนน

แบบสอบถามความคิดเห็นในส่วนที่ 2, 3 และ 4 ประกอบด้วยข้อความที่บรรยายเกี่ยวกับตนเองทั้งด้านบวกและด้านลบ เกณฑ์การให้คะแนนจึงแตกต่างกัน ดังนี้

ข้อความ	การให้คะแนนระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ข้อความด้านบวก	5	4	3	2	1
ข้อความด้านลบ	1	2	3	4	5

2.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.3.1 ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content validity) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา รายละเอียดของข้อความ ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำ

2.3.2 ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาแล้ว ผู้วิจัยได้นำไปทดสอบกับตัวอย่าง (Try out) ที่มีลักษณะคล้ายกับประชากรที่ศึกษา โดยทดสอบกับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยนำหนังสือจากแขนงวิชาแนะแนวและการให้การศึกษาทางจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เรื่องขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลการวิจัย ถึงองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบล

3.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยชี้แจง อธิบาย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามโดยประสานงานกับกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน

3.3 ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำข้อมูลที่ได้ทำการตรวจสอบความเรียบร้อยของแบบสอบถามลงรหัสข้อมูล และรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์ทางสถิติด้วย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลไปวิเคราะห์โดยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05 ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายลักษณะการกระจายของข้อมูล

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการรับรู้ความสำเร็จในชีวิต การได้รับการยอมรับจากสังคม และความภาคภูมิใจในตนเอง โดยคำนวณค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

4.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในชีวิต การได้รับการยอมรับจากสังคม กับความภาคภูมิใจในตนเอง โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient, r)

โดยมีเกณฑ์เปรียบเทียบระดับความสัมพันธ์ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ดังนี้ (ประคอง วรรณสูตร, 2542)

$r = \pm 0.70 - \pm 1.00$ มีความสัมพันธ์ระดับสูง

$r = \pm 0.30 - \pm 0.69$ มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

$r = \pm 0.01 - \pm 0.20$ มีความสัมพันธ์กันต่ำ

เครื่องหมาย + หรือ - ของค่า r ที่คำนวณได้แสดงถึงลักษณะของความสัมพันธ์ ดังนั้น ถ้าค่าสหสัมพันธ์เป็น บวก หมายความว่า ตัวแปรมีลักษณะเพิ่มหรือลดตามกัน ถ้าค่าสหสัมพันธ์เป็น ลบ หมายความว่า ตัวแปรมีลักษณะเพิ่มหรือลดตรงข้ามกัน

4.4 วิเคราะห์อำนาจการทำนายของตัวแปรการความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จากการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ โดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จากการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ

ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 4.1 จำนวนร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และลักษณะการอยู่อาศัย

ลำดับ	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n=385)	ร้อยละ
1	เพศ		
	ชาย	169	43.9
	หญิง	216	56.1
2	อายุ		
	ระหว่าง 60 – 69 ปี	260	67.5
	ระหว่าง 70 – 79 ปี	103	26.8
	อายุ 80 ปี ขึ้นไป	22	5.7
3	สถานภาพ		
	โสด	40	10.4
	สมรส / คู่	268	69.6
	หย่าร้าง / แยกกันอยู่	33	8.6
	หม้าย	44	11.4
4	ระดับการศึกษา		
	ไม่ได้รับการศึกษา	35	9.1
	ประถมศึกษา	187	48.6
	มัธยมศึกษา	85	22.1
	สายอาชีพ / อาชีวะ / ปวช. / ปวส.	22	5.7
	ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	56	14.5

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (n=385)	ร้อยละ
5	อาชีพ		
	เกษตรกร	128	33.2
	ธุรกิจส่วนตัว	67	17.4
	แม่บ้าน / พ่อบ้าน (ไม่ได้ประกอบอาชีพ)	44	11.4
	ข้าราชการ / พนักงานของรัฐ	70	18.2
	รับจ้างทั่วไป (ประจำและไม่ประจำ)	76	19.7
6	ลักษณะการอยู่อาศัย		
	อยู่คนเดียว	42	10.9
	อยู่กับคู่สมรส	65	16.9
	อยู่กับบุตร / หลาน	149	38.7
	อยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน	127	33.0
	อื่นๆ (อาศัยอยู่วัด)	2	0.5

จากตารางที่ 4.1 พบว่ากลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 385 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 56.1 และเพศชายจำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 มีอายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.5 และอายุ 80 ปีขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 5.7 ส่วนสถานภาพสมรสมีจำนวนมากที่สุด 268 คน คิดเป็นร้อยละ 69.6 สถานภาพหย่าร้าง/แยกกันอยู่ มีจำนวนน้อยที่สุด 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.6 ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48.6 น้อยที่สุดคือสายอาชีพ / อาชีวะ / ปวช. / ปวส. คิดเป็นร้อยละ 5.7 อาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 33.2 รองลงมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป (ทั้งประจำและไม่ประจำ) คิดเป็นร้อยละ 19.7 และเป็นแม่บ้าน/พ่อบ้าน (ไม่ได้ประกอบอาชีพ) มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.4 สำหรับลักษณะการอยู่อาศัย พบว่า อาศัยอยู่กับบุตร / หลานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.7 รองลงมาคืออยู่กับคู่สมรสและบุตรหลาน คิดเป็นร้อยละ 33.0 และอื่นๆ (อาศัยอยู่กับเพื่อนบ้านและอาศัยอยู่วัด) มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.5

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของของความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเอง ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกเป็นรายด้าน

ลำดับ	ความภาคภูมิใจในตนเอง	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	ด้านความรู้สึกร่างกายตนเอง	3.71	0.59	สูง
2	ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนอื่น	3.76	0.46	สูง
3	ด้านความสำเร็จของตนเอง	3.84	0.48	สูง
4	ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง	3.72	0.57	สูง
เฉลี่ยรวม		3.76	0.41	สูง

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ความภาคภูมิใจในตนเอง ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=3.76$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านด้านความสำเร็จของตนเอง มีค่าสูงสุด ($\bar{X}=3.84$) รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนอื่น และด้านความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ($\bar{X}=3.76$ และ 3.72 ตามลำดับ) ด้านความรู้สึกร่างกายตนเอง มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.71$)

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเอง ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1.	ข้าพเจ้ารับรู้ว่ามีเมื่ออายุมากขึ้นสุขภาพร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยลงไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้	4.26	0.67	สูง
2.	เมื่ออายุมากขึ้น ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจมากกว่าที่เคยคิดไว้	3.75	1.00	สูง
3.	ข้าพเจ้าคับข้องใจที่ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เคยทำได้คล่องแคล่ว	3.63	0.99	สูง
4.	ข้าพเจ้าอยากกลับไปอยู่ในวัยหนุ่ม-สาว	3.60	1.22	สูง
5.	ข้าพเจ้ารู้สึกลำบากใจที่เกิดเป็นตัวข้าพเจ้าเอง	3.36	1.22	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม		3.71	0.59	สูง

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง มีค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=3.71$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อข้าพเจ้ารับรู้ว่ามีเมื่ออายุมากขึ้นสุขภาพร่างกายอ่อนแอเสื่อมถอยลงไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.26$) ส่วนข้อเมื่ออายุมากขึ้น ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจมากกว่าที่เคยคิดไว้ มีค่าคะแนนเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X}=3.75$) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อข้าพเจ้าอยากกลับไปอยู่ในวัยหนุ่ม-สาว ($\bar{X}=3.60$)

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเอง ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนอื่น จำแนกเป็นรายชื่อ

ข้อ	ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนอื่น	\bar{X}	S.D.	ระดับ
6.	ข้าพเจ้ามีความสุขในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น	4.02	0.88	สูง
7.	ข้าพเจ้าได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนวัยเดียวกัน	4.17	0.82	สูง
8.	ใครๆ มักพูดถึงข้าพเจ้าในทางที่ดีงามเสมอ	3.98	0.85	สูง
9.	ข้าพเจ้าหลีกเลี่ยงที่ทำความรู้จักกับคนอื่นที่ไม่คุ้นเคย	3.34	1.04	ปานกลาง
10.	คนอื่นๆ มักวิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้าบ่อยๆ	3.30	1.01	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม		3.76	0.46	สูง

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนอื่น มีค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.76$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อข้าพเจ้าได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนวัยเดียวกัน มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.17$) ส่วนข้อข้าพเจ้ามีความสุขในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีค่าคะแนนเฉลี่ยรองลงมา ($\bar{X} = 4.02$) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ คนอื่นๆ มักวิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้าบ่อยๆ ($\bar{X} = 3.30$)

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเอง ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความสำเร็จของตนเอง จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ด้านความสำเร็จของตนเอง	\bar{X}	S.D.	ระดับ
11.	ถ้าเป็นไปได้ข้าพเจ้าอยากกลับไปแก้ไขในหลายสิ่งหลายอย่างในอดีต	3.73	0.98	สูง
12.	ไม่ว่างานจะยุ่งยากเพียงใดถ้าตั้งใจจริงก็จะทำให้สำเร็จได้แน่นอน	4.14	0.81	สูง
13.	ข้าพเจ้าทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ	3.21	1.17	ปานกลาง
14.	ข้าพเจ้าภูมิใจกับงานที่ทำทั้งในอดีตและปัจจุบัน	4.02	0.76	สูง
15.	ความสุขในครอบครัวมีผลมาจากความสำเร็จของข้าพเจ้า	4.14	0.82	สูง
เฉลี่ยรวม		3.84	0.48	สูง

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ระดับความภาคภูมิใจในตนเองของที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความสำเร็จของตนเอง มีค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=3.84$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อไม่ว่างานจะยุ่งยากเพียงใดถ้าตั้งใจจริงก็จะทำให้สำเร็จได้แน่นอน และข้อความสุขในครอบครัวมีผลมาจากความสำเร็จของข้าพเจ้า มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.14$) รองลงมาคือ ข้อข้าพเจ้าภูมิใจกับงานที่ทำทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}=4.02$) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ข้อข้าพเจ้าทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ ($\bar{X}= 3.30$)

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความภาคภูมิใจในตนเอง ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อ	ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง	\bar{X}	S.D.	ระดับ
16.	แม้จะแตกต่างจากคนอื่นแต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกภูมิใจ	4.10	0.76	สูง
17.	ข้าพเจ้าคิดว่าโลกนี้ยังมีอะไรน่าทำอีกมากมาย	4.03	0.86	สูง
18.	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองไร้ประโยชน์	3.26	1.25	ปานกลาง
19.	ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองมีข้อดีอยู่หลายประการ	4.02	0.78	สูง
20.	เมื่อมีปัญหาข้าพเจ้ามักหลีกเลี่ยง / ไม่กล้าเผชิญปัญหาโดยตรง	3.21	1.20	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม		3.72	0.57	สูง

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ระดับความภาคภูมิใจในตนเองของที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ด้านความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=3.72$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อแม้จะแตกต่างจากคนอื่นแต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกภูมิใจ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.10$) รองลงมาคือ ข้อข้าพเจ้าคิดว่าโลกนี้ยังมีอะไรน่าทำอีกมากมาย มีค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}=4.03$) และข้อที่มีค่าคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ เมื่อมีปัญหาข้าพเจ้ามักหลีกเลี่ยง/ไม่กล้าเผชิญปัญหาโดยตรง ($\bar{X}=3.21$)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 4.7 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี (n = 385)

ตัวแปร	ความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	การแปรผล
การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ	.60**	ปานกลาง
การได้รับการยอมรับนับถือ	.67**	ปานกลาง

* P < .05

จากตารางที่ 4.7 พบว่า การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ ต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ (r = .60)

เมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการยอมรับนับถือกับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การได้รับการยอมรับนับถือ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ (r = .67)

**ตอนที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของ
ผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จากการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ
และการได้รับการยอมรับนับถือ**

ตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการ
ได้รับการยอมรับนับถือ เพื่อทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่
ในจังหวัดอุบลราชธานี

ตัวแปร	b	SEb	β	t	P
การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ	0.384	0.048	0.334	7.931	.00
การได้รับการยอมรับนับถือ	0.453	0.039	0.488	11.597	.00

R = 0.727, R² = 0.528, F = 213.589, P < .05

จากตารางที่ 4.8 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ
และการได้รับการยอมรับนับถือ เพื่อทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ใน
จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ มีค่า
สัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณเท่ากับ 0.727 และสามารถร่วมกันทำนายความภาคภูมิใจในตนเอง
ของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีได้ร้อยละ 52.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนายเท่ากับ $\pm .286$ ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการ
ทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุมากที่สุด คือ การได้รับการยอมรับนับถือ ($\beta=0.488$)
รองลงมา คือ การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ ($\beta=0.334$) โดยสามารถสร้างสมการพยากรณ์ความ
ภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุได้ ดังนี้

สมการในรูปคะแนนดิบ

$$Y = 5.97 + .453_{\text{Respect}} + .384_{\text{Career}}$$

สมการในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z_y = .488_{\text{Respect}} + .334_{\text{Career}}$$

ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัด
อุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี
จำแนกตามเพศ

(n = 385)				
เพศ	\bar{X}	S.D.	t	sig
ชาย	3.80	.42	1.90	.058
หญิง	3.72	.40		

* P < .05

ตารางที่ 4.9 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัด
อุบลราชธานี จำแนกตามเพศพบว่า ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่
แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.10 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัด
อุบลราชธานี จำแนกตามอายุ

(n = 385)				
อายุ	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	2.58	1.29	7.76	.000
ภายในกลุ่ม	63.70	.16		
รวม	66.29			

* P < .05

ตารางที่ 4.10 พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีอายุแตกต่างกันมี
ความภาคภูมิใจในตนเองของแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบ
เป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี
จำแนกตามอายุเป็นรายคู่

(n = 385)				
อายุ	\bar{X}	(1)	(2)	(3)
		3.81	3.67	3.54
(1) ระหว่าง 60 – 69 ปี	3.81	-	.14*	.27*
(2) ระหว่าง 70 – 79 ปี	3.67		-	.13
(3) อายุ 80 ปี ขึ้นไป	3.54			-

* P < .05

จากตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีจำแนกตามอายุ พบว่า ผู้สูงที่มีอายุแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองของแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าผู้สูงที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี และอายุ 80 ปี ขึ้นไป

ตารางที่ 4.12 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามสถานภาพ

(n = 385)				
สถานภาพ	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	.72	.24	1.39	.244
ภายในกลุ่ม	65.57	.17		
รวม	66.29			

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4.13 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = 385)

ระดับการศึกษา	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	4.20	1.05	6.43	.000
ภายในกลุ่ม	62.08	.16		
รวม	66.29			

* P < .05

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองของแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.14

ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายคู่

(n = 385)

ระดับการศึกษา	\bar{X}	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
		3.81	3.67	3.54	4.04	3.89
(1) ไม่ได้รับการศึกษา	3.58	-	.14	.18	.46*	.31*
(2) ประถมศึกษา	3.72	-	-	.04	.31*	.17
(3) มัธยมศึกษา	3.76	-	-	-	.27	.13
(4) สายอาชีพ/อาชีวะ/ปวช./ปวส.	4.04	-	-	-	-	.14
(5) ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า	3.89	-	-	-	-	-

* P < .05

จากตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ผู้สูงที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองของแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้สูงอายุที่มีการศึกษายสายอาชีพ

/อาชีพ/ปวช./ปวส. มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา และไม่ได้รับการศึกษา และผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษา

ตารางที่ 4.15 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอาชีพ

(n = 385)

อาชีพ	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	3.60	4	5.46	.000
ภายในกลุ่ม	62.69	380		
รวม	66.29			

* P < .05

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองของแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทำการทดสอบเป็นรายคู่โดยวิธี Scheffe รายละเอียดดังแสดงในตาราง 16

ตารางที่ 4.16 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอาชีพเป็นรายคู่

(n = 385)

อาชีพ	\bar{X}	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
		3.69	3.95	3.67	3.73	3.78
(1) เกษตรกรรม	3.69	-	.26*	.01	.04	.09
(2) ธุรกิจส่วนตัว	3.95	-	-	.27*	.21*	.16
(3) ไม่ได้ประกอบอาชีพ	3.67	-	-	-	.05	.10
(4) ข้าราชการ / พนักงานของรัฐ	3.73	-	-	-	-	.04
(5) รับจ้างทั่วไป (ประจำและไม่ประจำ)	3.78	-	-	-	-	-

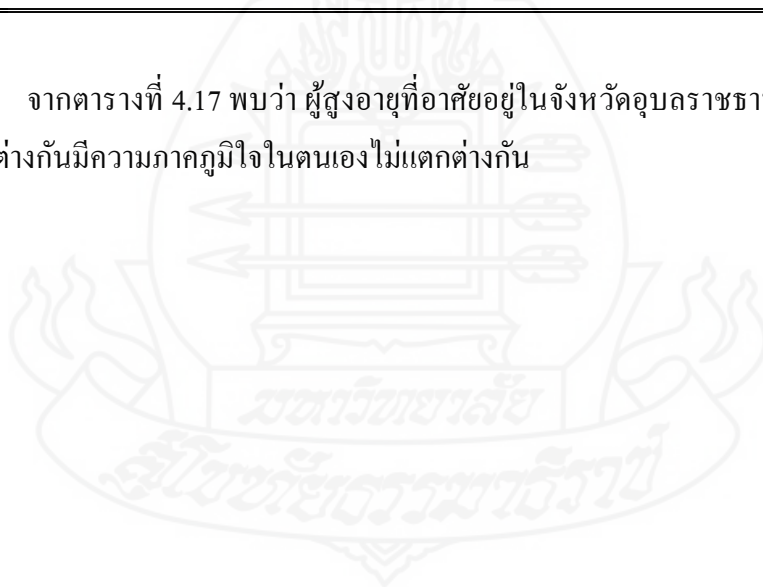
* P < .05

จากตารางที่ 4.16 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีจำแนกตามอาชีพ พบว่า ผู้สูงที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุที่มีอาชีพเกษตรกรรม และผู้สูงอายุที่อาชีพข้าราชการ/พนักงานของรัฐ

ตารางที่ 4.17 วิเคราะห์ความแปรปรวนความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย

(n = 385)				
ลักษณะการอยู่อาศัย	SS	MS	F	sig
ระหว่างกลุ่ม	1.23	.30	1.79	.128
ภายในกลุ่ม	65.06	.17		
รวม	66.29			

จากตารางที่ 4.17 พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีลักษณะการอยู่อาศัยแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี และอำนาจการทำนายของการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับจากสังคม กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้สูงอายุทั้งเพศหญิงและเพศชายที่มีรายชื่ออาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 385 คน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 10,715 คน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล จำนวน 6 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ลักษณะการอยู่อาศัย ลักษณะคำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพที่สร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Gattiker และ Larwood (1986) ประกอบด้วยข้อคำถาม 15 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามส่วนนี้ จะมีคำตอบให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการได้รับการยอมรับนับถือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Dillon (1993 อ้างถึงใน ปฏิญญา แก้วทรวงค์) ประกอบด้วยข้อคำถาม 10 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามส่วนนี้ จะมีคำตอบให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 4 เป็นแบบวัดความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกรอบแนวคิดของ Gates (1978) ประกอบด้วยข้อคำถาม 15 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามส่วนนี้ จะมีคำตอบให้เลือกตอบในลักษณะประเมินค่า 5 ระดับ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบตรงตามเนื้อหา ความสอดคล้องกับคำจำกัดความ ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ แล้วนำข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้เหมาะสมตามคำแนะนำ จากนั้นผู้วิจัยได้นำไปทดสอบกับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามการรับรู้ความสำเร็จในชีวิตเท่ากับ .94 แบบสอบถามการได้รับการยอมรับนับถือเท่ากับ .81 และแบบสอบถามความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุเท่ากับ .80

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามจำนวน 385 ชุด ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีที่ได้จากการสุ่ม ผู้วิจัยได้ชี้แจง อธิบาย และขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามโดยประสานงานกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ใช้ระยะเวลาประมาณ 2 เดือน ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป คำนวณหาค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Paerson's Product Moment Correlation Coefficient) และค่าการถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

1. สรุปการวิจัย

1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ โดยกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 385 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 56.1 และเพศชายจำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 โดยกลุ่มตัวอย่างมีอายุระหว่าง 60-69 ปี จำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 67.5 และอายุ 80 ปีขึ้นไป มีจำนวนน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 5.7

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สถานภาพสมรส/คู่ มีจำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 69.6 สถานภาพหย่าร้าง/แยกกันอยู่ มีจำนวนน้อยที่สุด 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.6 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48.6 น้อยที่สุดคือสายอาชีพ/อาชีวะ/ปวช./ปวส. คิดเป็นร้อยละ 5.7 อาชีพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นอาชีพเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 33.2 รองมาคืออาชีพรับจ้างทั่วไป (ประจำและไม่ประจำ) คิดเป็นร้อยละ 9.7 และเป็นแม่บ้าน/พ่อบ้าน (ไม่ได้ประกอบอาชีพ) มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 11.4 สำหรับลักษณะการอยู่อาศัยพบว่า อาศัยอยู่กับบุตร/หลานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.7 รองลงมาคืออยู่กับคู่สมรสและบุตร

หลาน คิดเป็นร้อยละ 33 และอื่นๆ (อาศัยอยู่กับเพื่อนบ้านและอาศัยอยู่วัด) มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 0.5

1.2 ศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X}=3.76$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าคะแนนเฉลี่ยด้านความสำเร็จของตนเองมีค่าสูงสุด ($\bar{X}=3.72$) รองลงมาคือ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับคนอื่น และด้านความเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ($\bar{X}=3.76$ และ 3.72 ตามลำดับ) ด้านความรู้สึกต่อร่างกายตนเอง มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}=3.71$)

1.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือ ต่างมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3.1 การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยในจังหวัดอุบลราชธานี ($r=.60$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

1.3.2 การได้รับการยอมรับนับถือมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่จังหวัดอุบลราชธานี ($r=.67$) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

1.4 การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยพหุคูณเท่ากับ 0.727 สามารถร่วมกันทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีได้ร้อยละ 52.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุมากที่สุด คือ การได้รับการยอมรับนับถือ ($\beta=0.488$) รองลงมา คือ การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ ($\beta=0.334$)

1.5 เปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพแตกต่างกัน มีความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. อภิปรายผล

จากการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผล โดยเรียงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

2.1 ศึกษาระดับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัด

อุบลราชธานี

ผลการศึกษา พบว่า ความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวม ($\bar{X}=3.76$) อยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของปริญญญา แก้วทนต์ (2552) ศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุโรงพยาบาลอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี กลุ่มตัวอย่างคือ สมาชิกชมรมผู้สูงอายุจำนวน 254 คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการประเมินว่าตนมีระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูง ($\bar{X}=4.41$)

ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี เป็นวัยที่มากด้วยประสบการณ์ มีความรู้และความสามารถ ยังคงมีกิจกรรมหรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นช่วงที่ยังมีสุขภาพค่อนข้างแข็งแรง มีปัญหาสุขภาพค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่ยังสามารถทำงานได้ และเมื่อพิจารณาถึงแหล่งสนับสนุนทางสังคมก็พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ยังมีสถานภาพสมรส/คู่ มีบุตรและหลานเป็นสมาชิกในครอบครัวจึงทำให้ยังคงมีที่ปรึกษา ในขณะที่เดียวกันก็เป็นที่ปรึกษาให้กับลูกหลาน รวมถึงการได้รับสิ่งสนับสนุนอื่นๆ เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สิ่งเหล่านี้บุตรหลานมอบให้ด้วยความรักความเอาใจใส่ ผู้สูงอายุจึงมองว่าตนเองมีคุณค่าต่อบุตรหลาน ก่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ นอกจากสมาชิกในครอบครัวแล้ว เพื่อน หรือเพื่อนบ้านยังเห็นความสำคัญและคอยช่วยเหลือ ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีความภาคภูมิใจในตนเองอยู่ในระดับสูง และจากการที่ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างยังสามารถทำงานได้ ทำกิจกรรมประจำวันได้ด้วยตัวเองต่าง มีโอกาสพบปะบุคคลอื่นในสังคม มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จึงเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมแรงให้ผู้สูงอายุรู้สึกพึงพอใจในการดำเนินชีวิต มีความเชื่อมั่นในตนเอง และรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง สนับสนุนแนวคิดของมาสโลว์ (1970) ที่กล่าวว่าความภาคภูมิใจในตนเองเกิดจากองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ การยอมรับนับถือและการประเมินคุณค่าในตนเอง เช่น ความเข้มแข็ง การประสบความสำเร็จ การมีความสามารถ การบรรลุเป้าหมาย และการมีอำนาจควบคุม มีความเชื่อมั่น และการมีอิสระ พึงพาตนเองได้ อีกส่วนหนึ่งเป็นการเห็นคุณค่าในตนเองที่เกิดจากการได้รับการตัดสินว่ามีคุณค่าจากผู้อื่น ได้แก่ การมีชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่ง ความรุ่งเรือง การยอมรับ ผู้อื่นให้ความสำคัญและยกย่องชมเชย เช่นเดียวกับคูเปอร์สมิธ (1981) ที่กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเกิดมาจาก 4 แหล่ง ได้แก่ การมีอำนาจมีอิทธิพลควบคุม

ผู้อื่นได้ การได้รับการยอมรับนับถือจากผู้อื่น การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมของสังคม และการมีความสามารถประสบความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ในสิ่งที่ตนกระทำ

2.2 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

2.2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี ($r=.60$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับการศึกษาของ นฤมล ปั้นดี (2545) ที่พบว่า การเห็นคุณค่าในตนเองมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสำเร็จในอาชีพ อธิบายได้ว่า การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพเป็นการประเมินตนเองด้านผลสัมฤทธิ์จากความสำเร็จในการทำงาน ซึ่งความสำเร็จในอาชีพสามารถวัดได้จากองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ความสำเร็จด้านการทำงาน ความสำเร็จด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความสำเร็จด้านการเงิน ความสำเร็จตามลำดับขั้น และความสำเร็จในชีวิต (Gattiker and Larwood, 1986) ซึ่งผู้สูงอายุที่เป็นผู้ประสบความสำเร็จในการทำงาน มีความสุขความพึงพอใจในการทำงานทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน ก็จะทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง แม้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้จะอยู่ในชนบท ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และอาชีพรับจ้างทั่วไปที่มีรายได้ไม่มากนัก แต่ผู้สูงอายุเหล่านี้ก็มีความสุขกับการทำงาน และแม้กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยส่วนมากจะมีอายุระหว่าง 60-69 ปี แต่ก็ยังมีสุขภาพค่อนข้างแข็งแรง ยังสามารถทำงานช่วยแบ่งเบาภาระของลูกหลานได้ในขณะเดียวกันก็เป็นที่ยกย่องในด้านงานเกษตรกรรมให้ลูกหลาน ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ รวมถึงสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้ดี ดังเช่นคำกล่าวของคูเปอร์สมิธ (Coopersmith, 1981) ที่ว่า การสะสมความพึงพอใจในตนเองขึ้นมาทีละน้อย กลายเป็นความรู้สึกเชื่อมั่นถึงความสามารถที่จะก้าวไปให้ถึงคุณค่าที่ตั้งไว้ ถ้าเกิดความสำเร็จก็จะเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเองในที่สุด

2.2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

จากการศึกษาพบว่า การได้รับการยอมรับนับถือ มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ($r=.67$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อธิบายได้ว่า การที่ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับนับถือทั้งจากคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน และการยอมรับนับถือที่เกิดจากการกระทำของตน มีความสัมพันธ์กับภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับแนวคิดของ อูมาพร ตรังคสมบัติ (2543) กล่าวว่า บุคคลที่มีความนับถือตนเอง จะมองตนว่าเป็นคนที่มีคุณค่า มีความหมาย และมีสิ่ง

ที่คืออยู่ภายใน จะก่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์ มีความสามารถ มีความเชื่อมั่น ภูมิใจในตนเอง และกล้าที่จะเผชิญปัญหา ซึ่งไม่ว่าการมองตนเองในด้านบวก หรือการได้รับการยอมรับนับถือจากผู้อื่น ก็จะทำให้ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์จากการเห็นคุณค่าในตนเอง เช่นเดียวกับแนวคิดของคูเปอร์สมิธ (1981) ที่กล่าวว่า ความภาคภูมิใจในตนเองเกิดมาจาก 4 แหล่ง ได้แก่ การมีอำนาจมีอิทธิพลควบคุมผู้อื่นได้ การได้รับการยอมรับนับถือจากผู้อื่น การยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมของสังคม และการมีความสามารถได้รับความสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ในสิ่งที่ตนกระทำ

2.3 เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

จากผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรต้น 2 ตัว คือ การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ และการได้รับการยอมรับนับถือ สามารถทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตัวแปรที่มีประสิทธิภาพในการทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุสูงสุด คือ การได้รับการยอมรับนับถือ ($\beta=0.488$) รองลงมา คือ การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ ($\beta=0.334$) และสามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 52.8

ซึ่งการได้รับการยอมรับนับถือ และการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพสามารถทำนายความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุได้ อธิบายว่า บุคคลที่ได้รับการยอมรับนับถือสูงมีแนวโน้มที่จะมีความภาคภูมิใจในตนเองสูง เช่นเดียวกับบุคคลที่มีการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพสูง มีแนวโน้มที่จะมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงเช่นกัน เนื่องจากผู้สูงอายุที่ได้รับการยอมรับนับถือจะก่อให้เกิดให้ความรักความเอาใจใส่ มองเห็นคุณค่า ยกย่อง มีความรู้สึกผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งผู้สูงจะรู้สึกว่าตนเองได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เมื่อตนเองต้องการ หรือพบกับปัญหาจากบุคคลรอบข้าง เช่น การได้รับกำลังใจ การได้รับความช่วยเหลือด้านการเงิน หรือการได้รับข่าวสารหรือข้อมูลย้อนกลับ ทำให้รู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวหรือชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของสุรินทร์ มีลาภลัน (2539) ศึกษาปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุเขตจังหวัดราชบุรี พบว่า การสนับสนุนทางสังคม และการรับรู้เกี่ยวกับสุขภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองเป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพชีวิต สามารถอธิบายได้ว่า ผู้สูงอายุที่มีการสนับสนุนสังคมสูงได้รับการยอมรับจากสังคมทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตสูงกว่ากลุ่มผู้สูงอายุที่มีการสนับสนุนทางสังคมต่ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาลักษณ์ เขียวขำ (2543) ทำการศึกษาเรื่องการสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในชมรมผู้สูงอายุอำเภอวังทรายพูน จังหวัด

พิจิตร พบว่า ผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนทางสังคมและมีระดับคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับสูง การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

2.4 เพื่อเปรียบเทียบความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัด อุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิจัยนี้ พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกัน มีความภาคภูมิใจในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วน เพศ สถานภาพ และ ลักษณะการอยู่อาศัย ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งอภิปรายผลได้ดังนี้

2.4.1 ผลการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุจำแนกตามเพศ พบว่า ผู้สูงอายุทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ธนวรรณ วิสุทธิรัตน์ (2549) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของ พนักงาน : กรณีศึกษา พนักงานของบริษัท ซีแวกซ์ แอนด์ อาร์ค (เอเชีย) จำกัด พบว่าพนักงานที่มี เพศต่างกันมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองไม่แตกต่างกัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า การดำเนิน ชีวิตของผู้สูงอายุนั้นไม่ว่าจะเป็นเพศหญิงหรือเพศชาย ก็มีลักษณะการดำเนินชีวิตที่เหมือนๆ กัน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในสังคมชนบท มีวิถีชีวิต อาชีพ วัฒนธรรม รูปแบบความสัมพันธ์ และค่านิยมที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงทั้งเพศชายและเพศหญิงไม่ แตกต่างกัน

2.4.2 ผลการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุจำแนกตามอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองของแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุ ระหว่าง 70-79 ปี และอายุ 80 ปี ขึ้นไป สอดคล้องกับการวิจัยของ ธนวรรณ วิสุทธิรัตน์ (2549) ที่ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของพนักงาน: กรณีศึกษา พนักงานของบริษัท ซีแวกซ์ แอนด์ อาร์ค (เอเชีย) จำกัด พบว่า พนักงานที่มีอายุแตกต่างกันจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าใน ตนเองแตกต่างกัน และสอดคล้องกับการศึกษาของ เกษชญา มีความสุข (2546) ที่ศึกษาเปรียบเทียบ ลักษณะส่วนบุคคลกับความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของข้าราชการ มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ พบว่าข้าราชการที่มีอายุต่างกัน มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองต่างกัน

ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี เป็นวัยที่ยังมีสุขภาพ ร่างกายค่อนข้างแข็งแรง และยังสามารถทำงานเพื่อแบ่งเบาภาระของบุตรหลานได้ สามารถพึ่งพา ตัวเองได้ดีไม่เป็นภาระของบุตรหลาน มีความสุขในการดำรงบทบาทและสถานภาพทางสังคม อีกทั้งยังสามารถใช้เวลาว่างที่มีอยู่ไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนได้ และระยะพัฒนาการของ ผู้สูงอายุช่วงนี้ยังคงมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความเข้าใจถึงความเป็นไปของมนุษย์ (เพ็ญพิไล ฤทธา

คณานนท์ 2549: 275) ทำให้มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 70-79 ปี และอายุ 80 ปี ขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยแห่งการพึ่งพาอย่างแท้จริง ผู้สูงอายุในช่วงอายุนี้อาจมีปัญหาเรื่องความเสื่อมถอยของสุขภาพร่างกาย ทำให้ไม่สามารถประกอบกิจกรรมหลายๆ อย่างในการดำเนินชีวิตได้ด้วยตัวเอง มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ นอกเหนือจากสมาชิกในครอบครัวก็ลดลง ตลอดจนการไม่สามารถทำงานและและไม่มีบทบาททางสังคมอื่นๆ ทำให้ผู้สูงอายุในช่วงปลายนี้มีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำตามไปด้วย

2.4.3 ผลการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุจำแนกตามสถานภาพ

พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีสถานภาพแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 60-69 ปี ระยะพัฒนาการช่วงนี้ จะยังคงมีความมั่นคงทางจิตใจ มีความเข้าใจถึงความเป็นไปของมนุษย์ ส่วนใหญ่ปรับตัวได้กับสถานะสถานภาพต่างๆ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีสถานะภาพสมรส/คู่ อาศัยอยู่กับครอบครัว และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับญาติ สามารถพึ่งพาอาศัยกันได้ ปัจจัยเหล่านี้จึงอาจทำให้ไม่พบความแตกต่างด้านสภาพของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาของ ปริญญา แก้วทงงค์ (2552) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะเบื้องต้นกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า สถานภาพไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำของผู้สูงอายุ

2.4.4 ผลการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุจำแนกตามระดับ

การศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองของแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสายอาชีพ/อาชีวะ/ปวช./ปวส. มีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุจบการศึกษาในระดับอื่นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกษขญา มีความสุข (2546) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความพึงพอใจในงานของข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ ชนวรรณ วิสุทธีรัตน์ (2549) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของพนักงาน: กรณีศึกษา พนักงานของบริษัท ซีแวกซ์ แอนด์ อาร์ท (เอเชีย) จำกัด พบว่า พนักงานที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองแตกต่างกัน เช่นเดียวกับการศึกษาของ ปริญญา แก้วทงงค์ (2552) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะเบื้องต้นกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับอาชีวะศึกษา มีความสัมพันธ์ต่อการมองเห็นคุณค่าในตนเองสูง

ทั้งอาจเนื่องจากผู้สูงอายุที่มีการศึกษาในระดับ สายอาชีพ/อาชีวะ/ปวช./ปวส. มีความสามารถที่หลากหลาย มีความรู้ความเชี่ยวชาญในงานสายอาชีพที่ทำ สามารถเป็นผู้ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้อื่นได้ อีกทั้งยังนำความรู้ความสามารถที่ตนมีไปทำประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่น และคนอื่นๆ ในชุมชน เช่น การทำอาหาร การเย็บปักถักร้อย การซ่อมแซม การต่อเติมด้านงานช่าง และการทำสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและส่วนรวม สนับสนุนแนวคิดของ มาสโลว์ (1954 อ้างถึงใน ปฏิญญา แก้วทนต์ 2552) ที่ว่า “ความต้องการการยอมรับนับถือจากผู้อื่น เป็นขั้นที่สำคัญนำไปสู่การพัฒนาขั้นการเป็นตัวของตัวเอง โดยผ่านการประเมินค่าตนเองในด้านต่างๆ คือ ความเข้มแข็ง ผลสัมฤทธิ์ ความชำนาญและความสามารถในการกระทำสิ่งต่างๆ ความเชื่อมั่น ความมีอิสระ และเป็นของตัวเอง ความรู้สึกนี้เป็นความรู้สึกที่มีต่อตัวเอง” ดังนั้น การที่ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสายอาชีพ/อาชีวะ/ปวช./ปวส. ได้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างหลากหลาย จึงทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้ ประเมินตนเองในด้านดี จึงส่งผลให้มีความภาคภูมิใจในตนเองสูง

2.4.5 ผลการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุจำแนกตามอาชีพ พบว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองของแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้สูงอายุที่ประกอบธุรกิจส่วนตัวมีความภาคภูมิใจในตนเองสูงกว่าผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ทั้งนี้เพราะภาวะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของบุคคล รายได้จะมากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับลักษณะของอาชีพที่ทำ บุคคลที่มีอาชีพที่มั่นคง รายได้เพียงพอกับรายจ่ายย่อมไม่ลำบากในการดำเนินชีวิต ยิ่งถ้าประกอบอาชีพที่เป็นอิสระ เป็นเจ้านายของตัวเอง เช่น ประกอบธุรกิจส่วนตัวจะมีโอกาสในการนำศักยภาพมาพัฒนางานและอาชีพของตนให้เจริญก้าวหน้า ได้ผลตอบแทนคุ้มค่ามีกำไร และยังสามารถประกอบอาชีพนี้ได้แม้อยู่ในวัยสูงอายุ ก็จะทำให้บุคคลนั้นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตตามไปด้วย ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ไม่ได้ประกอบอาชีพส่วนใหญ่จะมีความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ เนื่องจากการไม่มีอาชีพทำให้บทบาทหน้าที่ทางสังคมของผู้สูงอายุลดน้อยไปด้วยทำให้เกิดสภาวะของความหมดหวังหรือสิ้นหวัง ไม่สนใจที่จะริเริ่มทำอะไรใหม่ๆ สนับสนุนแนวคิดของ เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2543: 5-8) ที่กล่าวไว้ว่า “หากบุคคลรู้สึกซึมเศร้าสิ้นหวังในชีวิต ก็จะส่งผลต่อสภาพจิตใจในด้านลบของตนเอง และจะเป็นคนที่หมดกำลังใจง่าย ท้อแท้กับชีวิตง่ายขาดความกระตือรือร้น เมื่อต้องพบกับอุปสรรคและปัญหาของชีวิต” สอดคล้องกับการวิจัยของ เกษชญา มีความสุข (2546) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความพึงพอใจในงานของข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า ข้าราชการที่มีลักษณะงานแตกต่างกัน มีความรู้สึกเห็น

คุณค่าในตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับการศึกษาของ ปริญญา แก้วทงงค์ 2552 ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะเบื้องต้นกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า อาชีพมีความสัมพันธ์กับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำของผู้สูงอายุ

2.4.6 ผลการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุจำแนกตามลักษณะการอยู่อาศัย พบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีลักษณะการอยู่อาศัยแตกต่างกันมีความภาคภูมิใจในตนเองไม่แตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะการอยู่ของผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างเป็นลักษณะของครอบครัวขยาย อาศัยอยู่กับคู่ครองและบุตรหลาน มีลักษณะสังคมแบบชนบทในต่างจังหวัด ที่สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน ส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน แม้ผู้สูงอายุบางคนจะอาศัยอยู่คนเดียวลำพัง แต่ลักษณะของบ้านเรือนที่มักจะสร้างอยู่บริเวณใกล้กันในหมู่เครือญาติ ทำให้ผู้สูงอายุเหล่านี้สามารถพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันได้ ปัจจัยเหล่านี้จึงอาจทำให้ไม่พบความแตกต่างด้านลักษณะการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ สอดคล้องการศึกษาของ ปริญญา แก้วทงงค์ (2552) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะเบื้องต้นกับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ พบว่า ลักษณะการอยู่อาศัยไม่มีความสัมพันธ์กับระดับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำของผู้สูงอายุ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี มีความภาคภูมิใจในตนเองของมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยมีด้านความรู้สึกร่างกายตนเองมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำสุด ดังนั้น หน่วยงานและองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยได้โดยการจัดโครงการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวและยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเสื่อมถอยของร่างกาย

3.1.2 ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ การได้รับการยอมรับนับถือมีความสัมพันธ์กับความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ดังนั้น หน่วยงานและองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีบทบาทและได้ร่วมกิจกรรมในครอบครัว ชุมชนตามความถนัดและความสามารถ โดยจัดกิจกรรมที่เป็นโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้สังคมได้ยอมรับในบทบาทของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงเกิดความภาคภูมิใจและมองเห็นคุณค่าตนเอง มีสุขภาพจิตดี

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ศึกษาตัวแปรอิสระอื่นๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ เช่น เครือข่ายทางสังคม การได้รับการสนับสนุนทางสังคม การเสริมสร้างพลังอำนาจ

3.2.2 ควรมีการศึกษาความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุในบริบทอื่นๆ เช่น เพื่อเปรียบเทียบข้อแตกต่างในแต่ละบริบท และนำมาพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงพัฒนาความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กุลชลี เพ็ชรรัตน์ (2544) “ความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างพลังอำนาจในงาน ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองกับการรับรู้ความสามารถในตนเอง: กรณีศึกษา พยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลรามารัตน์” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เกษชญา มีความสุข (2546) “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองกับความพึงพอใจในงานของข้าราชการสาย ค มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- เกษม ศรีประดิษฐ์ และกุลยา ดันติผลาชีวะ (2528) *การรักษาสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ* กรุงเทพมหานคร อรุณการพิมพ์
- เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2543) *Self Esteem พลังแห่งความเชื่อมั่น* กรุงเทพมหานคร ที พี พีрін
- โหมยิต พรประเสริฐ (2546) “การสร้างแบบวัดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวัดและการประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- จงกลนี ดุ้ยเจริญ (2540) “สัมพันธภาพของวัยรุ่นกับบิดามารดา การเห็นคุณค่าในตนเองกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอนามัยครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
- จรัญญา ชันกฤษณ์ (2543) “การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาลวัดศรีสุพรรณ จังหวัดเชียงใหม่” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ชาญชัย อาจินสมอาจารย์ (2535) *พฤติกรรมในองค์กร* กรุงเทพมหานคร ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ
- ฉวีชามน แสง (2550) “ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง บุคลิกภาพ พฤติกรรมการจัดการและความสำเร็จในอาชีพของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม โครงการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ธนวรรณ วิสุทธิรัตน์ (2549) “ปัจจัยที่มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของพนักงาน:

กรณีศึกษา พนักงานของบริษัท ซีแวกซ์ แอนด์ อาร์ค (เอเชีย) จำกัด” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

ธีระ ชัยยุทธขรรจรอง (2542) “การเสริมสร้างความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง” *วารสารวิชาการ* 2,2
(กุมภาพันธ์): 68-74

นภัสนันท์ ลินสุ (2550) “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุใน
ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง” วิทยานิพนธ์
ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นฤมล ปันลี (2545) “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การเห็นคุณค่าในตนเอง การมี
เครือข่ายความร่วมมือกับความสำเร็จในวิชาชีพของหัวหน้าหอผู้ป่วย โรงพยาบาล
ชุมชน” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นลินี เนตรยัง (2549) “ความสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการยอมรับนับถือ การมีปฏิสัมพันธ์อย่าง
ยุติธรรมกับความไว้วางใจในหัวหน้าหอผู้ป่วยของพยาบาล ประจําการ โรงพยาบาล
ทั่วไป เขตภาคกลาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร
การพยาบาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นवलฉวี ประเสริฐสุข (2542) “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในอาชีพของผู้บริการสตรีในธนาคาร
พาณิชย์ไทย” วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
ประยุกต์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นันทนา แรงจริง (2546) “การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรม
และการเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง” วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นีนนวล ศรีจาด และคนอื่นๆ (2540) *การพยาบาลผู้สูงอายุ* กรุงเทพมหานคร ธีรพงษ์การพิมพ์

- บุญบากร ตันทวารรณ (2545) “การพัฒนาชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองตามแนวคิดของคิวดูเปอร์สมิธและพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ในโรงเรียนเขตลาดกระบัง จังหวัดลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการแนะแนว สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปริญญา แก้วทงศ์ (2552) “การศึกษาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประคอง วรรณสุด (2542) *สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์* พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร เจริญผล
- ประดิษฐ์ อุปรมัย (2544) *หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาเพื่อการแนะ* นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชาศึกษาศาสตร์
- พิสมัย วิบูลย์สวัสดิ์ (2542) “ความพึงพอใจของครูที่มีต่อพฤติกรรมกรรมการบริหารบุคลากรของผู้บริหารโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- ภาวิณี ชนบดีธรรมจารี (2540) “ปัจจัยคัดสรรที่มีอิทธิพลต่อความสำนึกในคุณค่าตนเองของพยาบาลจิตเวชโรงพยาบาลสมเด็จพระเจ้าพระยา” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- กิติวัลย์ ฉัตรมณีฤกษ์ (2547) “การมองเห็นคุณค่าในตนเองของคนพิการ: ศึกษากรณีศูนย์ฟื้นฟูอาชีพคนพิการ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริการและนโยบายสวัสดิการสังคม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- มณฑกานต์ สุ่นปาน (2543) “ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล แรงจูงใจในการศึกษาวิชาการพยาบาลความพึงพอใจต่อสภาพแวดล้อมสถาบัน และการรับรู้ภาวะสุขภาพ กับความรู้สึกรู้คุณค่าในตนเองของนักศึกษาพยาบาลสถาบันการศึกษาพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- มนัญญู ตนะวัฒนา (2539) *จิตวิทยาพัฒนาคุณภาพชีวิต* กรุงเทพมหานคร ซีรพงษ์การพิมพ์

- มาตี ธรรมสังข์กุล (2535) “ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของพนักงานคุมประพฤติต่อกรมคุม
 ประพฤติ กระทรวงยุติธรรม” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมสงเคราะห์ศาสตร
 มหบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ยุพดี ธรรมชาติ (2546) “การพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเอง โดยใช้การเรียนแบบร่วมมือ ของ
 นักศึกษาศาสน์ราชภัฏสงขลา” รายงานการวิจัย กองทุนสนับสนุนการวิจัยสถาบัน
 ราชภัฏสงขลา
- ระวัง เนตรโพธิ์แก้ว (2542) *องค์การและการจัดการ* กรุงเทพมหานคร พิทักษ์อักษร
- รุ่งทิวา อินทร์ปรุง (2554) “การรับรู้ความสามารถของตนเอง ความสำเร็จในอาชีพและความพึง
 พอใจในชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ตำบลท่าดอกคำ อำเภอบึงโขงหลง
 จังหวัดบึงกาฬ” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- รุ่งรัตน์ ปิยโร (2545) “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมของครอบครัวในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุใน
 พื้นที่บริการ โรงพยาบาลหลวงพ่อเป็น อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม”
 วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขภาพศึกษา
 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- วิทยา นาควัชระ (2544) *วิธีเลี้ยงลูกให้เก่งดี มีความสุข IQ EQ MQ AQ* พิมพ์ครั้งที่ 3
 กรุงเทพมหานคร อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง
- ศรีเรื่อน แก้วก้งวาน (2539) *ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ (รู้เขา รู้เรา)* พิมพ์ครั้งที่ 14 กรุงเทพมหานคร
 หมอชาวบ้าน
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (2534) *แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ* กรุงเทพมหานคร
 สถาบันคดีไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ (2545) *การออกกำลังกายทั่วไปและเฉพาะ โรคผู้สูงอายุ*
 กรุงเทพมหานคร กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
- สถิต วงศ์สุวรรณ (2540) *การพัฒนบุคลิกภาพ* กรุงเทพมหานคร รวมสาส์น
- สมชาย หิรัญกิตติ (2539) *องค์การและการจัดการ* กรุงเทพมหานคร วิถีพัฒนา
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม (2555) *สารประชากรมหาวิทยาลัยมหิดล 21 (มกราคม): 2*
 มหาวิทยาลัยมหิดล
- สาวิตรี ทยานศิลป์ (2541) “อิทธิพลของครอบครัวต่อความภาคภูมิใจในตนเองของวัยรุ่น”
 วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม
 มหาวิทยาลัยมหิดล

- สุพัตรา สุภาพ (2531) *ปัญหาสังคม* พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช
- สุภาลักษณ์ เขียวขำ (2543) “การสนับสนุนทางสังคมที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
ในชมรมผู้สูงอายุ อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร” วิทยานิพนธ์ปริญญา
สาขารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สุรินทร์ มีลาภสัน (2539) “ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุใน
ชมรมผู้สูงอายุเขตจังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- อัปสรสิริ เอี่ยมประชา (2542) “การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุมารพร ตรังคสมบัติ (2543) *Everest พาลูกค้าหาความนับถือตนเอง* กรุงเทพมหานคร ชันดำการพิมพ์
- Bandura. (1986). *Social Foundation of thought and Action a Social Cognitive Theory*.
New Jersey: Prentice Hall.
- Bass .B.M. (1981). *Stogdill's Hand Booh of Leadership: A Survey of Theory and Research*.
New York: The Free Press.
- Childs, A and R.J. Klimoski. (1986). “Successfully Predicting Career Success: An Application of
The Biographical Inventory” *Journal of Applied Psychology*. 71, (January): 3-8.
- Coopersmith, S. (1981) *The Antecedents of Self-Esteem*. Palo Alto, California: Consulting
Psychologists Press.
- _____. (1984). *SEI: Self-Esteem Inventories*. Palo Alto, California: Consulting
Psychologists Press.
- Dillon, R.S. (1992) “Respect and Care: Toward Moral Interaction” *Canadian Journal of
Philosophy*. 22 (January): 105-132.
- Dubrin, A.J. (1994). *Applying Psychology Individual and organizational effectiveness*.
- Eby, L.T. et al (2005) “Predictors of Objective and Subjective Career Success: A Meta-Analysis”
Personal Psychology. 58 (June):367-408.
- Elliott, M.P. (1982) “Which Way Up: Career Strategies far Career Advancement” Paper
Presented at the Annual Meeting of the Academy of Management. New York.
- Gattiker, U. E. (1985) “Organizational Career: Testing a Model of Career Success.” Unpublished
Ph.D. Dissertation, Claremont Graduate School.

- Gattiker, U. E. and Larwood (1986) "Subjective Career Success: a study of managers and support personal" *Journal of Business and Psychology*. 1: 78-94.
- Hall, D. T. and Schneide, B. (1972) "Correlates of Organizational Identifications as a Function of Career Pattern and Organization Type." *Administrative Science Quarterly*. 17 (December): 340 - 250.
- Hamachek, A.L. (2007) *Coping with college: A guide for academic success*. 3th ed. USA: R.R. Donnelly and Son.
- Heather, K. and Spence, L. (2005) "Using Empowerment to build Trust and Respect in the Workplace: A Strategy for Addressing Nursing shortage" *Nursing Economic*. 23 (January): 6-13.
- Judge, T.A. et al (1995) "An Empirical Investigation of the Predictors of Executive Career Success" *Personality Psychology*. 48 (March): 485-519.
- Kant, I. (1964) *Groundwork of the Metaphysics of Morals*. (Edited and translated by Allen W. Wood) New York: Yale University Press.
- Lau, V.P. and Shaffer M.A. (2002) "Entrepreneurial Career Success in the Context of Southeast Asian Values: Scale and Model Development and Assessment" Presented at the Asian Academy of Management Meetings, December 2002. Bangkok.
- Maslow, A.H. (1970) *Motivation and Personality*. 3rd ed. New York: Harper and Row Publishers.
- Melamed, T. (1995) "Career Success: the Moderating Effect of Gender." *Journal of Vocational Behavior*. 47: 35-69.
- Pfeffer, J (1977) "Effects of an MBA and Socioeconomic Origins on Business School Graduates' Salaries" *Journal of Applied Psychology*. 62 (June): 698-705.
- Rosenberg, M. (1965) *Society and the Adolescent Self-Image*. New Jersey: Princeton.
- Taft, L.B. (1985) "Self-Esteem in Later Life: A Nursing Perspective" *Advance in Nursing Science*. (August): 77-84.
- Van Maanen, J. and Schein, E.H. (1977) *Career Development*, In Hackman, J.R. and Suttle, J.L. (Eds) Improving life at work. Pacific palisades. California: Goodyear.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

สภามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. ดร.สุภาพร ประดับสมุทร
วุฒิ ศศ.ด. (จิตวิทยา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตำแหน่ง นักจิตวิทยาชำนาญการพิเศษ
สถานที่อยู่ กลุ่มงานจิตวิทยา โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์
2. นางสาวสกุลรัตน์ จารุสันติกุล
วุฒิ ศศ.ด. (จิตวิทยา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ตำแหน่ง นักจิตวิทยาเชี่ยวชาญ
สถานที่อยู่ กลุ่มงานจิตวิทยา โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์
3. นางสาววิชญา โมฬีชาติ
วุฒิ วท.ม. (จิตวิทยาคลินิก) มหาวิทยาลัยมหิดล
ตำแหน่ง นักจิตวิทยาชำนาญการ
สถานที่ทำงาน กลุ่มงานจิตวิทยา โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์
4. นางรัชนก วีระสุขสวัสดิ์
วุฒิ ศศ.ม. (จิตวิทยา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ตำแหน่ง พยาบาลชำนาญการพิเศษ
สถานที่อยู่ กลุ่มงานจิตเวช โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์
5. นางรัตนา คำเพชรดี
วุฒิ ศศม. (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงาน หัวหน้างานแนะแนว โรงเรียนนาแกสามัคคีวิทยา

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามงานวิจัย
เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัย
อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี

คำชี้แจง

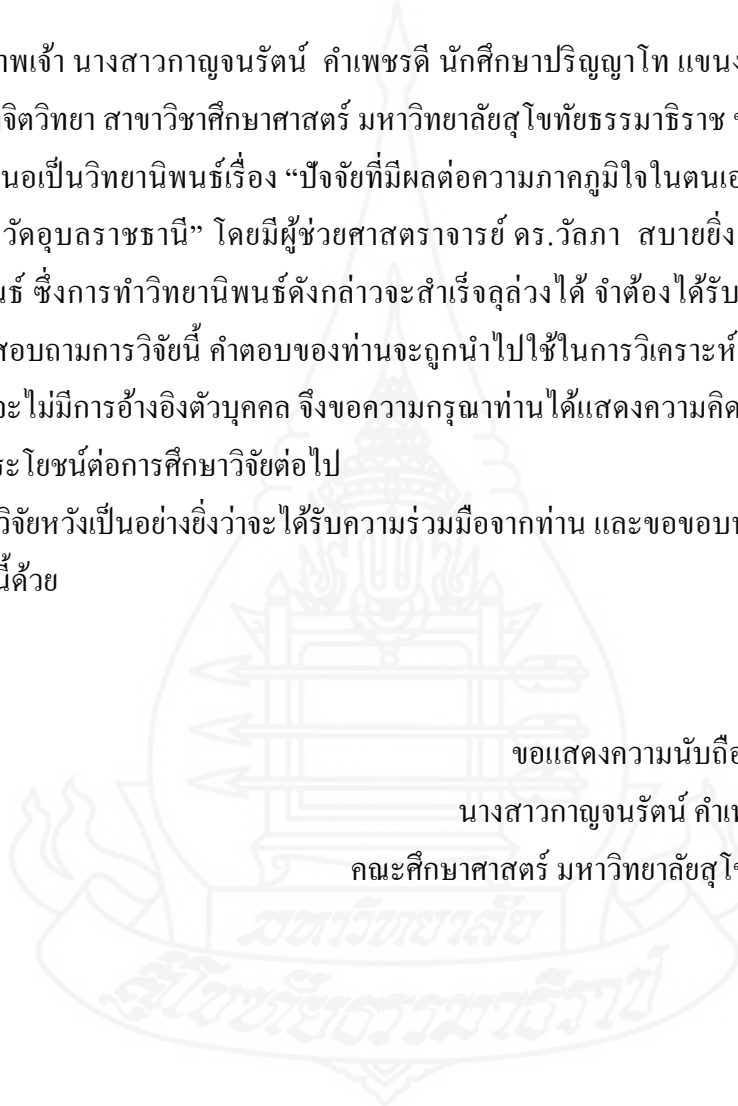
ข้าพเจ้า นางสาวกาญจนรัตน์ คำเพชรดี นักศึกษาปริญญาโท แขนงวิชาแนะแนวและการปรึกษาเชิงจิตวิทยา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ขณะนี้กำลังดำเนินการวิจัยเพื่อเสนอเป็นวิทยานิพนธ์เรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี” โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัลภา สบายยิ่ง เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวจะสำเร็จลุล่วงได้ จำต้องได้รับข้อมูลจากท่านในการตอบแบบสอบถามการวิจัยนี้ คำตอบของท่านจะถูกนำไปใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติ และการแปลผล ข้อมูลจะไม่มีการอ้างอิงตัวบุคคล จึงขอความกรุณาท่านได้แสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยต่อไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจากท่าน และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

นางสาวกาญจนรัตน์ คำเพชรดี

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง () หน้าข้อความที่ตรงกับความจริงของท่าน

1. เพศ

() ชาย

() หญิง

2. อายุ

() ระหว่าง 60 – 69 ปี

() ระหว่าง 70 – 79 ปี

() อายุ 80 ปี ขึ้นไป

3. สถานภาพ

() โสด

() สมรส / คู่

() หย่าร้าง / แยกกันอยู่

() หม้าย

4. ระดับการศึกษาสูงสุด

() ไม่ได้รับการศึกษา

() มัธยมศึกษาตอนปลาย

() ประถมศึกษา

() สายอาชีพ / อาชีวะ / ปวช. / ปวส.

()ปริญญาตรีหรือสูงกว่า

() อื่นๆ

5. อาชีพ

() เกษตรกรรม

() ข้าราชการ / พนักงานของรัฐ

() ธุรกิจส่วนตัว

() รับจ้างทั่วไป (ประจำและไม่ประจำ)

() แม่บ้าน / พ่อบ้าน (ไม่ได้ประกอบอาชีพ)

() อื่นๆ

6. ลักษณะการอยู่อาศัย

() อยู่คนเดียว

() อยู่กับบุตร / หลาน

() อยู่กับคู่สมรส

() อยู่กับคู่สมรสและบุตร / หลาน

() อื่นๆ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. ข้าพเจ้าเบื่อหน่ายที่ต้องเรียนรู้ และพัฒนาความสามารถ ของตนอยู่เสมอ					
2. แม้ไม่เคยได้รับรางวัลใดๆ จากการเสียสละและอุทิศตน จากการทำงาน แต่ข้าพเจ้าก็มีความสุขกับงานที่ทำ					
3. ข้าพเจ้าหมั่นเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการ ทำงานอยู่เสมอ					
4. ข้าพเจ้าภูมิใจที่เพื่อนร่วมงานยินดีกับความสำเร็จของ ข้าพเจ้า					
5. ข้าพเจ้ารู้สึกว่เพื่อนร่วมงานมักจะนิทาข้าพเจ้าลับหลัง อยู่เสมอ					
6. ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของข้าพเจ้ามักได้รับการ ยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน					
7. ข้าพเจ้าจะทุ่มเทเฉพาะกับงานที่ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า กับความเหนื่อยยากเท่านั้น					
8. ข้าพเจ้ารู้สึกพึงพอใจกับผลตอบแทนที่ได้รับจากการ ทำงาน					
9. ข้าพเจ้าไม่ได้รับความยุติธรรมเนื่องจากผลตอบแทนที่ ได้รับจากการทำงานไม่คุ้มค่ากับความทุ่มเทของข้าพเจ้า					
10. ข้าพเจ้ารู้สึกภูมิใจที่ผลงานของข้าพเจ้าเป็นแรงบันดาลใจ หรือต้นแบบให้ผู้อื่น					
11. ข้าพเจ้ารู้สึกว่างานที่ข้าพเจ้าทำไม่สามารถช่วยให้ ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น					
12. ข้าพเจ้ามีความสุขกับงานที่ทำ แม้ว่าไม่มีโอกาส ก้าวหน้าหรือไม่ได้รับการเลื่อนตำแหน่ง					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
13. แม่ข้าพเจ้าจะไม่ประสบความสำเร็จสูงสุดในหน้าที่ การงานแต่ข้าพเจ้าก็มีความสุข และเพลิดเพลินกับชีวิตใน ปัจจุบัน					
14. ข้าพเจ้ารู้สึกผิดหวังที่อาชีพการงานของข้าพเจ้าไม่ เจริญก้าวหน้าเท่าคนอื่น					
15. ข้าพเจ้าชอบและมีความสุขกับงานที่ทำ					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการได้รับการยอมรับนับถือ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. เมื่อข้าพเจ้าเจ็บไข้ได้ป่วยเพื่อนหรือเพื่อนบ้าน มักจะมา เยี่ยมเยียนเป็นประจำ					
2. เมื่อกำลังเดือดร้อนต้องการความช่วยเหลือข้าพเจ้า มักจะได้รับความน้ำใจและความช่วยเหลือจากเพื่อนหรือเพื่อน บ้านเสมอ					
3. ข้าพเจ้ามักจะไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างอ่อนน้อมจากผู้ ที่อาวุโสน้อยกว่า					
4. เพื่อนหรือเพื่อนบ้านเคารพการตัดสินใจของข้าพเจ้าแม่ จะไม่เห็นด้วยกับความคิดหรือวิธีปฏิบัติก็ตาม					
5. ข้าพเจ้ามักจะไม่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมงานสังสรรค์ที่ เพื่อน หรือเพื่อนบ้านจัดขึ้น					
6. ข้าพเจ้ามักจะได้รับแบ่งปันสิ่งของจากเพื่อนบ้าน อยู่เสมอ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
7. ข้าพเจ้าและเพื่อนบ้านมักพูดคุยกล่าวถึงกันอย่างสุภาพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน					
8. ข้าพเจ้ามักพูดหรือทำอะไรตามใจตนเองเสมอ แม้มัน คนอื่นจะตักเตือนว่าไม่เหมาะสมก็ตาม					
9. ข้าพเจ้าได้รับการยกย่องว่าเป็นปฏิบัติตนเป็นคนดีมี คุณธรรมเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น					
10. ข้าพเจ้ามักจะโต้แย้งและตำหนิคนอื่นอย่างรุนแรงและ ตรงไปตรงมาแม้ว่าจะทำให้เขาได้รับความอับอายก็ตาม					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามความภาคภูมิใจในตนเองของผู้สูงอายุ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
1. ข้าพเจ้ารับรู้ว่ามีอายุมากขึ้นสุขภาพร่างกายย่อมเสื่อม ถอยลงไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้					
2. เมื่ออายุมากขึ้น ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจมากกว่าที่เคยคิด ไว้					
3. ข้าพเจ้าคับข้องใจที่ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการทำ กิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เคยทำได้คล่องแคล่ว					
4. ข้าพเจ้าอยากกลับไปอยู่ในวัยหนุ่ม-สาว					
5. ข้าพเจ้ารู้สึกลำบากใจที่เกิดเป็นตัวข้าพเจ้าเอง					
6. ข้าพเจ้ามีความสุขในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น					
7. ข้าพเจ้าได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อนวัยเดียวกัน					
8. ใครๆ มักพูดถึงข้าพเจ้าในทางที่ดิงามเสมอ					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	เห็น ด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็น ด้วย อย่างยิ่ง
9. ข้าพเจ้าหลีกเลี่ยงที่ทำความรู้จักกับคนอื่นที่ไม่คุ้นเคย					
10. คนอื่นๆ มักวิพากษ์วิจารณ์ข้าพเจ้าบ่อยๆ					
11. ถ้าเป็นไปได้ข้าพเจ้าอยากกลับไปแก้ไขในหลายสิ่ง หลายอย่างในอดีต					
12. ไม่ว่างานจะยุ่งยากเพียงใดถ้าตั้งใจจริงก็จะทำให้ สำเร็จได้แน่นอน					
13. ข้าพเจ้าทำอะไรไม่ค่อยสำเร็จ					
14. ข้าพเจ้าภูมิใจกับงานที่ทำทั้งในอดีตและปัจจุบัน					
15. ความสุขในครอบครัวมีผลมาจากความสำเร็จของ ข้าพเจ้า					
16. แม้จะแตกต่างจากคนอื่นแต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกภูมิใจ					
17. ข้าพเจ้าคิดว่าโลกนี้ยังมีอะไรน่าทำอีกมากมาย					
18. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองไร้ประโยชน์					
19. ข้าพเจ้ารู้สึกว่าตนเองมีข้อดีอยู่หลายประการ					
20. เมื่อมีปัญหาข้าพเจ้ามักหลีกเลี่ยง / ไม่กล้าเผชิญปัญหา โดยตรง					

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวกาญจนรัตน์ คำเพชรดี
วัน เดือน ปีเกิด	1 มกราคม 2528
สถานที่เกิด	อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม
ประวัติการศึกษา	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2549 ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2556
สถานที่ทำงาน	ฝ่ายสวัสดิการสังคม โรงพยาบาลสรรพสิทธิประสงค์ จังหวัดอุบลราชธานี
ตำแหน่ง	นักสังคมสงเคราะห์

